

ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΗ ΕΚΘΕΣΗ 2020

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2020

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Αμερικής 11
Αθήνα 106 72

www.hfisc.gr

T: 211 1039600

Φ: 210 3615531

e-mail: hfisc@hfisc.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι: ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ & ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	7
1. Εξέλιξη και εκτιμήσεις ΑΕΠ 2020.....	7
1.1. Εξέλιξη και εκτιμήσεις ΑΕΠ και συνιστωσών για το 2020	7
1.2. Κλαδικές Εξελίξεις	10
2. Λοιπές μακροοικονομικές εξελίξεις 2020	12
2.1. Πληθωρισμός	12
2.2. Απασχόληση, ανεργία, εργατικό δυναμικό	14
2.3. Ισοζύγιο πληρωμών	16
2.4. Βραχυχρόνιοι επιχειρηματικοί δείκτες.....	19
2.5. Οικονομική συγκυρία.....	20
3. Χρηματοπιστωτικές Εξελίξεις.....	22
3.1. Χορηγήσεις - Καταθέσεις	22
3.2. Μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΕΔ)	24
4. Μακροοικονομικές προβλέψεις για το 2021	27
4.1. Εγχώριες και διεθνείς μακροοικονομικές προβλέψεις.....	27
4.2. Αξιολόγηση μακροοικονομικών κινδύνων για το 2021	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ: ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	33
1. Εκτέλεση Προϋπολογισμού ενναμήνου 2020	33
1.1. Εκτέλεση προϋπολογισμού ΓΚ και εκτιμήσεις για το σύνολο του έτους	33
1.2. Κρατικός Προϋπολογισμός (ΚΠ)	34
1.3. Λοιποί υποτομείς ΓΚ.....	39
2. Εξέλιξη ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων, απαιτήσεων και εγγυήσεων ελληνικού Δημοσίου	41
2.1. Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις Γενικής Κυβέρνησης	41
2.2. Ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις του ελληνικού Δημοσίου	43
2.3. Εγγυήσεις ελληνικού Δημοσίου.....	44
3. Δημόσιο Χρέος.....	47
4. Δημοσιονομικοί στόχοι για το 2021.....	51
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Δημοσιονομικές παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας κατά το 2021	54

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1: ΑΕΠ 2020 και συνιστώσες της εθνικής δαπάνης	8
Πίνακας 2: Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου ανά κατηγορία επένδυσης (σε εκατ. ευρώ).	9
Πίνακας 3: Εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (σε εκατ. ευρώ).....	9
Πίνακας 4: Κατάσταση απασχόλησης και ποσοστό ανεργίας, για άτομα ηλικίας 15 - 74 ετών. Μηνιαία αποτελέσματα Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (Ιανουάριος 2004 - Αύγουστος 2020)	15
Πίνακας 5: Ροές μισθωτής εργασίας στον ιδιωτικό τομέα, Ιούνιος 2020	16
Πίνακας 6: Προβλέψεις για τη μεταβολή του ΑΕΠ, σύμφωνα με εγχώριους και διεθνείς φορείς (σταθερές τιμές 2010)	28
Πίνακας 7: Προβλέψεις για ετήσια μεταβολή των συνιστωσών του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές 2010	29
Πίνακας 8: Μακροοικονομικοί δείκτες για τις ανισορροπίες της ελληνικής οικονομίας, με τη μεγαλύτερη αστάθεια, 2021	30
Πίνακας 9: Έσοδα, δαπάνες, καθαρή απόκτηση χρημ/κών περιουσιακών στοιχείων και ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης, περιόδου Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου.....	34
Πίνακας 10: Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού, Ιανουάριος - Σεπτέμβριος 2019-2020 (εκατ. Ευρώ)	35
Πίνακας 11: Φορολογικά Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2020 (εκατ. ευρώ)	36
Πίνακας 12: Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού περιόδου Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2020 (εκατ. ευρώ)	38
Πίνακας 13: Ταμειακά αποτελέσματα ενεαμήνου υποτομέων ΓΚ (σε εκατ. ευρώ) .	40
Πίνακας 14: Ανεξόφλητα εγγυημένα υπόλοιπα φορέων εντός και εκτός ΓΚ στις 30/09/2020	45
Πίνακας 15: Εκδόσεις ομολόγων ελληνικού Δημοσίου 2020.....	49
Πίνακας 16: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA (σε εκατ. ευρώ).....	51
Πίνακας 17: Προβλέψεις για τη πορεία του δημοσιονομικού αποτελέσματος 2021	53
Πίνακας 18: Δημοσιονομικές παρεμβάσεις αντιμετώπισης των συνεπειών της πανδημίας το 2021 (εκατ. ευρώ).....	55

Ευρετήριο Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Τριμηνιαίο ΑΕΠ 2018-2020 (μεταβολή σε ετήσια βάση)	8
Διάγραμμα 2: Εκτιμήσεις για τον ρυθμό μεταβολής του ελληνικού ΑΕΠ 2020 (σταθερές τιμές 2010).....	10
Διάγραμμα 3: Ποσοστά Προστιθέμενης Αξίας Κλάδων το Α' Εξάμηνο του έτους 2020 και Ετήσια Μεταβολή από το 2019	11
Διάγραμμα 4: Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (Εν.ΔΤΚ)	12
Διάγραμμα 5: Ανάλυση μεταβολής Εν.ΔΤΚ Σεπτεμβρίου 2020 (ετήσιες % μεταβολές)	13
Διάγραμμα 6: Εν. Δείκτης Τιμών Καταναλωτή και δομικός πληθωρισμός της ελληνικής οικονομίας	13
Διάγραμμα 7: Εν. Δείκτης Τιμών Καταναλωτή Ελλάδας και ευρωζώνης.....	14
Διάγραμμα 8: Μεταβολή της απασχόλησης κατά την περίοδο Αύγουστος 2018-Αύγουστος 2020 (Αυγ. 2018=100)	15
Διάγραμμα 9: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών Ιανουαρίου-Αυγούστου (εκατ. ευρώ)	16
Διάγραμμα 10: Ισοζύγιο αγαθών Ιανουαρίου-Αυγούστου (εκατ. ευρώ)	17
Διάγραμμα 11: Εισαγωγές και εξαγωγές καυσίμων και λοιπών αγαθών Ιανουαρίου-Αυγούστου (εκατ. ευρώ).....	17
Διάγραμμα 12: Ισοζύγιο υπηρεσιών Ιανουαρίου-Αυγούστου (εκατ. ευρώ).....	18
Διάγραμμα 13: Άμεσες ξένες επενδύσεις Ιανουαρίου-Αυγούστου (εκατ. ευρώ)	18
Διάγραμμα 14: Παραγωγή και Κύκλος Εργασιών στη Βιομηχανία	19
Διάγραμμα 15: Βραχυχρόνια δραστηριότητα κατασκευών, λιανικού εμπορίου και τουρισμού: Ποσοστιαίες (%) Μεταβολές σε σχέση με το προηγούμενο έτος	20
Διάγραμμα 16: Δείκτες οικονομικού κλίματος και καταναλωτικής εμπιστοσύνης ..	20
Διάγραμμα 17: Δείκτης Υπεύθυνων Προμηθειών στη Μεταποίηση (PMI).....	21
Διάγραμμα 18: Υπόλοιπο χρηματοδότησης εγχώριου ιδιωτικού τομέα από τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (εκατ. ευρώ)	22
Διάγραμμα 19: Ρυθμός μεταβολής, σε ετήσια βάση, των υπολοίπων χρηματοδότησης προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα.....	23
Διάγραμμα 20: Υπόλοιπα των καταθέσεων μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων και νοικοκυριών (δισ. ευρώ).....	24
Διάγραμμα 21: Μη εξυπηρετούμενα δάνεια (% επί του συνόλου)	25
Διάγραμμα 22: Ρυθμός μεταβολής των μη εξυπηρετούμενων δανείων ανά κατηγορία, Δεκ. 2014 - Ιούν. 2020.....	25
Διάγραμμα 23: Ληξιπρόθεσμες Υποχρεώσεις ΓΚ και υποτομέων της 2012- Σεπ. 2020 (σε εκατ. ευρώ)	42
Διάγραμμα 24: Ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις ελληνικού Δημοσίου (οφειλές φορολογουμένων προς το δημόσιο) και συνολικές εισπράξεις (σε εκατ. ευρώ)....	43
Διάγραμμα 25: Ανεξόφλητο εγγυημένο υπόλοιπο, πληρωμές καταπτώσεων εγγυήσεων και παρεχόμενες νέες εγγυήσεις ελληνικού Δημοσίου (ΕΔ) 2009-Σεπ 2020	44
Διάγραμμα 26: Εξέλιξη χρέους της ΓΚ ως ποσοστό στο ΑΕΠ 2010-2022	47
Διάγραμμα 27: Απόδοση δεκαετούς ελληνικού ομολόγου	48

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η πανδημία του νέου κορωνοϊού έχει προκαλέσει πρωτόγνωρες αρνητικές επιδράσεις σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο παγκοσμίως. Η ανάγκη για προστασία της δημόσιας υγείας και για στήριξη του δημοσίου συστήματος υγείας επέβαλε σε όλο τον κόσμο, αλλά και στην Ελλάδα, μέτρα περιστολής της κοινωνικής και οικονομικής δραστηριότητας. Ως αποτέλεσμα, η ελληνική οικονομία έχει υποστεί ισχυρό πλήγμα το οποίο εκτιμώ ότι θα κοστίσει άνω του 10%, σε όρους πραγματικού ΑΕΠ, το 2020. Η πρόσφατη αναζωπύρωση του επιδημικού κύματος στην Ελλάδα δεν αφήνει σχεδόν κανένα περιθώριο αισιοδοξίας για ανάκαμψη «τύπου V» το 2021, που σημαίνει ότι μέρος της απώλειας που υπέστη η οικονομία αναμένεται να μην καλυφθεί του χρόνου. Αποτελεσματικές δημοσιονομικές και νομισματικές πολιτικές είναι αναγκαίες για να περιορίσουν τον αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομία στηρίζοντας νοικοκυριά και επιχειρήσεις.

Η παρούσα έκθεση του Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου είναι σχεδόν εξ ολοκλήρου προϊόν τηλεργασίας. Υπό αυτή την έννοια, η τρέχουσα κρίση, θα μπορούσε να αποτελέσει μία ευκαιρία για τον ψηφιακό μετασχηματισμό της ελληνικής οικονομίας, ο οποίος θα συνδράμει στην προσπάθεια για διατηρήσιμη ανάπτυξη μετά την επιστροφή στην κανονικότητα.

18 Νοεμβρίου 2020

Ο Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου

Παναγιώτης Κορλίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι: ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ & ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

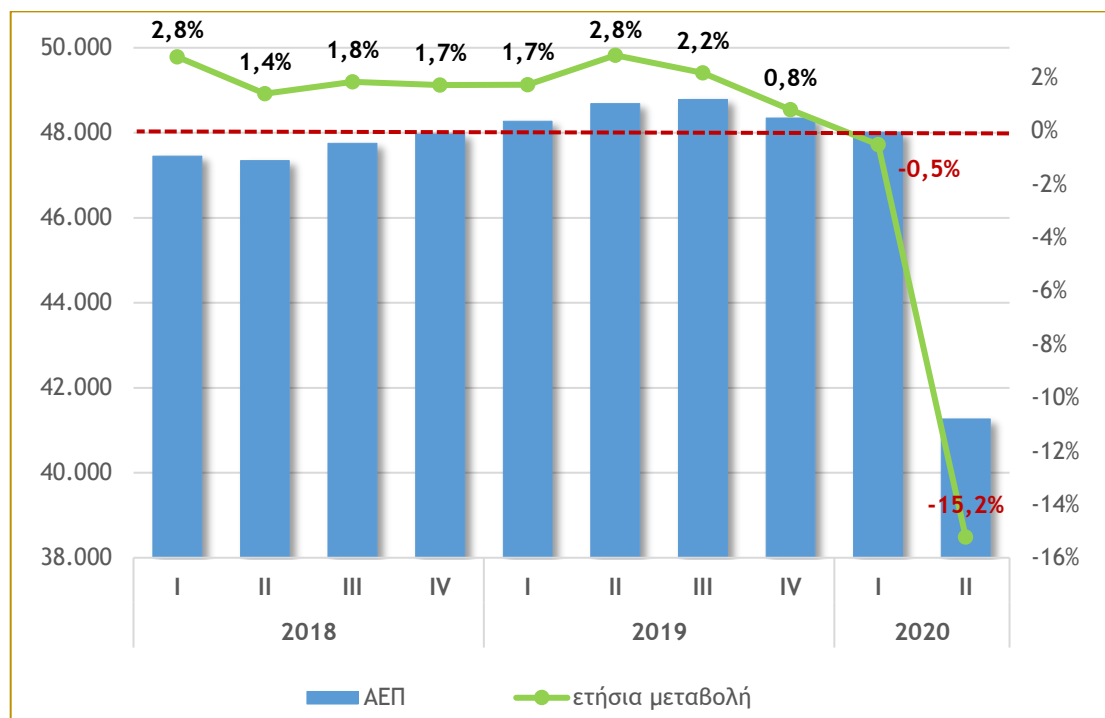
1. Εξέλιξη και εκτιμήσεις ΑΕΠ 2020

- Το ΑΕΠ κατέγραψε κατακόρυφη πτώση της τάξης του 15,2%, στο Β' τρίμηνο του έτους, ενώ η πτώση στο Α' εξάμηνο διαμορφώθηκε στο 7,9%.
- Επιδείνωση σημειώθηκε σε όλες τις συνιστώσες του ΑΕΠ, τόσο σε επίπεδο τριμήνου, όσο και εξαμήνου
- Η προστιθέμενη αξία υποχώρησε σχεδόν σε όλους τους κλάδους της ελληνικής οικονομίας. Μεγαλύτερη επιδείνωση στο Α' εξάμηνο του 2020 σημείωσαν οι κλάδοι:
 - «Τέχνης, διασκέδασης, ψυχαγωγίας κλπ» (-22,3%)
 - «Χονδρικό, λιανικό εμπόριο, επισκευές, υπηρεσίες καταλυμάτων κλπ» (-19,5%)
 - «Επαγγελματικές, επιστημονικές, τεχνικές, διοικητικές κλπ δραστηριότητες» (-12,7%)
- Η έξαρση του δεύτερου κύματος της πανδημίας και η επακόλουθη επιβολή δρακόντειων περιοριστικών μέτρων στην οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα επιτείνουν την ύφεση το 2020 - ενδεχομένως άνω του 10%.

1.1. Εξέλιξη και εκτιμήσεις ΑΕΠ και συνιστωσών για το 2020

Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν σημείωσε το Β' τρίμηνο του 2020 κατακόρυφη πτώση της τάξης του 15,2%, ενώ στο Α' εξάμηνο η πτώση του ΑΕΠ διαμορφώθηκε στο 7,9%. Όλοι οι προσδιοριστικοί παράγοντες του ΑΕΠ παρουσίασαν επιδείνωση. Παράλληλα, οι εισαγωγές μειώθηκαν σημαντικά, με αποτέλεσμα η μεταβολή αυτή να συνεισφέρει θετικά στην διαμόρφωση του ΑΕΠ αν και δεν ήταν επαρκής για να αντισταθμίσει τη μεγαλύτερη πτώση της αξίας των ελληνικών εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών.

Διάγραμμα 1: Τριμηνιαίο ΑΕΠ 2018-2020 (μεταβολή σε ετήσια βάση)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (Στοιχεία με εποχική διόρθωση, σταθερές τιμές 2010)

Σημ: Δεξιός άξονας % μεταβολή του ΑΕΠ, αριστερός άξονας όγκος ΑΕΠ σε εκατ. ευρώ)

Ειδικότερα, σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους, κατά το Α' εξάμηνο του 2020 και σε ετήσια βάση η ιδιωτική κατανάλωση μειώθηκε κατά 6,1%, η δημόσια κατανάλωση κατά 1,0%, ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου (ΑΣΠΚ) κατά 8,4%, και οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών κατά 15,0%. Στον αντίποδα, όπως προαναφέρθηκε, οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών μειώθηκαν κατά 9,2%, αντισταθμίζοντας, σε μικρό μόνο βαθμό, την πτώση στις εξαγωγές.

Πίνακας 1: ΑΕΠ 2020 και συνιστώσες της εθνικής δαπάνης

	ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ (εκτιμήσεις για το 2020)	Α' Εξάμηνο 2020
ΑΕΠ	-8,2	-7,9
Ιδιωτική κατανάλωση	-6,0	-6,1
Δημόσια κατανάλωση	1,7	-1,0
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	-10,9	-8,4
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-24,8	-15,0
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-15,1	-9,2

Πηγή: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2021, υπολογισμοί ΕΔΣ. (Σταθερές τιμές 2010, με εποχική διόρθωση).

Η πτώση του ακαθάριστου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου οφείλεται κυρίως στην πτώση των επενδύσεων στην κατηγορία «μεταφορικός εξοπλισμός και οπλικά συστήματα» (-54,8%) (Πίνακας 2), η οποία αφορά κατά βάση τη ναυτιλία όπου μειώθηκε η αξία εισαγωγών πλοίων. Στις επιμέρους κατηγορίες παγίων επενδύσεων τη μεγαλύτερη άνοδο σημειώνει η κατηγορία «Κατοικίες» η αξία της οποίας το Α' εξάμηνο του 2020 είναι αυξημένη κατά 29,1% σε σχέση με το αντίστοιχο εξάμηνο του 2019. Ενθαρρυντική είναι η εικόνα όσον αφορά στην κατηγορία «Άλλες κατασκευές» (κατά κανόνα δημόσιες επενδύσεις), όπου σημείωσε αύξηση κατά 13,8%. Στον αντίποδα, η κατηγορίες «Αγροτικά προϊόντα», «Μηχανολογικός εξοπλισμός και οπλικά συστήματα» και «Άλλα προϊόντα» μειώθηκαν κατά -6,0%, -6,5% και -5,2%, αντίστοιχα. Τέλος, η κατηγορία «Εξοπλισμός τεχνολογίας πληροφορικής και επικοινωνίας» παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητη (-0,4%).

Πίνακας 2: Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου ανά κατηγορία επένδυσης (σε εκατ. ευρώ).

	2019 (Α' εξ.)	2020 (Α' εξ.)	Δ%
Κατοικίες	730	942	29,1%
Άλλες κατασκευές	3.398	3.868	13,8%
Αγροτικά προϊόντα	40	37	-6,0%
Μεταφορικός εξοπλισμός και οπλικά συστήματα	1.893	856	-54,8%
Εξοπλισμός Τεχνολογίας Πληροφορικής και Επικοινωνίας	831	828	-0,4%
Μηχανολογικός εξοπλισμός και οπλικά συστήματα	2.653	2.481	-6,5%
Άλλα προϊόντα	1.505	1.427	-5,2%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (Σταθερές τιμές 2010/εποχικά διορθωμένα στοιχεία), υπολογισμοί ΕΔΣ.

Αναφορικά με τον εξωτερικό τομέα στο Α' εξάμηνο του 2020 (Πίνακας 3) διεύρυνση το έλλειμμα του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών διευρύνθηκε κατά 1.844 εκατ. ευρώ, λόγω της σημαντικής πτώσης των ελληνικών εξαγωγών σε σχέση με τη δαπάνη για εισαγωγές. Η μεγαλύτερη ποσοστιαία πτώση κατά 25% αφορούσε τις εξαγωγές υπηρεσιών και οφείλεται, σχεδόν αποκλειστικά, στη σημαντική συρρίκνωση των τουριστικών εισπράξεων.

Πίνακας 3: Εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (σε εκατ. ευρώ)

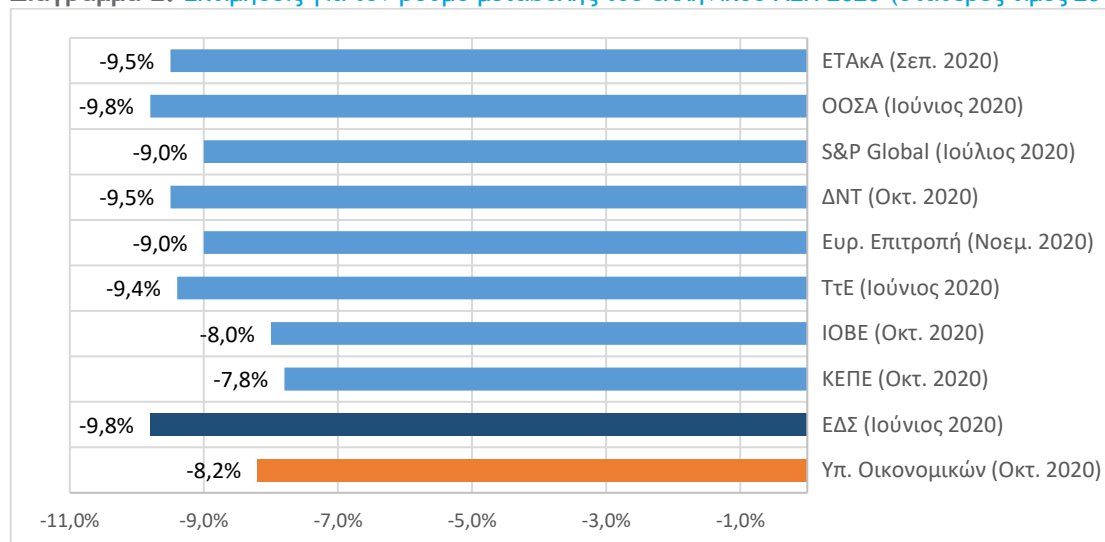
	2019 (Α' εξ.)	2020 (Α' εξ.)	Δ%
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών			
Σύνολο	33.455	28.420	-15,0%
Αγαθά	18.170	17.071	-6,0%
Υπηρεσίες	15.375	11.525	-25,0%
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών			
Σύνολο	34.853	31.662	-9,2%
Αγαθά	28.387	26.047	-8,2%
Υπηρεσίες	6.404	5.557	-13,2%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, (Σταθερές τιμές 2010/εποχικά διορθωμένα στοιχεία), υπολογισμοί ΕΔΣ.

Σχετικά με τις εκτιμήσεις για την εξέλιξη του ΑΕΠ το 2020, στην από 5/10/2020 δημοσιευμένη γνώμη του Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου (ΕΔΣ), έχει επισημανθεί ότι η εκτίμηση του Υπουργείου Οικονομικών για συρρίκνωση του ΑΕΠ το 2020 κατά 8,2% είναι πιο αισιόδοξη από το δυσμενές σενάριο των προβλέψεων του ΕΔΣ (μείωση του ΑΕΠ το 2020 κατά 9,8%).¹ Γεγονός είναι όμως ότι η δυσμενέστερη αυτή πρόβλεψη συγκλίνει, εν γένει, προς τις εκτιμήσεις των κυριότερων διεθνών και εγχώριων οργανισμών οι οποίες κυμαίνονται εντός εύρους -7,8% έως -9,8% (Διάγραμμα 2). Η έξαρση του δευτέρου κύματος της επιδημίας στην Ελλάδα και η επιβολή δρακόντειων περιοριστικών μέτρων στην οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα τις τελευταίες εβδομάδες επαναφέρουν στο προσκήνιο τα πιο απαισιόδοξα σενάρια. Υπό αυτό το πρίσμα το ΕΔΣ διατηρεί τις εκτιμήσεις του για μεγάλη πτώση του ΑΕΠ το 2020, η οποία μπορεί να ξεπεράσει τελικά το 9,8% που είχε αρχικά προβλεφθεί².

Διάγραμμα 2: Εκτιμήσεις για τον ρυθμό μεταβολής του ελληνικού ΑΕΠ 2020 (σταθερές τιμές 2010).

Πηγές: 1. Προσχέδιο κρατικού προϋπολογισμού 2021, ΥΠΟΙΚ, Οκτώβριος 2020. 2. ΕΔΣ, Εαρινή Έκθεση 2020, σελ. 50. 3. ΚΕΠΕ, Δελτίο Τύπου, 2 Οκτώβριου 2020. 4. ΙΟΒΕ, «Η ελληνική οικονομία», Τριμηνιαία Έκθεση, Τεύχος 3/2020. 5. Τράπεζα της Ελλάδος, Νομισματική Πολιτική 2019-2020, Ιούνιος 2020. 6. European Commission, European Economic Forecast, autumn 2020, Νοέμβριος 2020. 7. IMF, World Economic Outlook: A long and difficult ascent, Οκτώβριος 2020. 8. <https://www.spratings.com/sri/> (αναθεωρημένα έως τις 10 Ιουλίου 2020). 9. OECD, "Economic Outlook No 107", Ιούνιος 2020. 10. Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, Regional Economic Prospects "Covid-19: Early estimates of the damage, uncertain prospects", Σεπτέμβριος 2020.

Σημείωση: Στις περιπτώσεις πολλαπλών σεναρίων (ΤτΕ & ΕΔΣ) έχει επιλεγεί το δυσμενές σενάριο. Στην περίπτωση του ΟΟΣΑ έχει επιλεγεί, αντίστοιχα, το δυσμενές σενάριο (double-hit scenario).

1.2. Κλαδικές Εξελίξεις

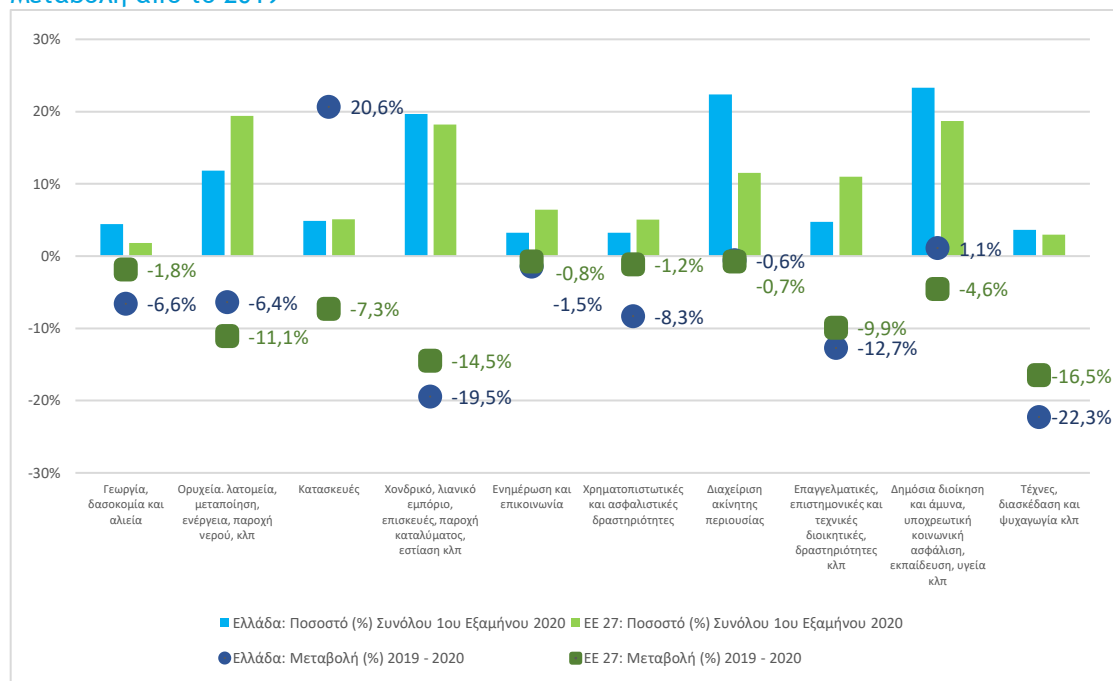
Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία των περισσότερων κλάδων παραγωγής το Α' εξάμηνο του 2020 μειώθηκε σε ετήσια βάση τόσο στην Ελλάδα όσο και στις υπόλοιπες οικονομίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.). Τούτο οφείλεται, κατά κύριο λόγο, στις δυσμενείς επιπτώσεις του πρώτου κύματος της πανδημίας, οι οποίες καταγράφηκαν

¹ Βλ. «Εαρινή Έκθεση 2020», Ιούνιος, Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο σελ. 49-51.

² Οπ.π.

κυρίως το δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους. Η προστιθέμενη αξία των περισσότερων κλάδων της ελληνικής οικονομίας υπέστη σημαντική συρρίκνωση. Συγκεκριμένα, ο κλάδος «χονδρικό και λιανικό εμπόριο-εστίαση-καταλύματα κλπ» γνώρισε σημαντική μείωση κατά 19,5%, μεγαλύτερη από το μέσο όρο των ευρωπαϊκών οικονομιών. Πτώση μεγαλύτερη του ευρωπαϊκού μέσου όρου συναντάται επίσης στους μικρότερους κλάδους των τεχνών (-22,3%), των επαγγελματικών, επιστημονικών, τεχνικών, διοικητικών κλπ δραστηριοτήτων (-12,7%), των χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων (-8,3%) και του αγροτικού τομέα (-6,8%). Ο τομέας διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, ο οποίος έχει διπλάσιο μέγεθος από τον ευρωπαϊκό μέσο, συρρικνώθηκε οριακά (-0,7%).

Διάγραμμα 3: Ποσοστά Προστιθέμενης Αξίας Κλάδων το Α' Εξάμηνο του έτους 2020 και Ετήσια Μεταβολή από το 2019

Πηγή: Στοιχεία EUROSTAT (Αλυσωτοί δείκτες Όγκου σε εκατομμύρια Ευρώ)

Σημαντική εξαίρεση από τη γενική συρρίκνωση της παραγωγής στην ελληνική οικονομία παρατηρήθηκε στους κλάδους κατασκευών και δημόσιας διοίκησης (Διάγραμμα 3). Οι κλάδοι αυτοί έχουν σημαντικό μερίδιο στην συνολική προστιθέμενη αξία τόσο της ελληνικής οικονομίας, όσο και των υπολοίπων ευρωπαϊκών οικονομιών. Πιο συγκεκριμένα, ο κλάδος των κατασκευών στην Ελλάδα σημείωσε σημαντική αύξηση είκοσι περίπου εκατοστιαίων μονάδων επιταχύνοντας τη θετική δυναμική που έχει αναπτύξει τα δύο τελευταία χρόνια, ενώ ο κλάδος της δημόσιας διοίκησης αύξησε την αξία της παραγωγής του κατά 1,1%, κυρίως λόγω της εντεινόμενης προσπάθειας για την κάλυψη των αυξημένων αναγκών υγειονομικής περίθαλψης.

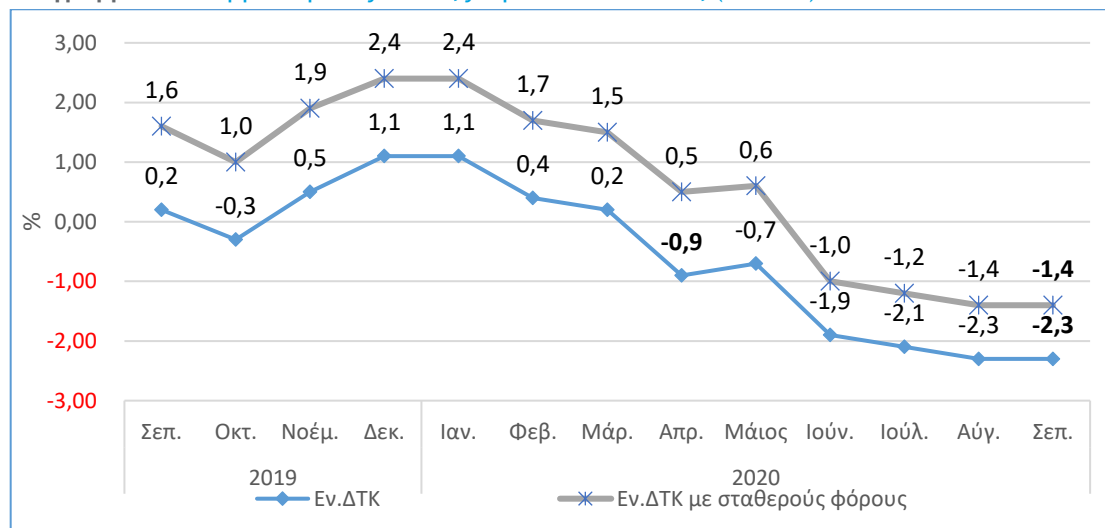
2. Λοιπές μακροοικονομικές εξελίξεις 2020

- Στο φάσμα του αντιπληθωρισμού έχει εισέλθει η ελληνική οικονομία· στο -2,3% ο ρυθμός πληθωρισμού τον Σεπτέμβριο.
- Σημαντικά μειωμένη η απασχόληση: τον Αύγουστο του 2020 μειώθηκε κατά περίπου 100.000 άτομα σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό διάστημα.
- Σημαντική επιδείνωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κατά το οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2020: το έλλειμμα ανήλθε σε 7.869 εκατ. ευρώ, αυξημένο κατά 6.865 εκατ. ευρώ σε σχέση με πέρυσι.
- Επιδείνωση στον κύκλο εργασιών της βιομηχανίας και στην καταναλωτική εμπιστοσύνη.

2.1. Πληθωρισμός

Κατά το πρώτο εννεάμηνο του 2020, το γενικό επίπεδο των τιμών ακολούθησε σαφή πτωτική τάση, ιδίως μετά το ξέσπασμα της πανδημίας (Διάγραμμα 4). Στο αποτέλεσμα αυτό συνετέλεσαν ο σημαντικός περιορισμός της ζήτησης λόγω των περιοριστικών μέτρων και της συνακόλουθης ύφεσης, η πτώση των διεθνών τιμών του πετρελαίου, καθώς και η μείωση του ΦΠΑ από το 24% στο 13% σε διάφορες κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών³. Συγκεκριμένα από τον Απρίλιο και μετά η μεταβολή του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (Εν.ΔΤΚ) παραμένει σταθερά σε αρνητικό έδαφος, με την πτώση να εντείνεται τους καλοκαιρινούς μήνες και να διαμορφώνεται σε -2,3% το Σεπτέμβριο. Αντίστοιχα σε αρνητικό έδαφος κινήθηκε και ο Εν.ΔΤΚ με σταθερούς φόρους, με την ετήσια μεταβολή του να περιορίζεται σε -1,4% το Σεπτέμβριο του 2020 (χάρη στην αφαίρεση των επιδράσεων της μείωσης του ΦΠΑ) .

Διάγραμμα 4: Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (Εν.ΔΤΚ)

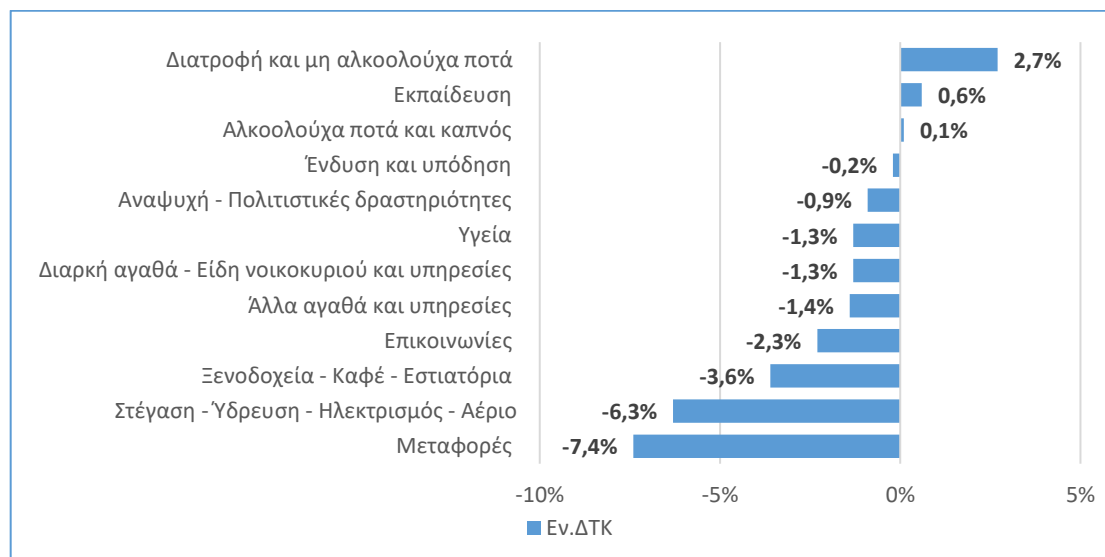

Πηγή: Eurostat.

³ Η μείωση άρχισε να ισχύει από 1/6/2020 και πρόσφατα παρατάθηκε μέχρι τον Απρίλιο του 2021.

Η μείωση του Εν.ΔΤΚ κατά το μήνα Σεπτέμβριο (Διάγραμμα 5) προήλθε κυρίως από τους κλάδους των μεταφορών (-7,4%), της στέγασης-ηλεκτρισμού (-6,3%) και των ξενοδοχείων-καφέ-εστιατορίων (-3,6%). Από την άλλη πλευρά, οι σημαντικότερες αυξήσεις τιμών καταγράφηκαν στους κλάδους της διατροφής (+2,7%) και της εκπαίδευσης (+0,6%).

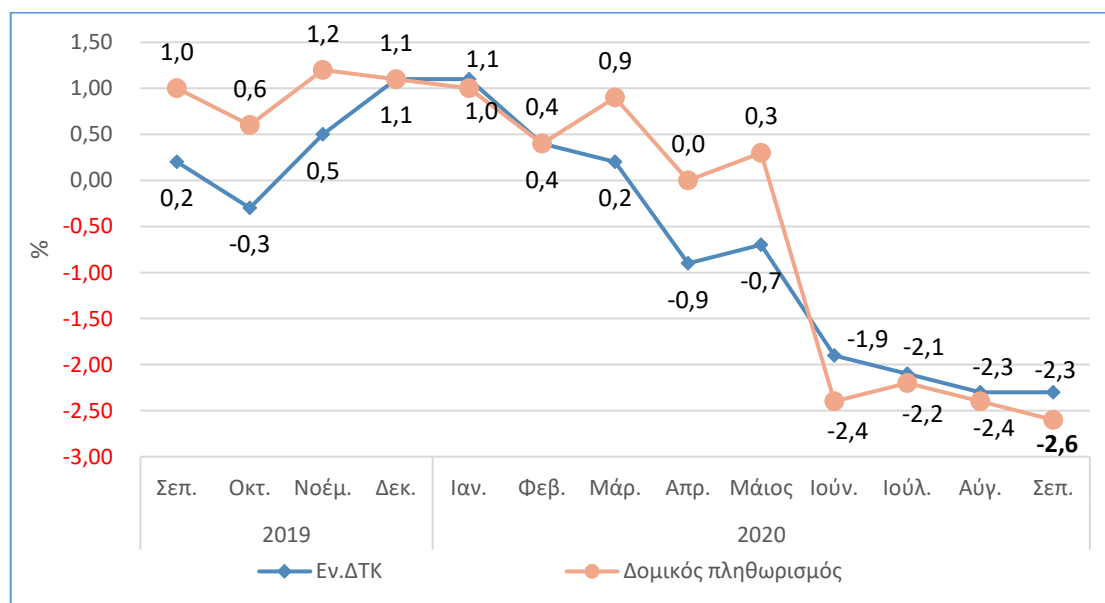
Διάγραμμα 5: Ανάλυση μεταβολής Εν.ΔΤΚ Σεπτεμβρίου 2020 (ετήσιες % μεταβολές)

Πηγή: Eurostat.

Ο δομικός πληθωρισμός της ελληνικής οικονομίας (Διάγραμμα 6), ήτοι ο Εν.ΔΤΚ χωρίς τις κατηγορίες της ενέργειας, των ειδών διατροφής, των αλκοολούχων ποτών και του καπνού, συμβαδίζει με την πτωτική εξέλιξη του Εν.ΔΤΚ και διαμορφώθηκε σε -2,6% το Σεπτέμβριο του 2020.

Διάγραμμα 6: Εν. Δείκτης Τιμών Καταναλωτή και δομικός πληθωρισμός της ελληνικής οικονομίας

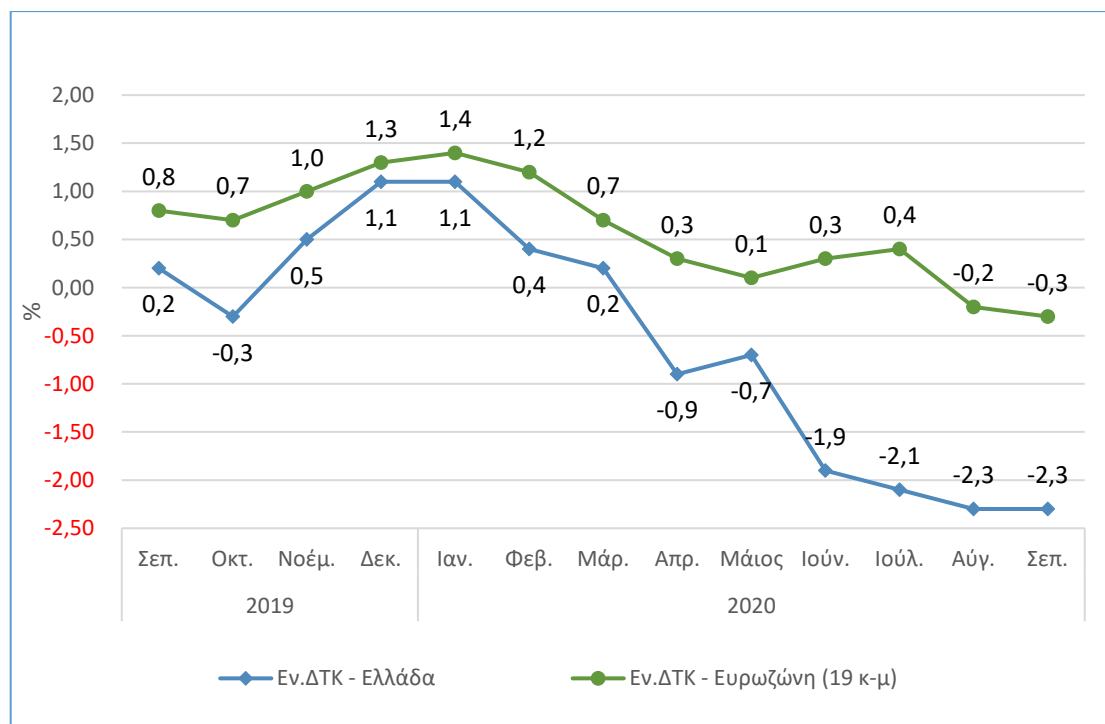

Πηγή: Eurostat.

Τέλος, ο πληθωρισμός στην ευρωζώνη κινείται επίσης σε χαμηλότερο επίπεδο (και μάλιστα αρνητικό κατά τον Αύγουστο-Σεπτέμβριο), ωστόσο σε σχέση την Ελλάδα η πτώση του είναι περιορισμένη (Διάγραμμα 7). Το γεγονός αυτό πιθανόν αντανακλά τις εντονότερες υφεσιακές επιδράσεις της πανδημίας στην Ελλάδα σε σχέση με τους εταίρους της, ιδίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, όπου η μείωση της τουριστικής ζήτησης ήταν πολύ σημαντική και συνακόλουθα επιτάχυνε την πτώση του Εν.ΔΤΚ (σε συνδυασμό με τις μειώσεις στο ΦΠΑ).

Διάγραμμα 7: Εν. Δείκτης Τιμών Καταναλωτή Ελλάδας και ευρωζώνης

Πηγή: Eurostat

2.2. Απασχόληση, ανεργία, εργατικό δυναμικό

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, η απασχόληση τον Αύγουστο του 2020 περιορίστηκε σε 3.821,2 χιλιάδες άτομα, οι άνεργοι ανήλθαν σε 771,3 χιλιάδες άτομα και οι μη οικονομικά ενεργοί ανήλθαν σε 3.296,5 χιλιάδες άτομα. Ως αποτέλεσμα, το εποχικά προσαρμοσμένο ποσοστό ανεργίας κατά τον μήνα Αύγουστο διαμορφώθηκε στο 16,8% του εργατικού δυναμικού, δηλαδή ελαφρά μειωμένο σε σχέση με το αντίστοιχο του Αυγούστου του 2019 (16,9%).

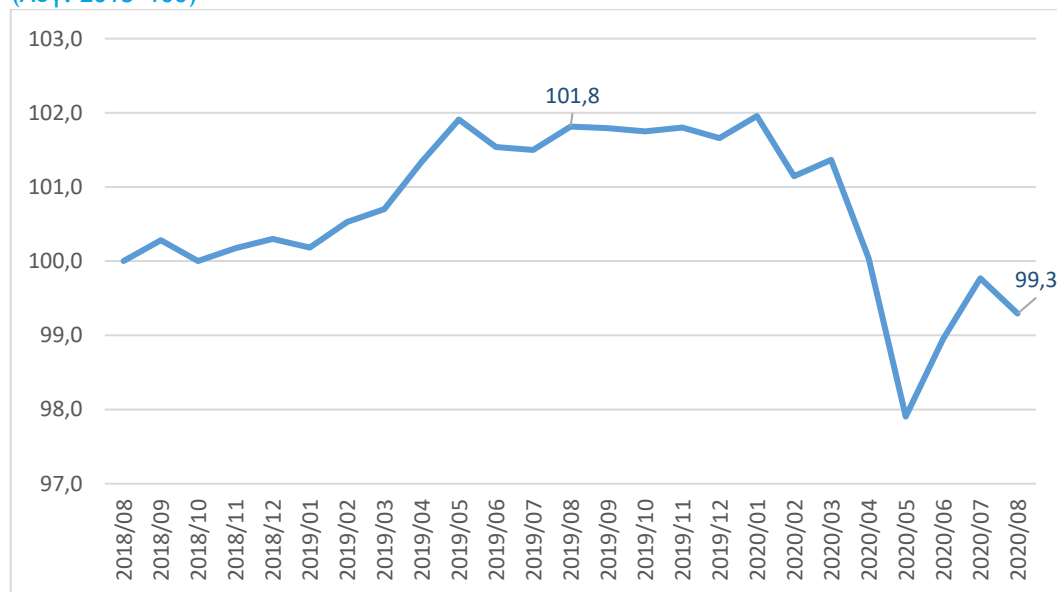
Πίνακας 4: Κατάσταση απασχόλησης και ποσοστό ανεργίας, για άτομα ηλικίας 15 - 74 ετών. Μηνιαία αποτελέσματα Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (Ιανουάριος 2004 - Αύγουστος 2020)

	Αύγουστος 2019	Αύγουστος 2020	Δ% Αυγ. 2019- Αυγ. 2020
Εργατικό Δυναμικό	4.720,4	4.592,5	-2,7%
Απασχολούμενοι	3.920,6	3.821,2	-2,5%
Άνεργοι	799,8	771,3	-3,6%
Μη οικονομικά ενεργοί	3.204,9	3.296,5	2,9%
Ποσοστό ανεργίας (εποχ. προσ.)	16,9	16,8	

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Μηνιαία Στοιχεία

Πρέπει πάντως να υπογραμμιστεί ότι η μείωση του ποσοστού ανεργίας τον Αύγουστο του 2020 κατά ένα δέκατο της εκατοστιαίας μονάδας σε σχέση με τον Αύγουστο του 2019, οφείλεται αποκλειστικά στην ταχύτερη μείωση του εργατικού δυναμικού σε σχέση με τη μείωση της απασχόλησης η οποία τον Αύγουστο του 2020 υποχώρησε κατά 2,5% σε σχέση με τον Αύγουστο του 2019, δηλαδή μειώθηκε κατά 99,4 χιλιάδες άτομα (Διάγραμμα 8).

Διάγραμμα 8: Μεταβολή της απασχόλησης κατά την περίοδο Αύγουστος 2018-Αύγουστος 2020 (Αυγ. 2018=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Μηνιαία Στοιχεία.

Αντίστοιχη εικόνα προκύπτει και από τα στοιχεία του «ΠΣ Εργάνη» του Υπουργείου Εργασίας (Πίνακας 5). Μολονότι το ισοζύγιο προσλήψεων - αποχωρήσεων κατά το μήνα Ιούλιο ήταν θετικό, στοιχείο αναμενόμενο δεδομένης της τουριστικής περιόδου, τα αποτελέσματα σε επίπεδο εξαμήνου ήταν πολύ χειρότερα σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα πέρσι, με αποτέλεσμα το τελικό ισοζύγιο θέσεων εργασίας εξαμήνου να περιοριστεί σε 43.394 θέσεις το 2020 έναντι 296.466 χιλιάδες θέσεις το αντίστοιχο διάστημα το 2019.

Πίνακας 5: Ροές μισθωτής εργασίας στον ιδιωτικό τομέα, Ιούνιος 2020

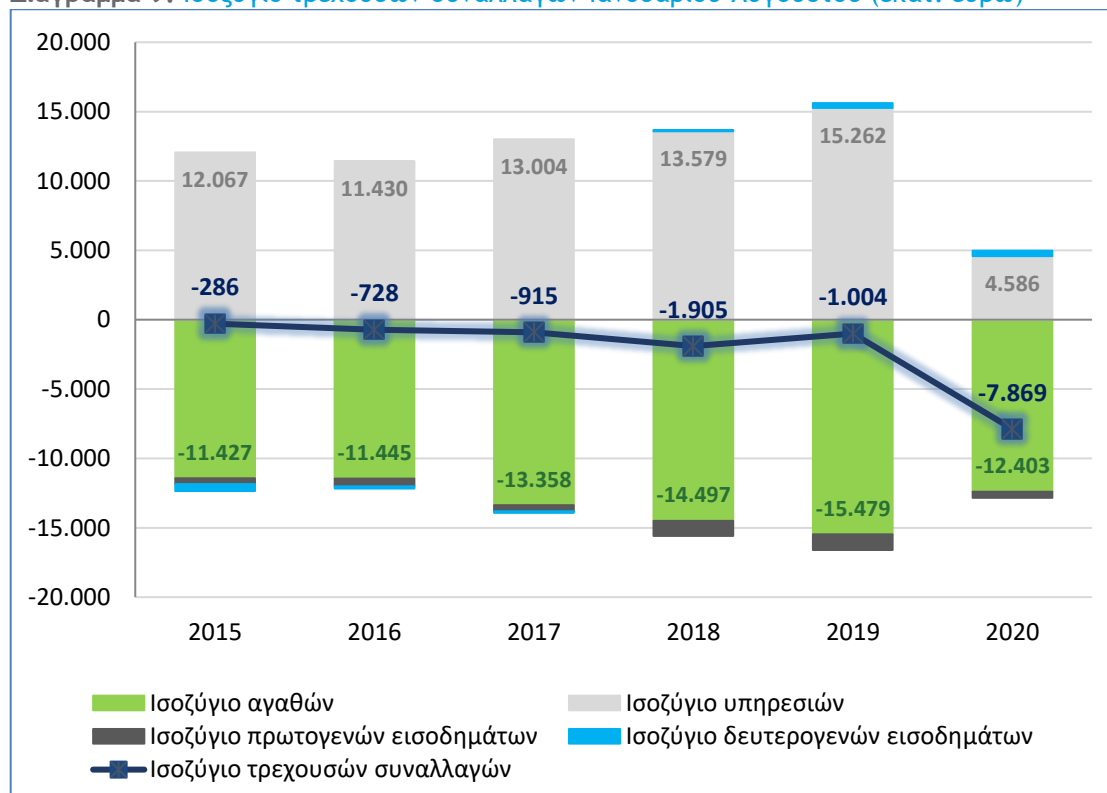
	Ιούνιος 2019	Ιούνιος 2020	Διαφορά	Α' Εξάμηνο 2019	Α' Εξάμηνο 2020	Διαφορά
Προσλήψεις	289.489	238.353	-51.136	1.419.602	850.401	-569.201
Αποχωρήσεις	258.082	200.785	-57.297	1.123.136	807.007	-316.129
Ισοζύγιο	31.407	37.568	6.161	296.466	43.394	-253.072

Πηγή: Πληροφοριακό Σύστημα Εργάνη, στοιχεία Ιουλίου 2020

2.3. Ισοζύγιο πληρωμών

Η εκδήλωση της πανδημίας οδήγησε σε σημαντική επιδείνωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κατά το οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2020. Συγκεκριμένα, το σχετικό έλλειμμα αυξήθηκε κατά 6.865 εκατ. ευρώ σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο με αποτέλεσμα να ανέλθει σε 7.869 εκατ. ευρώ (Διάγραμμα 9). Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη μεγάλη μείωση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών κατά 10.676 εκατ. ευρώ. Η μείωση αυτή μόνο μερικώς αντισταθμίστηκε από τον περιορισμό του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών κατά 3.077 εκατ. και τη βελτίωση των ισοζυγίων πρωτογενών και δευτερογενών εισοδημάτων κατά 688 και 46 εκατ. αντίστοιχα.

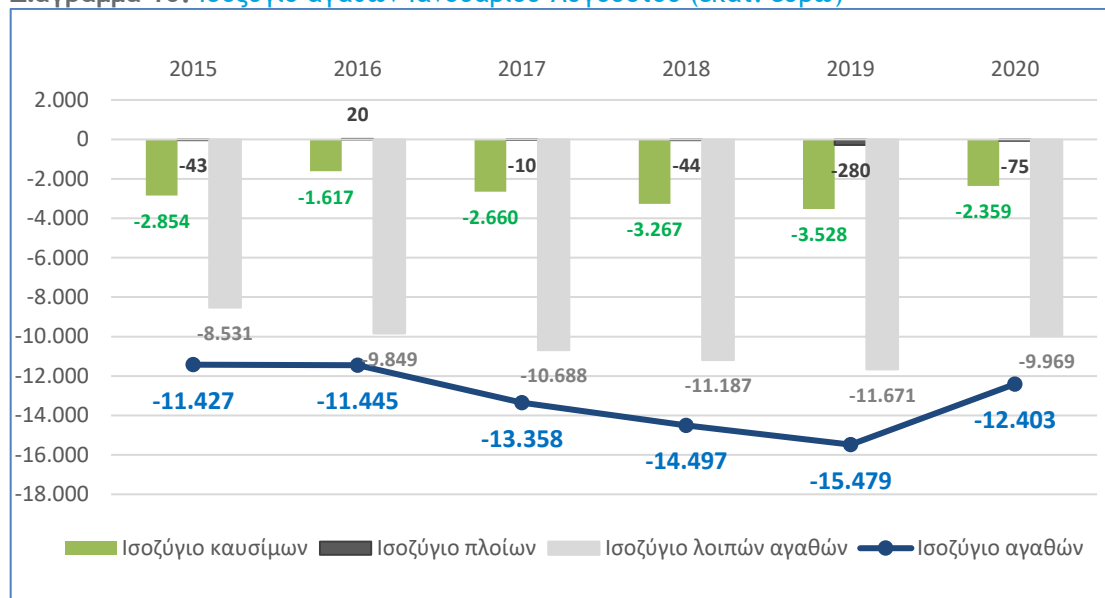
Διάγραμμα 9: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών Ιανουαρίου-Αυγούστου (εκατ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Ειδικότερα, το έλλειμμα του ισοζυγίου αγαθών (Διάγραμμα 10) διαμορφώθηκε στα 12.403 εκατ., μειωμένο κατά 20% σε σχέση με το 2019. Και τα τρία επιμέρους ισοζύγια (καυσίμων, πλοίων και λοιπών αγαθών) περιόρισαν τα ελλείμματά τους κατά 1.170, 205 και 1.702 εκατ. αντιστοίχως.

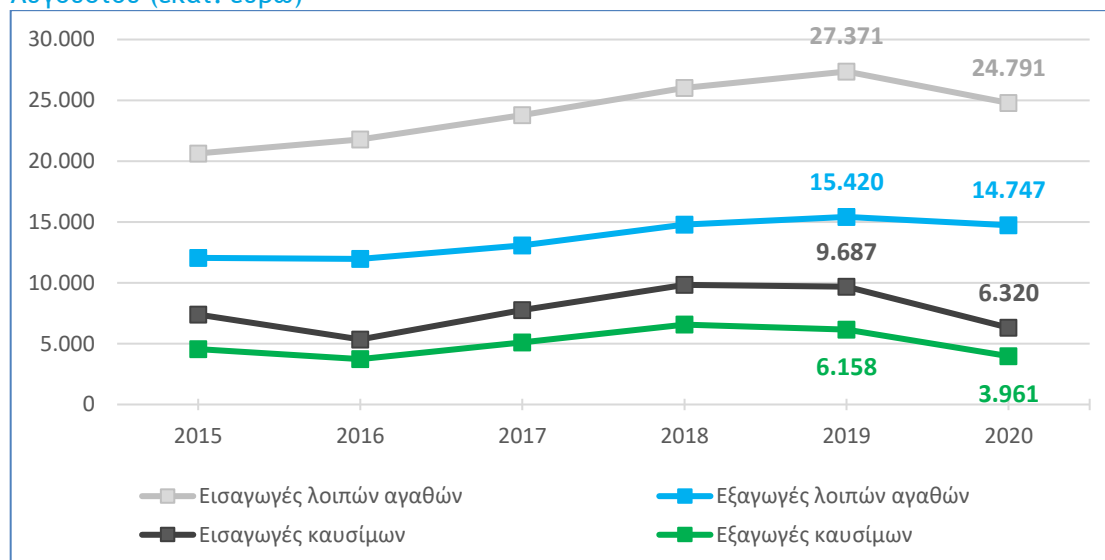
Διάγραμμα 10: Ισοζύγιο αγαθών Ιανουαρίου-Αυγούστου (εκατ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Η ανωτέρω βελτίωση του ισοζυγίου αγαθών προήλθε από τη σημαντική μείωση των εισαγωγών κατά 5.947 εκατ. (-16%), ενώ η μείωση των εξαγωγών διαμορφώθηκε σε 2.870 εκατ. (-13,3%). Επισημαίνεται ότι σε μεγάλο βαθμό η μείωση των εισαγωγών και των εξαγωγών σε τρέχουσες τιμές αντανάκλα τη μείωση της αξίας των εισαγωγών και εξαγωγών καυσίμων κατά 3.367 εκατ. (-34,8%) και 2.197 εκατ. (-35,7%) αντίστοιχα (Διάγραμμα 11), ως αποτέλεσμα της πτώσης των διεθνών τιμών του πετρελαίου.

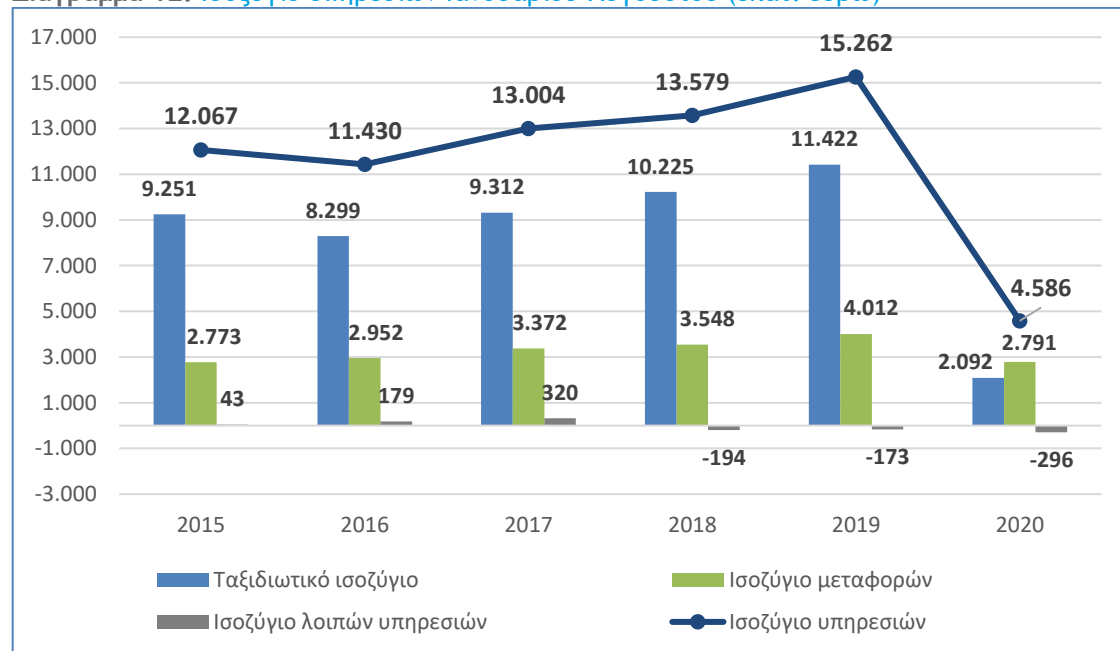
Διάγραμμα 11: Εισαγωγές και εξαγωγές καυσίμων και λοιπών αγαθών Ιανουαρίου-Αυγούστου (εκατ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Όσον αφορά στο ισοζύγιο υπηρεσιών (Διάγραμμα 12), η μείωση του πλεονάσματος κατά 10.676 εκατ. (-70%) προέρχεται πρωτίστως από την επιδείνωση του ταξιδιωτικού ισοζυγίου κατά 9.331 εκατ. (-81,7%) και δευτερευόντως από τη μείωση του πλεονάσματος του ισοζυγίου μεταφορών κατά 1.222 εκατ. (-30,4%). Επισημαίνεται ότι η πανδημία οδήγησε στον περιορισμό της εισερχόμενης ταξιδιωτικής κίνησης από 21,8 εκατ. άτομα το διάστημα Ιανουαρίου-Αυγούστου 2019 σε μόλις 4,8 εκατ. το 2020, ήτοι μείωση κατά 17 εκατ. άτομα (-78%). Συνακόλουθα, οι ταξιδιωτικές εισπράξεις μειώθηκαν κατά περίπου 10,5 δισ. (-80%) και διαμορφώθηκαν στα 2,7 δισ. από 13,2 δισ. το αντίστοιχο διάστημα του 2019.

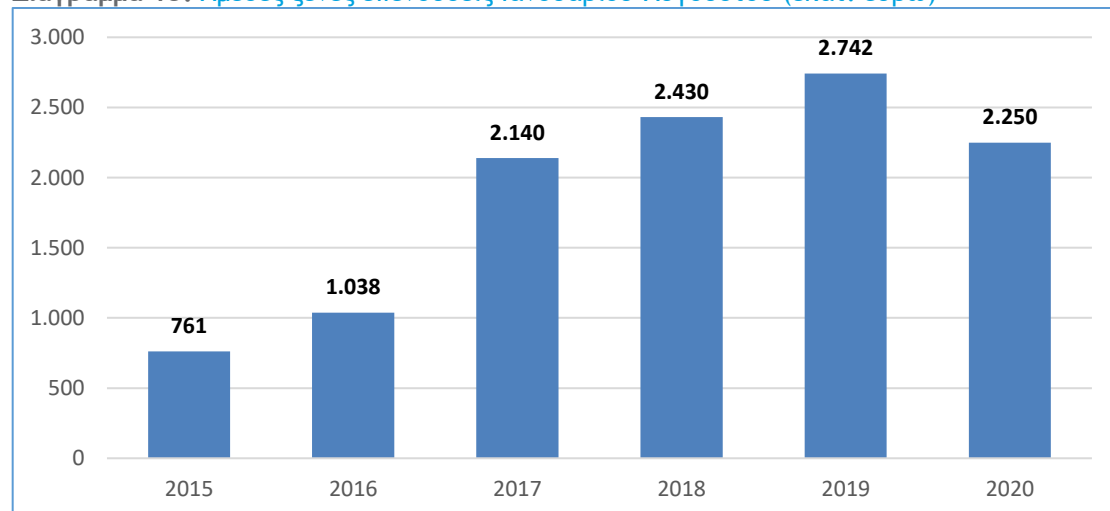
Διάγραμμα 12: Ισοζύγιο υπηρεσιών Ιανουαρίου-Αυγούστου (εκατ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις ανήλθαν σε 2.250 εκατ. ευρώ (Διάγραμμα 13), μειωμένες κατά 492 εκατ. σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό διάστημα.

Διάγραμμα 13: Άμεσες ξένες επενδύσεις Ιανουαρίου-Αυγούστου (εκατ. ευρώ)

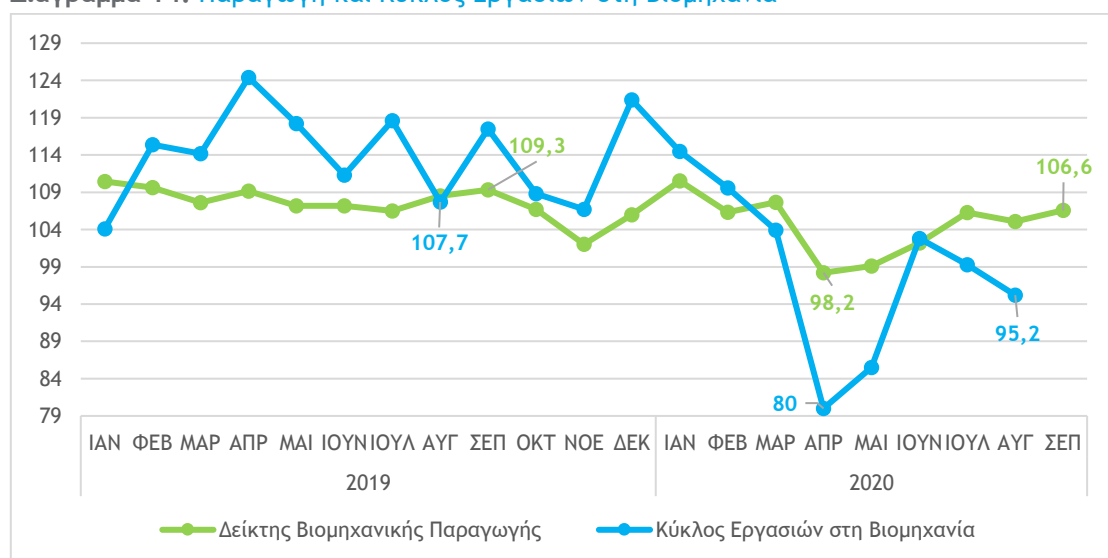

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

2.4. Βραχυχρόνιοι επιχειρηματικοί δείκτες

Τα στοιχεία του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής για τον μήνα Σεπτέμβριο δείχνουν μία θετική τάση ανάκαμψης που σημειώνει η βιομηχανική παραγωγή κατά το πρώτο κύμα της πανδημίας και της υγειονομικής κρίσης και ιδιαίτερα τον μήνα Απρίλιο οπότε ο σχετικός δείκτης άγγιξε ιστορικά χαμηλά επίπεδα. Περισσότερο έντονη υπήρξε η πτώση του κύκλου εργασιών στη βιομηχανία κατά τον ίδιο μήνα, με τον δείκτη να χάνει πάνω από το ένα τρίτο τη αξίας του σε σχέση με τον Απρίλιο του 2019. Ο κύκλος εργασιών εμφανίζεται ιδιαίτερα ευμετάβλητος έκτοτε, με σημαντική ανάκαμψη τον μήνα Ιούνιο, αλλά πτωτική πορεία κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων θερινών μηνών.

Διάγραμμα 14: Παραγωγή και Κύκλος Εργασιών στη Βιομηχανία

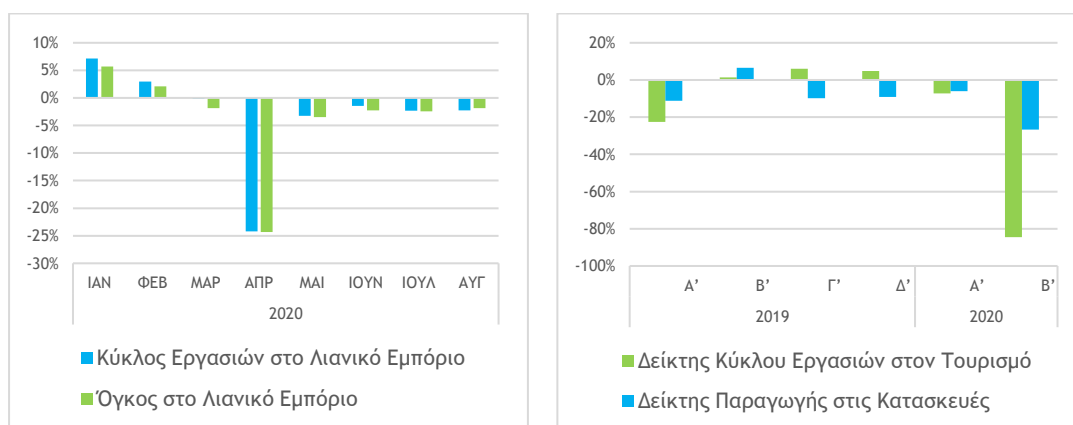

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (Δείκτης Παραγωγής) και EUROSTAT (Κύκλος Εργασιών), Στοιχεία με εποχική προσαρμογή

Οι επιπτώσεις της γενικής διοικητικής περιστολής της οικονομικής δραστηριότητας (lockdown) κατά τον μήνα Απρίλιο είναι ιδιαίτερα εμφανείς και στους υπόλοιπους σημαντικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας. Το λιανικό εμπόριο γνώρισε πτώση κοντά στο 25% τον μήνα Απρίλιο, σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ενώ κατόρθωσε να περιορίσει τις απώλειες τους επόμενους μήνες έως το τέλος του καλοκαιριού. Ο δείκτης του κύκλου εργασιών στον τουρισμό (υπηρεσίες παροχής καταλύματος και εστίασης) απώλεσε κατά το δεύτερο τρίμηνο του έτους περισσότερο από το ογδόντα τοις εκατό του περσινού κύκλου εργασιών του, ενώ και η παραγωγή στις κατασκευές σημείωσε απώλειες άνω του είκοσι τοις εκατό⁴.

⁴ Σημειώνεται ότι, η μείωση της παραγωγής στον τομέα των κατασκευών δεν θα πρέπει να συγχέεται με την αύξηση της προστιθέμενης αξίας της, δεδομένου ότι οι πηγές μέτρησης της απώλειας της παραγωγής αφορούν σε ένα πλήθος βραχυπρόθεσμων δεικτών παραγωγής και όγκου, οι οποίοι διαφέρουν από τις αντίστοιχες πηγές μέτρησης της προστιθέμενης αξίας του κλάδου, που βασίζεται κυρίως στο πλήθος των εκδοθεισών οικοδομικών αδειών

Διάγραμμα 15: Βραχυχρόνια δραστηριότητα κατασκευών, λιανικού εμπορίου και τουρισμού: Ποσοστιαίες (%) Μεταβολές σε σχέση με το προηγούμενο έτος

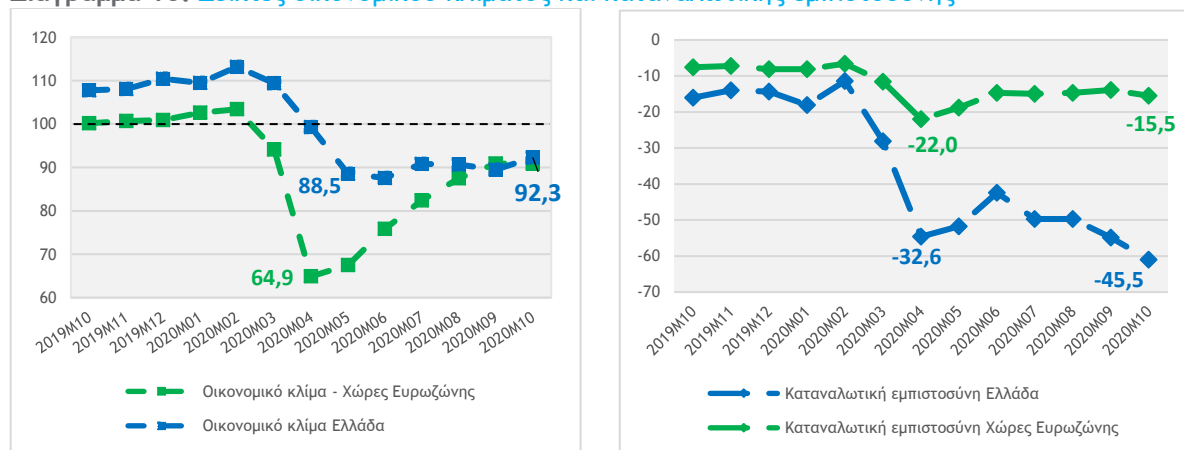
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (Λιανικό Εμπόριο, Τουρισμός) και EUROSTAT (Κατασκευές), Στοιχεία με εποχική προσαρμογή

2.5. Οικονομική συγκυρία

Ο δείκτης του οικονομικού κλίματος, τόσο στην Ελλάδα όσο και στις χώρες της Ευρωζώνης, ήταν ανοδικός έως το δίμηνο Μαρτίου-Απριλίου 2020, οπότε και διαφάνηκαν οι πρώτες συνέπειες της πανδημίας. Η πορεία αυτή οφειλόταν, τόσο στην βελτίωση των προσδοκιών των καταναλωτών όσο και στην βελτίωση των επιχειρηματικών προσδοκιών. Με το ξέσπασμα της πανδημίας στον ευρωπαϊκό χώρο, οι δείκτες οικονομικού κλίματος υποχώρησαν αισθητά φτάνοντας στις 65 περίπου μονάδες τον Απρίλιο στην Ευρωζώνη και στις 89 μονάδες τον Μάιο στην Ελλάδα. Έκτοτε, ο δείκτης οικονομικού κλίματος βελτιώθηκε και διαμορφώθηκε τον Οκτώβριο στις 92,3 μονάδες, παραμένει ωστόσο σημαντικά χαμηλότερα σε σχέση με τα επίπεδα πριν την κρίση.

Ανάλογη πορεία ακολούθησε ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Ωστόσο, σε αντίθεση με τον δείκτη οικονομικού κλίματος, η καταναλωτική εμπιστοσύνη στην Ελλάδα δεν ανέκαμψε από τα χαμηλά του Απριλίου (-32,6 μονάδες). Υποχώρησε ακόμα περισσότερο και διαμορφώθηκε στις -45,5 μονάδες τον Οκτώβριο του 2020.

Διάγραμμα 16: Δείκτες οικονομικού κλίματος και καταναλωτικής εμπιστοσύνης

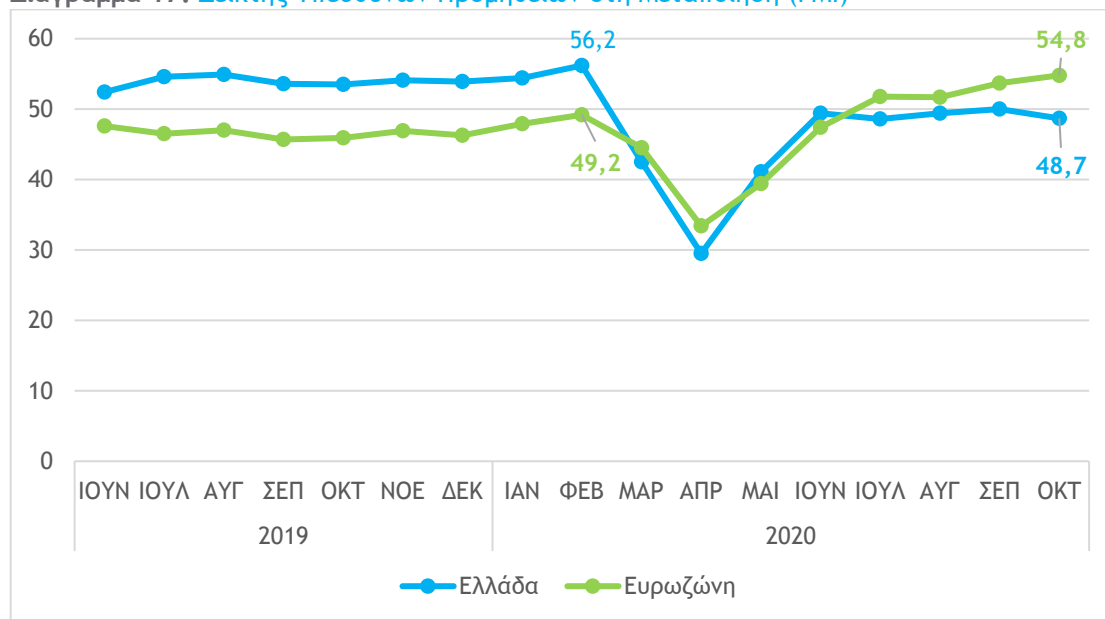

Πηγή: Eurostat (εποχικά προσαρμοσμένα στοιχεία)

Ο δείκτης υπεύθυνων προμηθειών στη μεταποίηση (PMI) στην Ελλάδα δείχνει σημάδια σταθεροποίησης από τον περασμένο Ιούνιο στην περιοχή των 50 μονάδων, μετά από τη ραγδαία πτώση στις 30 μονάδες που σημείωσε τον περασμένο Απρίλιο. Το επίπεδο του Οκτωβρίου βρίσκεται λίγο χαμηλότερα από τις πενήντα μονάδες (48,7) αποτυπώνοντας μια ισορροπία μεταξύ αρνητικών και θετικών απόψεων των υπευθύνων προμηθειών για τη μελλοντική πορεία του κλάδου. Η ισορροπία αυτή ενδέχεται, ωστόσο, να πηγάζει από μία αίσθηση αβεβαιότητας και αναμονής. Σε αυτό συνηγορεί η πτώση των δεικτών κατά τους τελευταίους μήνες σε σχέση με τα επίπεδα των αρχών του έτους (PMI Φεβρουαρίου στις 56,2 μονάδες), τα οποία αποτύπωναν ένα σαφώς πιο ευνοϊκό κλίμα.

Αντίθετα με την Ελλάδα, οι υπόλοιπες οικονομίες της Ευρωζώνης φαίνεται ότι μετά από το πρώτο κύμα της πανδημίας διατήρησαν μια συγκρατημένη, αλλά σταθερή δυναμική ανάκαμψης από τους πρώτους καλοκαιρινούς μήνες και μετά. Έτσι, ενώ πριν από το πρώτο κύμα της πανδημίας ο δείκτης PMI στην Ευρωζώνη υστερούσε κατά επτά μονάδες έναντι του ελληνικού (49,2 έναντι 56,2 μονάδων τον μήνα Φεβρουάριο), στην μέτρηση του Οκτωβρίου έφτασε να τον υπερβαίνει κατά έξι μονάδες (54,8 έναντι 48,7 μονάδες). Η σταθερή αυτή ανοδική τάση, η οποία δεν φαίνεται να ανακόπηκε το τρίμηνο Μαρτίου - Μαΐου, έχει οδηγήσει στο άνοιγμα της ψαλίδας σε σχέση με τον ελληνικό δείκτη, κατά τους τελευταίους μήνες, ενώ έχει φέρει τον PMI Οκτωβρίου της Ευρωζώνης σε επίπεδα υψηλότερα τουλάχιστον από τον Ιούνιο του 2019.

Διάγραμμα 17: Δείκτης Υπεύθυνων Προμηθειών στη Μεταποίηση (PMI)

Πηγή: www.markiteconomics.com

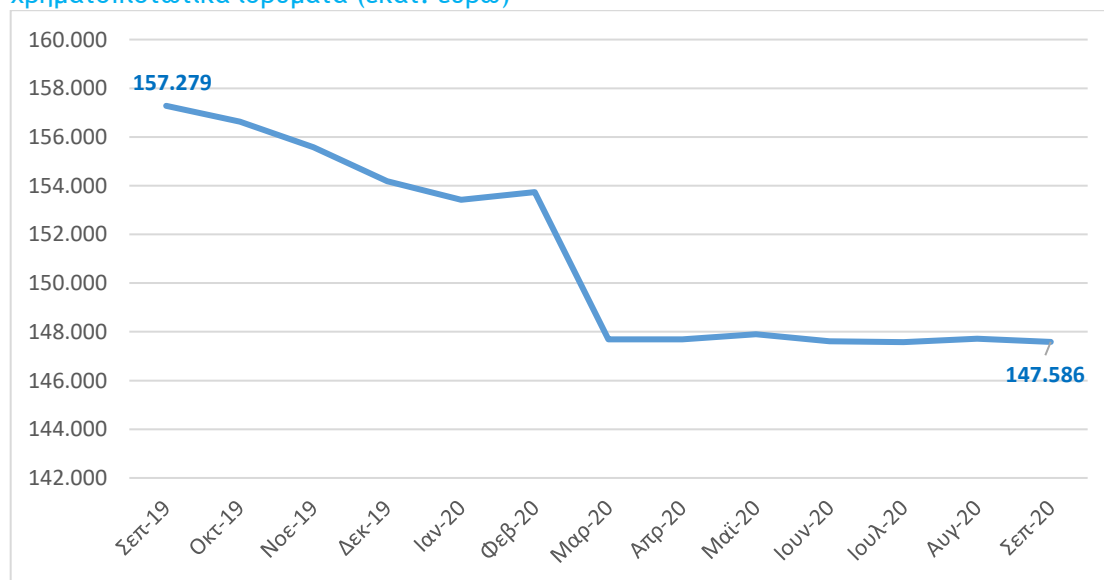
3. Χρηματοπιστωτικές Εξελίξεις

- Επιτάχυνση του ρυθμού χρηματοδότησης των επιχειρήσεων από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα μετά τον Μάρτιο του 2020.
- Διατηρείται η πιστωτική συρρίκνωση στη χρηματοδότηση των νοικοκυριών (καταναλωτική και στεγαστική πίστη).
- Σημαντική αύξηση των καταθέσεων επιχειρήσεων και νοικοκυριών μετά τον Μάρτιο κατά 5,6 δισ. ευρώ και 2,6 δισ. ευρώ, αντίστοιχα.
- Σε τροχιά συρρίκνωσης τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα: Το ποσοστό τους διαμορφώθηκε στο 36,7%, από 43,6% πέρυσι.

3.1. Χορηγήσεις - Καταθέσεις

Το υπόλοιπο της συνολικής χρηματοδότησης προς τον ελληνικό ιδιωτικό τομέα (νοικοκυριά και επιχειρήσεις) από τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, συνέχισε να συρρικνώνεται μέχρι και τον Μάρτιο του 2020, οπότε και σταθεροποιήθηκε στα επίπεδα των 147 δισ. ευρώ (Διάγραμμα 18). Η σταθεροποίηση των τελευταίων έξι μηνών οφείλεται αποκλειστικά στην επιτάχυνση της πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις, ενώ αντίθετα η χρηματοδότηση προς τα νοικοκυριά (στεγαστική και καταναλωτική πίστη) εξακολούθησε να είναι αρνητική.

Διάγραμμα 18: Υπόλοιπο χρηματοδότησης εγχώριου ιδιωτικού τομέα από τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (εκατ. ευρώ)

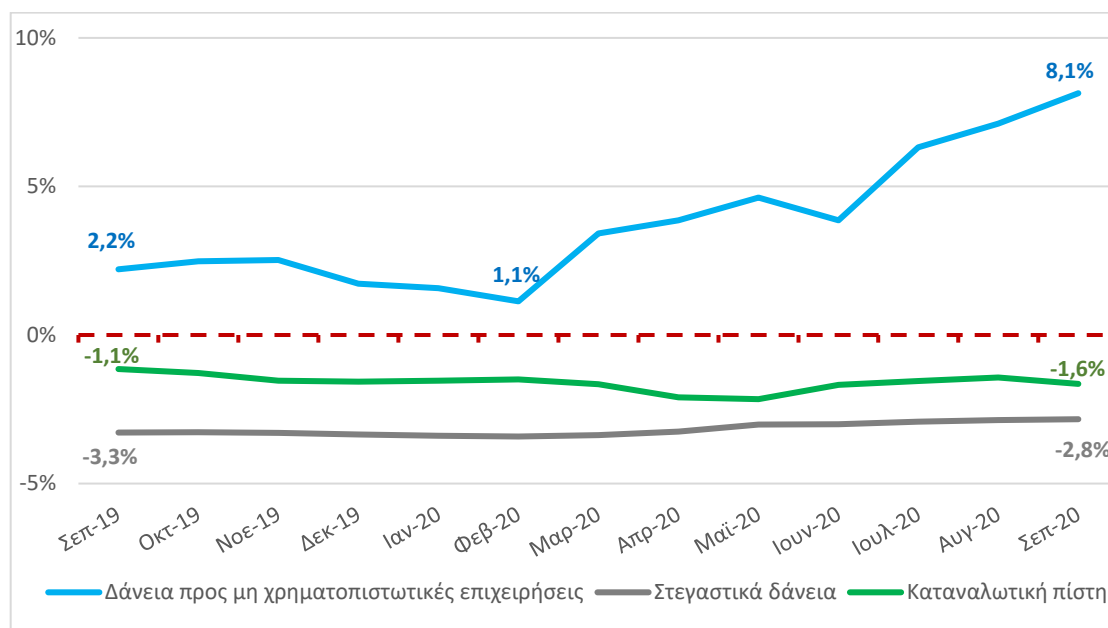
Πηγή: Τράπεζα Ελλάδας

Ειδικότερα ο ρυθμός μεταβολής του υπολοίπου των επιχειρηματικών χορηγήσεων παρέμεινε, σε ετήσια βάση, ελαφρά θετικός (περί το 1,5%) την περίοδο Σεπτεμβρίου 2019-Φεβρουαρίου 2020. Από τον Μάρτιο του 2020, οπότε και εκδηλώθηκε η

υγειονομική κρίση ο ρυθμός επιταχύνθηκε εν πολλοίς λόγω της αύξησης των χρηματοδοτήσεων με εγγυήσεις του ελληνικού δημοσίου, αλλά και των χορηγήσεων με επιδότηση επιτοκίου, στο πλαίσιο των κυβερνητικών προγραμμάτων στήριξης των ελληνικών επιχειρήσεων. Σημειώνεται ότι ο ρυθμός αύξησης των επιχειρηματικών δανείων τον Σεπτέμβριο του 2020 ξεπέρασε το 8%. Στον αντίποδα, σταθερά αρνητικός το τελευταίο δωδεκάμηνο είναι ο ρυθμός μεταβολής των υπολοίπων χρηματοδότησης προς τα νοικοκυριά, ο οποίος κυμαίνεται περί το -1,5% και περί το -3% για την καταναλωτική και στεγαστική πίστη αντίστοιχα.

Διάγραμμα 19: Ρυθμός μεταβολής, σε ετήσια βάση, των υπολοίπων χρηματοδότησης προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδας

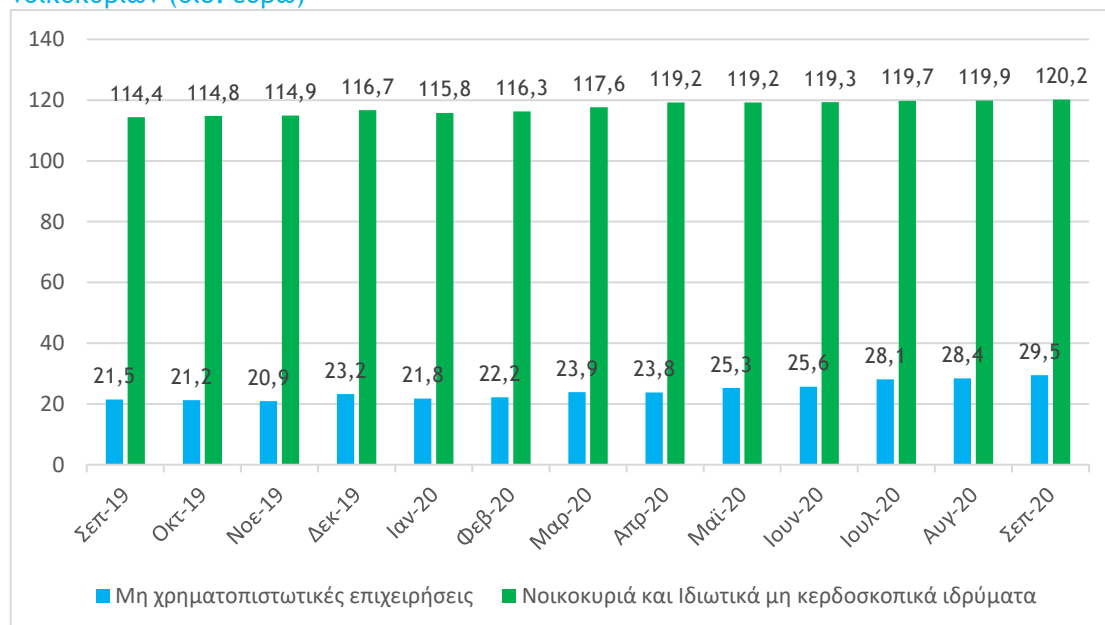
Σημ. Οι ρυθμοί προκύπτουν από τις μεταβολές των υπολοίπων διορθωμένες για τις διαγραφές δανείων, απομειώσεις αξίας χρεογράφων, συναλλαγματικές διαφορές και αναταξινομήσεις.

Ως προς τις καταθέσεις, η αυξητική πορεία τους συνεχίστηκε το 2020 με το υπόλοιπό τους να ανέρχεται στα 163,8 δισ. ευρώ στο τέλος του τρίτου τρίμηνου. Εξ αυτών 149,7 δισ. ευρώ αφορά καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα (επιχειρήσεις κα νοικοκυριά). Οι καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα αυξήθηκαν κατά περίπου 12 δισ. ευρώ (+8,4%) από τον Ιανουάριο του 2020 έως τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους. Αναλυτικότερα, το σύνολο των αποταμιεύσεων των νοικοκυριών και μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων αυξήθηκαν κατά περίπου 4,4 δισ. ευρώ σε σύγκριση με τον Ιανουάριο του 2020 και ξεπέρασαν το τρίτο τρίμηνο του 2020 τα 120 δισ. ευρώ. Παράλληλα, το υπόλοιπο των καταθέσεων των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων αυξήθηκε σημαντικά κατά 7,7 δισ. ευρώ (+35,4%) από την αρχή του έτους.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι ειδικά για τις επιχειρήσεις συνεχίστηκε, και εντάθηκε, η αυξητική τάση των καταθέσεων ακόμα και μετά το ξέσπασμα της υγειονομικής κρίσης. Η ποσοστιαία τους αύξηση σε μηνιαία βάση έφτασε στο 7,5%, στο 6,2% και στο 9,5% τους μήνες Μάρτιο, Μάιο και Ιούλιο, ενώ τον Σεπτέμβριο η αύξηση ήταν 3,7%. Ως αποτέλεσμα οι συνολικές καταθέσεις των επιχειρήσεων στα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αυξήθηκαν από τον Μάρτιο του 2020 κατά 5,6

δισ. ευρώ, ενώ παράλληλα καταγράφηκε αύξηση και στις καταθέσεις των νοικοκυριών το ίδιο χρονικό διάστημα κατά 2,6 δισ. ευρώ. Η αύξηση αυτή, εν μέσω πανδημίας και βαθιάς ύφεσης πέρα από το γεγονός ότι αποτελεί κατά βάση μια ιδιότυπη αναγκαστική αποταμίευση που πηγάζει από τον αντικειμενικό περιορισμό των περιθωρίων και των ευκαιριών κατανάλωσης λόγω του εγκλεισμού, υποδηλώνει πιθανόν ένα αυξημένο αίσθημα οικονομικής ανασφάλειας. Παράλληλα, ειδικά όσον αφορά στην αύξηση των καταθέσεων των επιχειρήσεων, είναι πιθανό ότι μέρος των ενισχύσεων και μεταβιβάσεων εκ μέρους της κυβέρνησης τελικά να κατευθύνθηκε σε αποταμιεύσεις, γεγονός το οποίο, κατά την τρέχουσα συγκυρία, δεν αποτελεί θετική εξέλιξη.

Διάγραμμα 20: Υπόλοιπα των καταθέσεων μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων και νοικοκυριών (δισ. ευρώ)

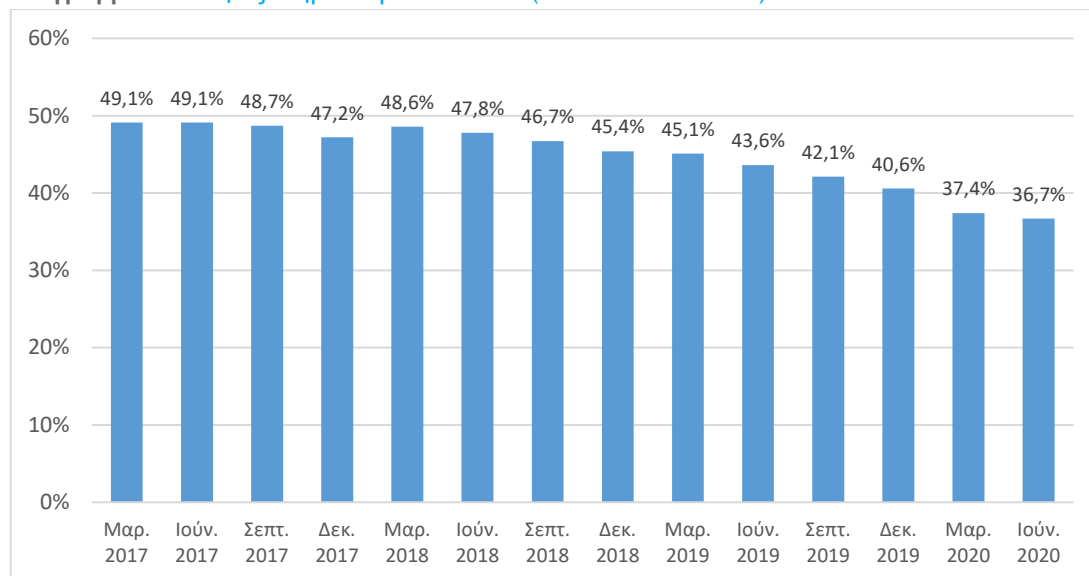
Πηγή: Τράπεζα Ελλάδας.

3.2. Μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΕΔ)

Την τελευταία διετία το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μειώνεται συνεχώς. Η εξέλιξη αυτή επιταχύνθηκε από τον Ιούνιο του 2019, με αποτέλεσμα τον Ιούνιο του 2020 τα ΜΕΔ να διαμορφώνονται στο 36,7% ως ποσοστό επί του συνολικού υπολοίπου δανείων του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Ωστόσο το ποσοστό αυτό εξακολουθεί να είναι πολύ υψηλότερο του μέσου όρου των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης το οποίο τον Ιούνιο του 2020 διαμορφώθηκε σε μόλις 2,9% μόνο⁵.

⁵ Πηγή: European Banking Authority, στοιχεία Ιουνίου 2020

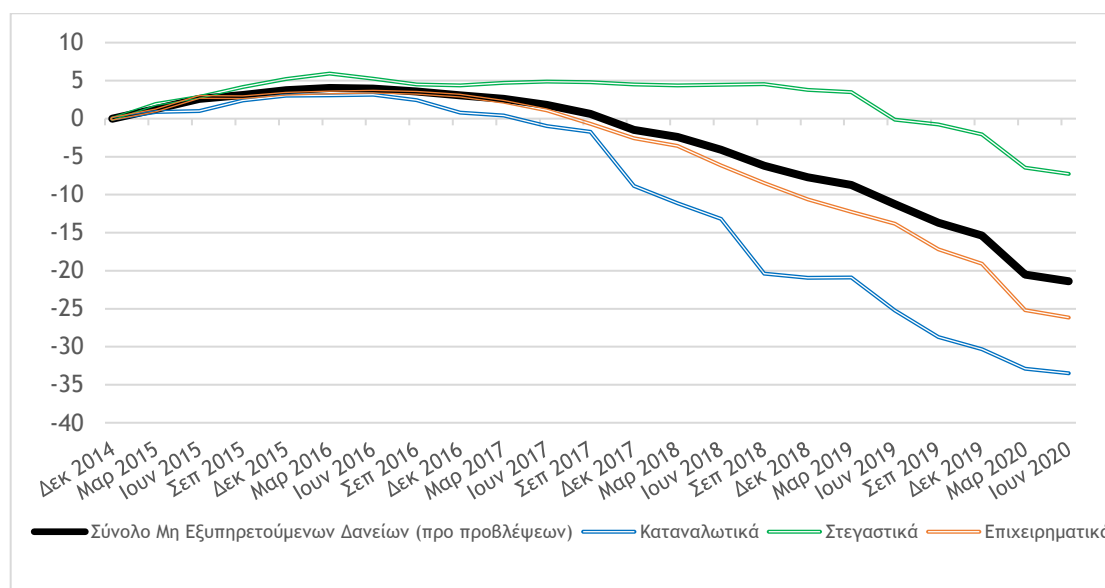
Διάγραμμα 21: Μη εξυπηρετούμενα δάνεια (% επί του συνόλου)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας

Σε απόλυτο μέγεθος η απομείωση των ΜΕΔ τους τελευταίους δώδεκα μήνες προσέγγισε τα 15,7 δισ. ευρώ, με αποτέλεσμα ο όγκος των ΜΕΔ του ελληνικού τραπεζικού συστήματος να διαμορφωθεί στα 59,7 δισ. ευρώ. Ωστόσο, η τρέχουσα κρίση και η ύφεση που θα προκληθεί στην οικονομία είναι πιθανό να ανακόψει τον ρυθμό μείωσης των ΜΕΔ. Η διάρκεια και το βάθος της ύφεσης και βεβαίως η εξέλιξη της πανδημίας θα καθορίσουν τελικά σε ποιο βαθμό θα υπάρξει εκ νέου επιδείνωση στο δανειακό χαρτοφυλάκιο των ελληνικών τραπεζών.

Διάγραμμα 22: Ρυθμός μεταβολής των μη εξυπηρετούμενων δανείων ανά κατηγορία, Δεκ. 2014 - Ιούν. 2020

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας.

Όλες ανεξαιρέτως οι κατηγορίες ΜΕΔ παρουσιάζουν πορεία αποκλιμάκωσης με διαφορετικό, ωστόσο, ρυθμό. Τη μεγαλύτερη συρρίκνωση παρατηρείται στην κατηγορία καταναλωτικών δανείων και έπεται αυτή των επιχειρηματικών, η οποία αποτελεί και την κατηγορία με το μεγαλύτερο απόθεμα μη εξυπηρετούμενων δανείων. Στα μη εξυπηρετούμενα στεγαστικά σημειώνεται ο μικρότερος ρυθμός μείωσης. Το αποτέλεσμα αυτών των μεταβολών οδήγησε στο να διαμορφωθούν τα αποθέματα των μη εξυπηρετούμενων δανείων τον Ιούνιο του 2020 σε 6,5 δισ. ευρώ, 21 δισ. ευρώ και 32,1 δισ. ευρώ για τα καταναλωτικά, τα στεγαστικά και τα επιχειρηματικά δάνεια αντίστοιχα.

4. Μακροοικονομικές προβλέψεις για το 2021

- Πολύ υψηλή η αβεβαιότητα για την εξέλιξη του ελληνικού ΑΕΠ το 2021.
- Περισσότερο επιφυλακτικές κατά κανόνα οι προβλέψεις σε αντίθεση με τις προτεινόμενες από το Υπουργείο Οικονομικών.
- Οι κύριοι παράγοντες κινδύνου εστιάζουν :
 - Στη χαμηλότερη από όσο προβλεπόταν επίδοση της ελληνικής οικονομίας το 2020.
 - Στη συνέχιση των αρνητικών επιπτώσεων της πανδημίας εντός του 2021.
 - Σε αβεβαιότητες όσον αφορά την εμπροσθοβαρή απορρόφηση των πόρων από το Ταμείο Ανάκαμψης.
 - Στην ασθενή ανάκαμψη της απασχόλησης και των αμοιβών της μισθωτής εργασίας.
 - Στην επιφυλακτική δημοσιονομική πολιτική όπως έχει καταγράψει στο προσχέδιο προϋπολογισμού 2021.
 - Στην ενδεχόμενη γεωπολιτική αστάθεια στην περιοχή της Ν.Α. Μεσογείου

4.1. Εγχώριες και διεθνείς μακροοικονομικές προβλέψεις

Το Υπουργείο Οικονομικών αναθεώρησε την πρόβλεψή του για μεγέθυνση του ΑΕΠ το 2021 στο 7,5%, βελτιώνοντάς την κατά 2,4% σε σχέση με τις προβλέψεις του Προγράμματος Σταθερότητας 2020.⁶ Η αναθεώρηση επί τα πάνω εδράζεται στην αναμενόμενη επίδραση του Ταμείου Ανάκαμψης για την περίοδο 2021-2024, καθώς και των μέτρων που έχουν ανακοινωθεί για τη στήριξη της οικονομίας λόγω πανδημίας.

Ωστόσο, οι προβλέψεις των εγχώριων και διεθνών φορέων είναι πολύ πιο συγκρατημένες (Πίνακας 6). Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο προβλέπει για το 2021 αύξηση του ΑΕΠ της τάξης του 4,1%, με τις προβλέψεις του ΟΟΣΑ να προσδιορίζουν την αύξηση στο 4,5% στο ευνοϊκό σενάριο και 2,3% στο δυσμενές. Ακόμη, η πρόβλεψη της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης είναι στο 4,0%. Το IOBE προβλέπει αύξηση του ΑΕΠ 4% με 4,5%, εφόσον εξομαλυνθεί η κατάσταση που προκαλεί η πανδημία. Το IOBE παρουσιάζει επίσης ένα πολύ δυσμενές σενάριο, στην περίπτωση επιδείνωσης της υγειονομικής κρίσης το χειμώνα του 2020-21, το οποίο οδηγεί στην πρόβλεψη για πτώση του ΑΕΠ κατά 2,5% με 4,5%. Οι πιο αισιόδοξες προβλέψεις για την εξέλιξη του ΑΕΠ το 2021 προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Τράπεζα της Ελλάδος αλλά κι αυτές προβλέπουν μεγέθυνση 5,0%

⁶ Αξίζει να σημειωθεί ότι το προσχέδιο αναφέρει ότι μια παράταση του επιδημιολογικού φαινομένου μέτριας έντασης κατά το 2^ο τρίμηνο του 2021 θα οδηγήσει σε δυσμενέστερες επιπτώσεις στον τουρισμό κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Το αποτέλεσμα θα είναι μια μείωση του ρυθμού μεγέθυνσης κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες (από 7,5% σε 4,5%).

και 5,6-5,8%, αντίστοιχα. Σε κάθε περίπτωση, η πρόβλεψη του προσχεδίου υπερβαίνει σημαντικά ακόμη και τις πιο αισιόδοξες προβλέψεις.

Πίνακας 6: Προβλέψεις για τη μεταβολή του ΑΕΠ, σύμφωνα με εγχώριους και διεθνείς φορείς (σταθερές τιμές 2010)

Εγχώριοι Φορείς	Ημερομηνία δημοσίευσης	2021 (προβλέψεις)
Υπ. Οικονομικών ¹	Οκτώβριος 2020	7,5%
ΙΟΒΕ ²	Οκτώβριος 2020	4,0% έως 4,5% (Βασικό σενάριο) -2,5% έως -4,0% (Δυσμενές σενάριο)
Τράπεζα της Ελλάδος ³	Ιούνιος 2020	5,6%-5,8%
Διεθνείς φορείς		
Ευρωπαϊκή Επιτροπή ⁴	Νοέμβριος 2020	5,0%
ΔΝΤ ⁵	Οκτώβριος 2020	4,1%
ΟΟΣΑ ⁶	Ιούνιος 2020	4,5% (Βασικό σενάριο) ⁷ 2,3% (δυσμενές σενάριο)
ΕΤΑΚΑ ⁷	Σεπτέμβριος 2020	4,0%

Πηγές: 1) Προσχέδιο κρατικού προϋπολογισμού 2021, Υπουργείο Οικονομικών, Οκτώβριος 2020. 2) ΙΟΒΕ, «Η ελληνική οικονομία», Τριμηνιαία Έκθεση, Τεύχος 3/2020. 3) Τράπεζα της Ελλάδος, Νομισματική Πολιτική 2019-2020, Ιούνιος 2020. 4) European Commission, European Economic Forecast, Autumn 2020, Νοέμβριος 2020. 5) IMF, World Economic Outlook: A long and difficult ascent, Οκτώβριος 2020. 6) OECD, "Economic Outlook No 107", Ιούνιος 2020. 7) Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, Regional Economic Prospects "Covid-19: Early estimates of the damage, uncertain prospects", Σεπτέμβριος 2020.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών οι κύριοι πυλώνες της μεγέθυνσης για το 2021 αναμένεται να είναι η ιδιωτική κατανάλωση (+5,8%), λόγω του υψηλού ποσοστού συμμετοχής της στη διάρθρωση του ΑΕΠ (περίπου 70%), καθώς και οι επενδύσεις για τις οποίες προβλέπεται ισχυρή αύξηση της τάξης του +30,4% (Πίνακας 7). Αναφορικά με την ιδιωτική κατανάλωση το προσχέδιο στηρίζει τις αισιόδοξες αυτές εκτιμήσεις στην σταδιακή αποκλιμάκωση των αρνητικών επιπτώσεων της πανδημίας, που θα οδηγήσει σε αποκλιμάκωση της ανεργίας, καθώς και στα μέτρα στήριξης της οικονομίας που έχουν ψηφισθεί εντός του 2020, όπως και σε αυτά που θα ψηφισθούν το επόμενο διάστημα. Σημειωτέον ότι, η μέγιστη δυνατή απορρόφηση των πόρων από το Ταμείο Ανάκαμψης κατά τη διάρκεια του 2021 σε συνδυασμό με την πολιτική χαμηλών επιτοκίων και την εξομάλυνση της λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού τομέα αποτελούν κρίσιμες παραδοχές σχετικά με την ενίσχυση των επενδύσεων.

Το προσχέδιο προβλέπει ακόμη ότι οι εξαγωγές θα αυξηθούν με ταχύτερο ρυθμό σε σχέση με τις εισαγωγές κατά 22,2% και 18,0% αντίστοιχα, βελτιώνοντας ελαφρά το ήδη ελλειμματικό εξωτερικό ισοζύγιο.

⁷ Ο ΟΟΣΑ επεξεργάστηκε δύο σενάρια προβλέψεων. Ένα με βάση την υπόθεση ότι η πανδημία δεν θα λήξει χωρίς να υπάρξει δεύτερο κύμα (Βασικό) και ένα εναλλακτικό που προσημετρά το ενδεχόμενο ενός δεύτερου επιδημικού κύματος. Βλ. OECD, "Economic Outlook No 107", Ιούνιος 2020.

Πίνακας 7: Προβλέψεις για ετήσια μεταβολή των συνιστωσών του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές 2010

Συνιστώσες ΑΕΠ	2021
Ιδιωτική κατανάλωση	
Υπ. Οικονομικών ¹ (Οκτώβριος 2020)	5,8%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή ² (Νοέμβριος 2020)	4,0%
ΟΟΣΑ ³ (Ιούνιος 2020) (βασικό σενάριο)	5,5%
ΟΟΣΑ ³ (Ιούνιος 2020) (δυσμενές σενάριο)	3,1%
Δημόσια κατανάλωση	
Υπ. Οικονομικών	-1,8%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	2,2%
ΟΟΣΑ (βασικό σενάριο)	0,6%
ΟΟΣΑ (δυσμενές σενάριο)	-0,4%
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	
Υπ. Οικονομικών	30,4%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	5,5%
ΟΟΣΑ (βασικό σενάριο)	7,8%
ΟΟΣΑ (δυσμενές σενάριο)	11,0%
Εξαγωγές (αγαθών & υπηρεσιών)	
Υπ. Οικονομικών	22,2%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	10,7%
ΟΟΣΑ (βασικό σενάριο)	8,7%
ΟΟΣΑ (δυσμενές σενάριο)	-1,3%
Εισαγωγές (αγαθών & υπηρεσιών)	
Υπ. Οικονομικών	18,0%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	6,7%
ΟΟΣΑ (βασικό σενάριο)	9,7%
ΟΟΣΑ (δυσμενές σενάριο)	0,5%

Πηγές:

1. Υπουργείο Οικονομικών, Προσχέδιο κρατικού προϋπολογισμού 2021, Οκτώβριος 2020.
2. European Commission, European Economic Forecast, Autumn 2020, Νοέμβριος 2020.
3. OECD, "Economic Outlook No 107", Ιούνιος 2020.

Αντίστοιχα με τις προβλέψεις για την αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ, οι προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών για τις επιμέρους συνιστώσες του ΑΕΠ το 2021 είναι πιο αισιόδοξες σε σχέση με τις προβλέψεις των διεθνών φορέων. Συγκεκριμένα απόκλιση παρατηρείται στην ιδιωτική κατανάλωση, όπου η πρόβλεψη του προσχεδίου είναι υψηλότερη κατά 1,8% σε σχέση με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και 2,7% σε σχέση με τις αντίστοιχες του ΟΟΣΑ (δυσμενές σενάριο σε περίπτωση δεύτερου επιδημικού κύματος). Σημαντική απόκλιση παρατηρείται και στο ρυθμό μεταβολής των παγίων επενδύσεων, με την πρόβλεψη του προσχεδίου να είναι πιο αισιόδοξη αντίστοιχα κατά 24,9% και 18,6% σε σχέση με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του ΟΟΣΑ, αντίστοιχα. Αναφορικά με την σημαντική ανάκαμψη των εξαγωγών αλλά και των εισαγωγών το 2021 που προβλέπει το προσχέδιο, οι αποκλίσεις με τους διεθνείς φορείς οφείλονται στην παραδοχή του Υπουργείου Οικονομικών ότι το επιδημικό φαινόμενο σε παγκόσμια κλίμακα θα ατονήσει.

Σχετικά σημαντικές αποκλίσεις παρατηρούνται στις προβλέψεις για τον εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) και τον αποπληθωριστή του ΑΕΠ, με τις προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών να είναι πιο αισιόδοξες (Πίνακας 6). Επίσης, οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι αρκετά κοντά με τις προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών αναφορικά με την ανεργία. Σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του ΔΝΤ το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών θα παρουσιάσει σημαντική επιδείνωση και εκτιμάται ότι θα παρουσιάσει έλλειμμα 6,4% και 4,5% του ΑΕΠ, αντίστοιχα. Πολύ πιο συγκρατημένη είναι εκτίμηση του ΟΟΣΑ που κατεβάζει τον πήχη του ελλείμματος στο 0,4-0,6% του ΑΕΠ, ενώ η πρόβλεψη του Υπουργείου Οικονομικών είναι για έλλειμμα της τάξης του 3,0% του ΑΕΠ.

Πίνακας 8: Μακροοικονομικοί δείκτες για τις ανισορροπίες της ελληνικής οικονομίας, με τη μεγαλύτερη αστάθεια, 2021

	2021
Ποσοστό ανεργίας (%)	
Υπ. Οικονομικών ¹ (Οκτώβριος 2020)	16,5%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή ² (Νοέμβριος 2020)	17,5%
ΟΟΣΑ ³ (Ιούνιος 2020) (βασικό σενάριο)	19,8%
ΟΟΣΑ ³ (Ιούνιος 2020) (δυσμενές σενάριο)	20,4%
ΔΝΤ ⁴ (Οκτώβριος 2020)	18,3%
Αποπληθωριστής ΑΕΠ (ετ. % μεταβολή)	
Υπ. Οικονομικών	1,0%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	0,4%
ΟΟΣΑ (βασικό σενάριο)	0,1%
ΟΟΣΑ double-hit scenario	0,0%
Εναρμονισμένος ΔΤΚ (ετ. % μεταβολή)	
Υπ. Οικονομικών	0,6%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	0,9%
ΟΟΣΑ (βασικό σενάριο)	0,4%
ΟΟΣΑ (δυσμενές σενάριο)	0,0%
ΔΝΤ	0,7%
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (% του ΑΕΠ)	
Υπ. Οικονομικών	-3,0%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	-6,4%
ΟΟΣΑ (βασικό σενάριο)	-0,6%
ΟΟΣΑ (δυσμενές σενάριο)	-0,4%
ΔΝΤ	-4,5%

Πηγές:

1. ΥΠΟΙΚ, Προσχέδιο κρατικού προϋπολογισμού 2021, Οκτώβριος 2020.

2. European Commission, European Economic Forecast, Autumn 2020, Νοέμβριος 2020.

3. OECD, "Economic Outlook No 107", Ιούνιος 2020.

4. IMF, World Economic Outlook: A long and difficult ascent, Οκτώβριος 2020.

4.2. Αξιολόγηση μακροοικονομικών κινδύνων για το 2021

Η κύρια πηγή αβεβαιότητας για τις εξελίξεις του 2021 σχετίζεται με την εξέλιξη της πανδημίας, ενώ είναι επίσης σημαντική η τροπή που θα λάβουν οι γεωπολιτικές προκλήσεις. Ειδικότερα, το προσχέδιο του προϋπολογισμού κάνει την παραδοχή πως το επιδημιολογικό φαινόμενο θα παρουσιάσει ύφεση, ότι δεν θα απαιτηθούν δραστικού τύπου περιορισμοί στην κοινωνική και οικονομική δραστηριότητα σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, καθώς και ότι τον Απρίλιο του 2021 η κατάσταση στην οικονομία θα έχει ομαλοποιηθεί πλήρως. Είναι προφανές, ότι σήμερα αυτές οι υποθέσεις έχουν διαψευσθεί δεδομένου ότι το δεύτερο κύμα της πανδημίας είναι πολύ ισχυρότερο από πρώτο και ως συνέπεια ελήφθησαν εκ νέου αυστηρά μέτρα περιορισμού της κοινωνικής και οικονομικής δραστηριότητας, τα οποία θα διαρκέσουν, τουλάχιστον, έως αρχές Δεκεμβρίου.

Μολονότι, είναι πολύ νωρίς να εκτιμηθεί η πρόσθετη επιβάρυνση που θα προκαλέσουν στην οικονομία αυτά τα νέα μέτρα, είναι πλέον σαφές ότι πρέπει να θεωρηθεί βέβαιο πως η ύφεση κατά το έτος 2020 θα είναι βαθύτερη από 8,2% που εκτιμάει το Υπουργείο Οικονομικών και θα επηρεάσει σημαντικά τις εξελίξεις του επόμενου έτους. Ως εκ τούτου, η εκτίμηση για πραγματική μεγέθυνση του ΑΕΠ το 2021 κατά 7,5%, του Υπουργείου Οικονομικών είναι εξαιρετικά αμφίβολη με δεδομένη την έξαρση της πανδημίας στο τελευταίο τετράμηνο του 2020.

Ειδικότερα, σε ότι αφορά στην ιδιωτική κατανάλωση, είναι σαφές πως οι περιορισμοί στην οικονομική δραστηριότητα και η εν γένει υψηλή αβεβαιότητα θα έχουν αρνητικές συνέπειες στην εξέλιξη της απασχόλησης και των αμοιβών της εργασίας με αντίστοιχες αρνητικές συνέπειες στην ιδιωτική κατανάλωση.⁸

Το ΕΔΣ είχε επισημάνει τη σημασία υλοποίησης του προγράμματος ειδικών δαπανών για την στήριξη της οικονομίας, δεδομένου ότι οι δαπάνες αυτές περιορίζουν το βάθος της ύφεσης. Ωστόσο, σε ό,τι αφορά το 2021 η εκτίμηση για μείωση της δημόσιας κατανάλωσης κατά 1,8% ενδεχομένως να χρειάζεται αναθεώρηση δεδομένων των νέων δυσμενών συνθηκών.

Ως προς τον ακαθάριστο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου (ΑΣΠΚ) κατά την αξιολόγηση των μακροοικονομικών εκτιμήσεων του Προσχεδίου το ΕΔΣ είχε εκφράσει επιφυλάξεις, οι οποίες μεταξύ άλλων, αναφέρονταν στο γεγονός ότι σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (AMECO) από το 1960 έως και σήμερα δεν έχει παρατηρηθεί ποτέ στην ελληνική οικονομία ετήσια αύξηση των παγίων επενδύσεων της τάξης του 30%. Η νέα επιβολή περιοριστικών μέτρων της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας εκ των πραγμάτων καθιστά ακόμα πιο δύσκολη την επίτευξη του στόχου αυτού. Συνεπώς εντείνεται η πιθανότητα η άνοδος του ΑΣΠΚ να περιοριστεί σε πολύ χαμηλότερο επίπεδο.

Δεδομένων των αρνητικών εξελίξεων των τελευταίων εβδομάδων, η σημασία των κεφαλαίων του Ταμείου Ανάκαμψης ενισχύεται ακόμα περισσότερο.⁹ Η θετική επίδραση του Ταμείου Ανάκαμψης για το έτος 2021 θα εξαρτηθεί από: α) την

⁸ Το ΕΔΣ είχε ήδη διατυπώσει επιφυλάξεις για την αρχική εκτίμηση του Υπουργείου Οικονομικών στο προσχέδιο του Προϋπολογισμού του Κράτους 2021, πως οι αμοιβές της μισθωτής εργασίας θα μειωθούν κατά 7%.

⁹ Σύμφωνα με το προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού 2021, η συνολική επίπτωση των κεφαλαίων του Ταμείου Ανάκαμψης, κατά το έτος 2021 θα είναι της τάξης των 4,8 δισ. ευρώ.

υποχώρηση της πανδημίας β) κατά πόσο υπάρχουν ώριμα επενδυτικά σχέδια στον ιδιωτικό τομέα, γ) τον χρόνο που απαιτείται για να διαμορφωθεί το απαιτούμενο θεσμικό πλαίσιο, δ) την αναγκαία επιτάχυνση των διαδικασιών ως προς στον έλεγχο των προϋποθέσεων και την ένταξη των επενδυτικών προτάσεων και ε) από την βελτίωση των απαιτούμενων λειτουργιών του κρατικού μηχανισμού. Η σημασία των παραπάνω επισημάνσεων ενισχύεται περισσότερο λόγω των νέων υγειονομικών περιορισμών. Σε αυτό το πλαίσιο, αποκτά βαρύνουσα σημασία η κατάλληλη στόχευση του εθνικού σχεδίου ανάκαμψης - μέρος του οποίου θα υποβληθεί για χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης - ώστε οι διαθέσιμοι «πόροι» να χρησιμοποιηθούν με τον βέλτιστο τρόπο.

Αναθεώρηση απαιτείται επίσης στις εκτιμήσεις αναφορικά με τον όγκο και την αξία των εισαγωγών και των εξαγωγών. Η σημαντική ανάκαμψη των εξαγωγών αλλά και των εισαγωγών κατά το έτος 2021, προϋποθέτει υποχώρηση του επιδημιολογικού φαινομένου όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς, με έμφαση στους κύριους εμπορικούς εταίρους. Στην παρούσα φάση, έχει καταστεί εμφανές ότι αυτή η εξέλιξη δεν αναμένεται να πραγματοποιηθεί σύντομα.

Τέλος, σε ότι αφορά την απασχόληση, την ανεργία και κυρίως τις αμοιβές της μισθωτής εργασίας το ΕΔΣ είχε επισημάνει πως οι εξελίξεις το 2021 συναρτώνται σε μεγάλο βαθμό με εκείνες του 2020. Σε αυτό το πλαίσιο, προκειμένου να διασφαλιστούν οι αναπτυξιακές δυνατότητες της οικονομίας κατά το 2021, οι δημόσιες πολιτικές που θα ενεργοποιηθούν πρέπει να στοχεύουν (α) στην ανάσχεση των αρνητικών επιπτώσεων που θα έχουν οι νέοι υγειονομικοί περιορισμοί στον όγκο της απασχόλησης και (β) στην ταχεία αποκατάσταση των αμοιβών της μισθωτής εργασίας στα προ κρίσης επίπεδα.

Αναφορικά με το εξωτερικό περιβάλλον, καθοριστικής σημασίας θα είναι η διαχείριση τυχόν κρίσης στην νοτιοανατολική μεσόγειο καθώς και οι αποφάσεις που θα ληφθούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο σχετικά με την αντιμετώπιση των γεωπολιτικών προκλήσεων της Τουρκίας και με τις επιπτώσεις τους στο προσφυγικό - μεταναστευτικό ζήτημα στην Ελλάδα.

Συμπερασματικά, η πραγμάτωση των μακροοικονομικών προβλέψεων του 2021, απαιτεί ένα σταθερό γεωπολιτικό περιβάλλον, ενώ παράλληλα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την εξέλιξη του επιδημιολογικού φαινομένου και την τελική διαμόρφωση του βάθους της ύφεσης κατά το 2020. Όσο μεγαλύτερη θα είναι η ύφεση κατά το 2020 και όσο περισσότερο θα διαρκέσουν οι υγειονομικοί περιορισμοί στην οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα, τόσο πιο δύσκολο θα είναι να επιτευχθούν οι μακροοικονομικοί στόχοι του 2021. Υπό αυτή την έννοια, η αναζωπύρωση του επιδημιολογικού φαινομένου και οι οικονομικές συνέπειες των νέων μέτρων καθιστούν ακόμα λιγότερο πιθανή την επίτευξη των μακροοικονομικών εκτιμήσεων που διατυπώθηκαν στο προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού 2021.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II: ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

1. Εκτέλεση Προϋπολογισμού ενναμήνου 2020

- Αρνητικό δημοσιονομικό αποτέλεσμα στο ενναμήνο που υπερβαίνει τα 9 δισ. ευρώ λόγω αύξησης των δαπανών και συρρίκνωσης των εσόδων
- Η δημοσιονομική κατάσταση αναμένεται να επιδεινωθεί περαιτέρω λόγω:
 - Των πρόσφατων περιορισμών στην οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα.
 - Των πρόσθετων δημοσιονομικών μέτρων στήριξης.
 - Της καταβολής των αναδρομικών συντάξεων ύψους 1,4 δισ. ευρώ
- Πολύ πιθανό το ενδεχόμενο το πρωτογενές έλλειμμα σε επίπεδο ΓΚ για το 2020 να ξεπεράσει κατά πολύ το 6% του ΑΕΠ.

1.1. Εκτέλεση προϋπολογισμού ΓΚ και εκτιμήσεις για το σύνολο του έτους

Τα στοιχεία Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2020 για την εκτέλεση του προϋπολογισμού σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης (Πίνακας 9) αποτυπώνουν με χαρακτηριστικό τρόπο τις επιπτώσεις, τόσο της ύφεσης που προκάλεσε η πανδημία του, όσο και των έκτακτων μέτρων στήριξης που υιοθετήθηκαν από την κυβέρνηση.

Ειδικότερα, τα έσοδα σε επίπεδο ΓΚ παρουσιάζουν σημαντική κάμψη που προσεγγίζει τα 7 δισ. ευρώ (-11,5%), σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι, με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν σε 53.430 εκατ. ευρώ έναντι 60.392 εκατ. ευρώ το 2019. Αυτή η εικόνα χαρακτηρίζει όλες τις επιμέρους κατηγορίες εσόδων. Συγκεκριμένα, τα έσοδα από φόρους είναι μειωμένα κατά 17,0%, τα έσοδα από ασφαλιστικές εισφορές είναι μειωμένα κατά 4,1%, τα έσοδα από πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών είναι μειωμένα κατά 41,3%, τα λοιπά έσοδα είναι μειωμένα κατά 10%.

Αντιθέτως, οι δαπάνες παρουσιάζουν σημαντική αύξηση κατά περίπου 3,8 δισ. ευρώ (+6,9%) σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν σε 59 δισ. ευρώ. Οι σημαντικότερες αυξήσεις καταχωρίζονται στις μεταβιβάσεις και τις επιδοτήσεις και συνδέονται ευθέως με τις έκτακτες παρεμβάσεις για την στήριξη της οικονομίας.

Ως αποτέλεσμα, το ταμειακό αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου, είναι αρνητικό κατά εννέα περίπου δισ. ευρώ, έναντι πλεονάσματος 2,2 δισ. το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι.

Από τα παραπάνω, είναι εμφανές ότι ακόμα και στην περίπτωση που δεν υπήρχαν νέα μέτρα περιστολής της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας (όπως αυτά που ανακοινώθηκαν εντός του Νοεμβρίου) ο προϋπολογισμός της Γενικής Κυβέρνησης κατά το έτος 2020 θα έκλεινε με σημαντικό έλλειμμα. Οι πρόσφατοι περιορισμοί στις μετακινήσεις σε συνδυασμό με τα πρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα στήριξης που ανακοινώθηκαν καθώς και την καταβολή των αναδρομικών συντάξεων ύψους 1,4 δισ. ευρώ αναμένεται να επιδεινώσουν περαιτέρω το δημοσιονομικό αποτέλεσμα του 2020. Υπό το πρίσμα αυτό, εκτιμάται από το ΕΔΣ ότι το πρωτογενές έλλειμμα σε επίπεδο ΓΚ για το 2020 θα ξεπεράσει το 6% του ΑΕΠ.

Πίνακας 9: Έσοδα, δαπάνες, καθαρή απόκτηση χρημ/κών περιουσιακών στοιχείων και ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης, περιόδου Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου.

	2019	2020	Δ%
A. Έσοδα	60.392	53.430	-11,5
Φόροι	35.233	29.232	-17,0
Ασφαλιστικές εισφορές	16.649	15.965	-4,1
Μεταβιβάσεις	4.518	5.623	24,5
Πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών	3.143	1.846	-41,3
Λοιπά Έσοδα	849	764	-10,0
B. Δαπάνες	55.219	59.022	6,9
Αμοιβές προσωπικού	12.982	13.493	3,9
Κοινωνικές παροχές	29.369	28.937	-1,5
Μεταβιβάσεις	3.164	5.401	70,7
Αγορά αγαθών και υπηρεσιών	4.408	4.222	-4,2
Επιδότησεις	1.247	3.325	166,6
Τόκοι καταβληθέντες	4.045	3.639	-10,0
Λοιπές δαπάνες	4	5	25,0
Γ. Καθαρή απόκτηση μη χρημ/κών περιουσιακών στοιχείων	2.995	3.419	
Ισοζύγιο (πλεόνασμα (+) / έλλειμμα (-) (A-B-Γ))	2.178	-9.012	
Πρωτογενές Αποτέλεσμα (πλεόνασμα (+) / έλλειμμα (-) (A-B-Γ))	6.223	-5.373	

Πηγή: Δελτίο μηνιαίων στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης, Σεπτέμβριος 2020.

1.2. Κρατικός Προϋπολογισμός (ΚΠ)

Η εκτέλεση του κρατικού προϋπολογισμού το εννεάμηνο Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2020 αποτυπώνει ανάγλυφα την δημοσιονομική επίπτωση της μείωσης του ΑΕΠ και των μέτρων επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής για την στήριξη της οικονομίας εν μέσω πανδημίας. Η πολύ μεγάλη, σε σχέση με τον αρχικό στόχο του προϋπολογισμού, υπέρβαση των δαπανών κρίθηκε αναγκαία για την ενίσχυση των επιχειρήσεων και των εργαζομένων οι οποίοι επλήγησαν από τα περιοριστικά μέτρα για την πανδημία και από την πτώση της οικονομικής δραστηριότητας, εν γένει. Αντίστοιχα μέτρα στήριξης της οικονομίας έχουν λάβει όλες οι χώρες μέλη της Ε.Ε. ενώ η δημοσιονομική επιτήρηση στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού εξαμήνου αλλά και οι

πιο εξειδικευμένοι δημοσιονομικοί στόχοι της χώρας που σχετίζονται με το ενισχυμένο πλαίσιο εποπτείας που ακολουθεί τη λήξη του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής, έχουν ανασταλεί. Το αποτέλεσμα της εκτέλεσης του προϋπολογισμού στο τέλος του έτους θα είναι συνάρτηση των εξελίξεων σε σχέση με το πανδημικό κύμα αλλά και της έκτασης των επιπρόσθετων μέτρων στήριξης της οικονομίας.

Στους πρώτους εννέα μήνες του έτους ο κρατικός προϋπολογισμός καταγράφει, πρωτοφανές για τα τελευταία χρόνια, έλλειμμα ύψους 11,2 δισ. ευρώ περίπου. Εφόσον δεν ληφθούν, υπόψη οι δαπάνες για τους τόκους, το πρωτογενές αποτέλεσμα του κρατικού προϋπολογισμού ανέρχεται στα 7 δισ. ευρώ.

Πίνακας 10: Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού, Ιανουάριος - Σεπτέμβριος 2019-2020 (εκατ. Ευρώ)

σε εκατ. € (τροποποιημένη ταμειακή βάση)	Ιαν. - Σεπ. 2019 Πραγμ.	Ιαν. - Σεπ. 2020 Πραγμ.	Εκτιμήσεις Προϋπολογισμού 2020 /1	Απόκλιση από στόχο (έσοδα)/% εκτέλεσης (δαπάνες)	Πραγ. 2020/2019
1. Καθαρά Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού (I+II+III-IV)	38.526	33.497	38.219	-4.722	-5.029
I. Φόροι	36.238	30.988	36.486	-5.498	-5.250
II. Λοιπά Έσοδα	4.230	2.764	2.435	329	-1.466
III. Έσοδα ΠΔΕ	1.574	3.831	2.673	1.158	2.257
IV. Επιστροφές φόρων	3.516	4.086	3.375	711	570
2. Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού	38.644	44.766	56.037	80%	6.122
I. Πρωτογενείς Δαπάνες	31.698	34.128	44.787	76%	2.430
II. Δαπάνες ΠΔΕ	2.348	6.366	6.750	94%	4.018
III. Τόκοι	4.598	4.272	4.500	95%	-326
3. Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού (1-2)	-118	-11.269			
4. Πρωτογενές αποτέλεσμα ΚΠ	4.480	-6.997			

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών - Δελτίο Εκτέλεσης Προϋπολογισμού, επεξεργασία Ε.Δ.Σ.

Τα καθαρά έσοδα¹⁰ του ΚΠ ενεαμήνου 2020 διαμορφώθηκαν σε 33,5 δισ. ευρώ περίπου, μειωμένα κατά 5 δισ. ευρώ περίπου από πέρυσι και 4,7 δισ. ευρώ σε σχέση με το στόχο που έχει περιληφθεί στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2020. Πιο συγκεκριμένα, η υστέρηση σε σχέση με πέρυσι προήλθε κυρίως από τις μειωμένες εισπράξεις φορολογικών εσόδων (-5.250 εκατ. ευρώ), τη μείωση των πωλήσεων αγαθών και υπηρεσιών (-1.203 εκατ. ευρώ) και τις αυξημένες επιστροφές φόρων (+570 εκατ. ευρώ). Αύξηση σε σχέση με πέρυσι παρουσίασαν οι μεταβιβάσεις (1.448 εκατ. ευρώ) και τα λοιπά τρέχοντα έσοδα (+560 εκατ. ευρώ), η οποία οφείλεται στα αυξημένα έσοδα από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Η υστέρηση των καθαρών εσόδων ως προς τον στόχο προήλθε κυρίως από την πτώση των εισπράξεων φορολογικών εσόδων κατά περίπου 5,5 δισ. ευρώ¹¹

Όλες σχεδόν, οι κατηγορίες φορολογικών εσόδων κατέγραψαν πτώση εισπράξεων τόσο σε σχέση με πέρυσι όσο και σε σχέση με το στόχο, με βασική πηγή απώλειας

¹⁰ Συμπεριλαμβανομένων των επιστροφών φόρων.

¹¹ Ωστόσο, σε σύγκριση με τις επικαιροποιημένες εκτιμήσεις για την περίοδο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου 2020 που περιλαμβάνονται στο Σχέδιο Προϋπολογισμού (Draft Budgetary Plan - DBP) 2021, το οποίο κατατέθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 15 Οκτωβρίου 2020 και οι οποίες περιέχουν τις επιπτώσεις των μέτρων για την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης τα έσοδα από φόρους είναι αυξημένα κατά περίπου 95 εκατ. ευρώ.

τους έμμεσους φόρους, τους φόρους εισοδήματος και τους τακτικούς φόρους ακίνητης περιουσίας (κυρίως ΕΝΦΙΑ) (Πίνακας 11).¹² Ειδικότερα, σε σχέση με πέρυσι, οι εισπράξεις ΦΠΑ μειώθηκαν σημαντικά κατά, περίπου, 2,1 δισ. ευρώ (-16,1%), οι εισπράξεις ειδικών φόρων κατανάλωσης (ΕΦΚ) κατά 483 εκατ. ευρώ (-9,1%) ενώ και οι λοιποί φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών περιορίστηκαν κατά 395 εκατ. ευρώ (-17,4%). Ανάλογου μεγέθους ήταν η πτώση των εισπράξεων σε σχέση με τον στόχο που είχε τεθεί από το Υπουργείο Οικονομικών, για το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2020. Τα έσοδα από φόρους εισοδήματος φυσικών προσώπων μειώθηκαν κατά 585 εκατ. ευρώ (-7%) ενώ εκείνα των νομικών προσώπων μειώθηκαν κατά 820 εκατ. ευρώ (-34,7%). Τέλος, τα έσοδα από λοιπούς φόρους εισοδήματος μειώθηκαν κατά 67 εκατ. ευρώ, σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό εννεάμηνο.

Πίνακας 11: Φορολογικά Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2020 (εκατ. ευρώ)

	Ιανουάριος - Σεπτέμβριος			% Μεταβολής	
	Πραγματοποιήσεις		Εκτιμήσεις Π/Υ 2020	2019-2020	2020-Εκτιμήσεις
	2019	2020			
Φορολογικά Έσοδα (Α+Β+Γ+Δ+Ε+ΣΤ+Ζ)	36.238	30.988	36.486	-14,4%	-15,1%
Α. Φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών (1+2+3)	20.913	17.894	21.052	-14,4%	-15,0%
1. ΦΠΑ	13.317	11.177	13.408	-16,1%	-16,6%
2. Ειδικοί Φόροι Κατανάλωσης	5.319	4.836	5.385	-9,1%	-10,2%
3. Λοιποί φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών	2.276	1.881	2.258	-17,4%	-16,7%
Β. Φόροι και δασμοί επί εισαγωγών	228	189	242	-17,1%	-21,9%
Γ. Τακτικοί φόροι ακίνητης περιουσίας	1.684	812	1.650	-51,7%	-50,8%
εκ των οποίων: ΕΝΦΙΑ	1.624	774	1.601	-52,3%	-51,7%
Δ. Λοιποί φόροι επί παραγωγής	740	859	892	16,0%	-3,7%
Ε. Φόρος εισοδήματος (1+2+3)	11.519	10.048	11.488	-12,7%	-12,5%
1. Φόρος εισοδήματος πληρωτέος από Φυσικά Πρόσωπα (ΦΠ)	8.275	7.690	8.453	-7,0%	-9,0%
2. Φόρος εισοδήματος πληρωτέος από εταιρίες (ΝΠ)	2.359	1.539	2.133	-34,7%	-27,8%
3. Λοιποί φόροι εισοδήματος	885	818	902	-7,5%	-9,3%
ΣΤ. Φόροι κεφαλαίου	185	134	190	-27,5%	-29,4%
Ζ. Λοιποί τρέχοντες φόροι	968	1.053	973	8,7%	8,2%
εκ των οποίων: Φόροι οχημάτων	138	176	141	27,5%	24,8%

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού (τροποποιημένη ταμειακή βάση)

Όπως προαναφέρθηκε, η σημαντική κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας λόγω πανδημίας αποτελεί τον πρωταρχικό λόγο της σημαντικής κάμψης των φορολογικών εσόδων. Πρόσθετη υστέρηση των εσόδων προκάλεσε: α) η μείωση της προκαταβολής φόρου εισοδήματος των νομικών προσώπων που έχουν πληγεί από την πανδημία, β) η καταβολή του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων σε οκτώ μηνιαίες δόσεις (η τρίτη μέχρι το τέλος Σεπτεμβρίου 2020) αντί των τριών διμηνιαίων δόσεων που είχαν προβλεφθεί στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2020 (η δεύτερη διμηνιαία

¹² Δύο μόλις κατηγορίες φορολογικών εσόδων παρουσίασαν αύξηση είναι οι λοιποί φόροι επί της παραγωγής (+ €119 εκατ.) και οι λοιποί τρέχοντες φόροι (+ €84 εκατ.).

δόση μέχρι το τέλος Σεπτεμβρίου 2020), γ) την καταβολή του φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων σε οκτώ μηνιαίες δόσεις αντί των έξι μηνιαίων δόσεων που είχαν προβλεφθεί αρχικά, δ) η παράταση που δόθηκε για την πληρωμή της πρώτης και της δεύτερης δόσης του ΕΝΦΙΑ μέχρι το τέλος Οκτωβρίου, ενώ στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2020 είχε προβλεφθεί ότι η πρώτη δόση θα εισπραχθεί τον Σεπτέμβριο.

Οι δαπάνες του ΚΠ αυξήθηκαν σημαντικά κατά 13,7%, σε σχέση με το προηγούμενο έτος, με την αύξηση να αφορά, τόσο τις δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού, όσο και του ΠΔΕ. Η σημαντική αυτή απόκλιση, η οποία οδηγεί αναπόφευκτα σε υπέρβαση των εκτιμήσεων του προϋπολογισμού 2020, οφείλεται στις έκτακτες δαπάνες για την αντιμετώπιση της πανδημίας.

Οι δαπάνες για παροχές στους εργαζόμενους δεν παρουσιάζουν καμία σχεδόν μεταβολή. Μείωση παρατηρείται στην κατηγορία “κοινωνικές παροχές” λόγω του ότι δεν χορηγήθηκε φέτος «κοινωνικό μέρισμα» καθώς και επίδομα θέρμανσης, το οποίο θα χορηγηθεί τους επόμενους μήνες¹³.

Η κατηγορία «Μεταβιβάσεις» παρουσιάζει μια αύξηση κατά 13,6% σε σχέση με πέρυσι, καθώς στην κατηγορία αυτή ενσωματώνεται η πλειοψηφία των έκτακτων δαπανών που έχουν πραγματοποιηθεί για την αντιμετώπιση της πανδημίας. Για τον σκοπό αυτό, έως το Σεπτέμβριο του 2020 είχαν πραγματοποιηθεί, οι εξής επιμέρους δαπάνες:

- 1.375 εκατ. ευρώ για την καταβολή αποζημίωσης ειδικού σκοπού λόγω της πανδημίας (μισθωτών και επιστημόνων).
- 864 εκατ. ευρώ για την ενίσχυση επιχειρήσεων με τη μορφή επιστρεπτέας προκαταβολής.
- 420 εκατ. ευρώ για την έκτακτη επιχορήγηση προς τον ΕΦΚΑ για την κάλυψη υστέρησης εσόδων από τις μειωμένες ασφαλιστικές εισφορές λόγω της πανδημίας.
- 263 εκατ. ευρώ για την έκτακτη επιχορήγηση προς τον ΕΟΠΥΥ για την κάλυψη υστέρησης εσόδων από τις μειωμένες ασφαλιστικές εισφορές λόγω της πανδημίας.

Ως προς τις εγγυήσεις, παρουσιάζεται μια ευμεγέθης κατάπτωση ύψους 606 εκ. ευρώ που όμως βρίσκεται εντός των προβλέψεων του προϋπολογισμού και αφορά στο μεγαλύτερο μέρος (580 εκ. ευρώ) κατάπτωση δανείου του ΟΣΕ.

¹³ Αυτή η κατηγορία ενώ στο παρελθόν συμπεριελάμβανε κοινωνικά επιδόματα του Οργανισμού Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΟΠΕΚΑ), πλέον θα καταγράφονται ως αποδιδόμενα από τον ίδιο τον φορέα και συνεπώς περιλαμβάνονται στη κατηγορία των εγχώριων μεταβιβάσεων.

Πίνακας 12: Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού περιόδου Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2020 (εκατ. ευρώ)

	Πραγματοποιήσεις		% Μεταβολής	Εκτιμήσεις Π/Υ 2020
	2019	2020	2010-2020	
Συνολικές Δαπάνες ΚΠ (I+II)	38.644	44.766	13,7%	56.034
Πρωτογενείς δαπάνες	34.043	40.494	15,9%	51.534
I. Δαπάνες ΤΠ	36.293	38.400	5,5%	49.284
Παροχές σε εργαζόμενους	9.976	9.980	0,04%	13.403
εκ των οποίων: Μικτές αποδοχές	8.667	8.452	-2,5%	11.293
εκ των οποίων: Εργοδοτικές Εισφορές	1.308	1.528	16,8%	2.110
Κοινωνικές Παροχές	332	96	-71,1%	134
Μεταβιβάσεις	20.204	22.960	13,6%	27.824
εκ των οποίων: καταπτώσεις εγγυήσεων	89	606	580,9%	689
Επιδότησεις	127	67	-47,2%	89
Αγορές Αγαθών και Υπηρεσιών	806	782	-2,9%	1.145
Αποκτήσεις παγίων περιουσιακών στοιχείων και τιμαλφών	218	224	2,7%	623
εκ των οποίων: εξοπλιστικά προγράμματα	201	199	-1,0%	530
Λοιπές δαπάνες	32	19	-40,6%	71
Τόκοι	4.598	4.272	-7,1%	4.500
II. Δαπάνες ΠΔΕ	2.348	6.366	171,1%	6.750

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο εκτέλεσης ΚΠ Δεκεμβρίου 2019. Στοιχεία σε τροποποιημένη ταμειακή βάση

Τέλος, στο ΠΔΕ παρατηρείται μια μεγάλη αύξηση σε σχέση με την περσινή περίοδο κατά 4 δισ. ευρώ περίπου, η οποία στο μεγαλύτερο μέρος οφείλεται σε δαπάνες που σχετίζονται με το υγειονομικό πρόβλημα και δεν είναι, βεβαίως, καθαυτό επενδυτικές. Συγκεκριμένα, έως το Σεπτέμβριο, μέσω του ΠΔΕ είχαν πραγματοποιηθεί δαπάνες ύψους 3.3 δισ. ευρώ περίπου για την αντιμετώπιση της πανδημίας και περιλάμβαναν:

- 1 δισ. ευρώ δαπάνη για την ενίσχυση, με τη μορφή επιστρεπτέας προκαταβολής, σε επιχειρήσεις που επλήγησαν οικονομικά λόγω της εμφάνισης και διάδοσης της νόσου του κορωνοϊού¹⁴.
- 1 δισ. ευρώ δαπάνη για τη σύσταση ταμείου εγγυοδοσίας επιχειρήσεων λόγω της πανδημίας¹⁵.
- 588 εκατ. ευρώ δαπάνη για έργα του Ταμείου Επιχειρηματικότητας (ΤΕΠΙΧ).

¹⁴ Η 1^η δόση για την καταβολή ενίσχυσης με την μορφή επιστρεπτέας προκαταβολής καταβλήθηκε μέσω ΠΔΕ, ενώ οι υπόλοιπες που πραγματοποιήθηκαν για τον ίδιο σκοπό επιβάρυναν την κατηγορία «Μεταβιβάσεις» του Τακτικού προϋπολογισμού.

¹⁵ Η δαπάνη αυτή παρά την ταμειακή επιβάρυνση που προκαλεί σε επίπεδο ΚΠ, δημοσιονομικά παραμένει ουδέτερη στο βαθμό που δεν θα προκληθούν μελλοντικές καταπτώσεις εγγυήσεων.

- 493 εκατ. ευρώ δαπάνη για αποζημίωση ειδικού σκοπού για την ενίσχυση επιχειρήσεων και αυτοαπασχολούμενων, λόγω της εμφάνισης και διάδοσης του κορωνοϊού¹⁶.
- 186 εκατ. ευρώ δαπάνη για την επιδότηση τόκων δανείων μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων πληττόμενων από τα μέτρα για την αντιμετώπιση της πανδημίας.
- 45 εκατ. ευρώ δαπάνη για λοιπά έργα σχετικά με την αντιμετώπιση του υγειονομικού προβλήματος, που επιβάρυναν κατά 41 εκατ. ευρώ και 4 εκατ. ευρώ το Εθνικό και το συγχρηματοδοτούμενο σκέλος του ΠΔΕ αντίστοιχα.

1.3. Λοιποί υποτομείς ΓΚ

Ο υποτομέας της Κεντρικής Κυβέρνησης πλην Κρατικού Προϋπολογισμού, ήτοι τα Νομικά Πρόσωπα, οι επανатаξινομημένες ΔΕΚΟ και τα Νοσοκομεία, εμφάνισε πλεόνασμα το εννεάμηνο το 2020 ύψους 2.138 εκατ. ευρώ, αυξημένο σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό διάστημα κατά 1.180 εκατ. ευρώ, το οποίο οφείλεται αποκλειστικά στις αυξημένες κατά 2.404 μεταβιβάσεις από την κεντρική κυβέρνηση εκατ. ευρώ.

Οι ΟΤΑ κατά τους εννέα μήνες του 2020 παρουσίασαν ταμειακό πλεόνασμα 172 εκ. ευρώ μειωμένο κατά 11,8% σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό διάστημα. Το σύνολο των εσόδων είναι αυξημένο κατά 192 εκατ. ευρώ, συνεπεία των αυξημένων μεταβιβάσε από την κεντρική κυβέρνηση για την χρηματοδότηση δαπανών που σχετίζονται με την υγειονομική κρίση. Σε αντίθεση, τα έσοδα από άμεσους και έμμεσους φόρους εμφανίζονται μειωμένα σε σχέση με το 2019 κατά περίπου 7%. Οι δαπάνες στη μη ανελαστική κατηγορία των αμοιβών είναι ελαφρώς αυξημένες γεγονός που σχετίζεται κυρίως με μισθολογικές ωριμάνσεις ενώ σε όλες τις λοιπές κατηγορίες εμφανίζουν συγκράτηση πλην των μεταβιβάσεων των ΟΤΑ προς τα νομικά τους πρόσωπα λόγω των επιπρόσθετων δαπανών για υγειονομικές ανάγκες.

Οι Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ) κατέγραψαν στο εννεάμηνο του 2020 σημαντική επιδείνωση του αποτελέσματος, το οποίο διαμορφώθηκε σε έλλειμμα 54 εκατ. ευρώ, από πλεόνασμα 1.090 εκατ. ευρώ το 2019. Με δεδομένο ότι οι δαπάνες είναι κατά 437 εκατ. ευρώ (-1,4%), η επιδείνωση οφείλεται, αφενός στη μείωση των μεταβιβάσεων κατά 935 εκατ. ευρώ (-6,9%) και αφετέρου στη σημαντική μείωση των ασφαλιστικών εισφορών κατά 684 εκατ. ευρώ (-4,1%), λόγω της σημαντικής κάμψης της οικονομικής δραστηριότητας το εννεάμηνο του 2020.

Σημειώνεται ότι το πρωτογενές αποτέλεσμα σε όλους του υποτομείς της ΓΚ είναι χαμηλότερο από το γενικό αποτέλεσμα, γεγονός που εξηγείται από τη θετική διαφορά μεταξύ των τόκων που εισέπραξαν σε σχέση με αυτούς που κατέβαλαν. Το αποτέλεσμα αυτό εν πολλοίς οφείλεται στον βραχυπρόθεσμο δανεισμό που παρέχουν

¹⁶ Το υπόλοιπο ποσό που έχει δαπανήθηκε σε μεταγενέστερο χρόνο για το ίδιο σκοπό, επιβάρυνε την κατηγορία «μεταβιβάσεις» του ΤΟ.

οι φορείς της ΓΚ στο ελληνικό δημόσιο, κυρίως με τη μορφή *gepos*, ο οποίος τους αποφέρει ένα σχετικό υψηλό εισόδημα από τόκους.

Πίνακας 13: Ταμειακά αποτελέσματα ενεαμήνου υποτομέων ΓΚ (σε εκατ. ευρώ)

	Ιανουάριος - Σεπτέμβριος		% Δ
	2019	2020	2019-2020
Νομικά Πρόσωπα, ΔΕΚΟ και Νοσοκομεία			
I. Σύνολο Εσόδων	8.751	11.090	21,1%
<i>Εκ των οποίων: μεταβιβάσεις από τον ΚΠ</i>	5.193	7.957	34,7%
II. Δαπάνες	7.203	8.462	14,9%
III. Καθαρή απόκτηση μη χρημ/κών περιουσιακών στοιχείων	590	490	-20,4%
Αποτέλεσμα (I-II-III)	958	2.138	
Πρωτογενές Αποτέλεσμα	681	1.832	
Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)			
I. Σύνολο Εσόδων	4.416	4.608	4,2%
<i>Εκ των οποίων: μεταβιβάσεις από τον ΚΠ</i>	2.572	2.809	8,4%
II. Δαπάνες	3.434	3.495	1,7%
III. Καθαρή απόκτηση μη χρημ/κών περιουσιακών στοιχείων	787	941	16,4%
Αποτέλεσμα (I-II-III)	195	172	
Πρωτογενές Αποτέλεσμα	201	171	
Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ)			
I. Σύνολο Εσόδων	31.706	30.128	-5,2%
<i>Εκ των οποίων: Ασφαλιστικές εισφορές</i>	15.924	16.608	-4,1%
<i>Εκ των οποίων: μεταβιβάσεις από τον ΚΠ</i>	14.478	13.543	-6,9%
II. Δαπάνες	30.617	30.180	-1,4%
III. Καθαρή απόκτηση μη χρημ/κών περιουσιακών στοιχείων	-1	2	150,0%
Αποτέλεσμα (I-II-III)	1.090	-54	
Πρωτογενές Αποτέλεσμα	629	-509	

Πηγή: Δελτίο Μηνιαίων Στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης Σεπτεμβρίου 2020, βάση δεδομένων ΓΛΚ.

2. Εξέλιξη ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων, απαιτήσεων και εγγυήσεων ελληνικού Δημοσίου

- Αύξηση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων στο εννεάμηνο του 2020 κατά 708 εκατ. ευρώ, λόγω της αύξησης των εκκρεμών επιστροφών φόρων και των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων των Νοσοκομείων.
- Μειωμένες οι νέες ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις προς το ελληνικό Δημόσιο την περίοδο Ιανουαρίου-Μαΐου 2020 σε σχέση με πέρυσι. Αντίστοιχα μειωμένες, ωστόσο, και οι συνολικές εισπράξεις που πραγματοποιήθηκαν την ίδια περίοδο.
- Σημαντική επέκταση της παροχής κρατικών εγγυήσεων, για τον περιορισμό των επιπτώσεων της πανδημίας.

2.1. Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις Γενικής Κυβέρνησης

Η αύξηση των δημοσίων δαπανών για την αντιμετώπιση της πανδημίας και οι αναβολές που θεσπίστηκαν για την εξόφληση των υποχρεώσεων των φορέων της ΓΚ εξαιτίας της επιβολής μέτρων περιορισμού της οικονομικής δραστηριότητας, συσώρευσαν επιπλέον ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις κατά την διάρκεια των τελευταίων μηνών. Την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2020, οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της Γενικής Κυβέρνησης-ΓΚ¹⁷ (συμπεριλαμβανομένων και των εκκρεμών επιστροφών φόρων¹⁸), αυξήθηκαν σημαντικά σε σχέση με το ύψος τους στην αρχή του έτους. Συγκεκριμένα, το ύψος των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων στο εννεάμηνο αυξήθηκε κατά 708 εκατ. ευρώ (2.701 εκατ. ευρώ από 1.992 εκατ. ευρώ), με την συνολική αύξηση να αποδίδεται εξίσου¹⁹ σχεδόν τόσο στις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της ΓΚ προς τρίτους, όσο και στις εκκρεμείς επιστροφές φόρων²⁰. Η αύξηση που παρατηρείται στο συσσωρευμένο απόθεμα ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων της ΓΚ (374 εκατ. ευρώ), οφείλεται κυρίως στις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις των νοσοκομείων²¹, οι οποίες υπερδιπλασιάστηκαν το εννεάμηνο (778 εκατ. ευρώ από 344 εκατ. ευρώ), καθώς οι υπόλοιποι υποτομείς παρουσίασαν μικρές αυξομειώσεις. Η σημαντική αύξηση των εκκρεμών επιστροφών φόρων προέρχεται,

¹⁷ Ληξιπρόθεσμες καθίστανται οι υφιστάμενες υποχρεώσεις προς τρίτους (εκτός ΓΚ), που δεν εξοφλήθηκαν μετά την παρέλευση 90 ημερών από την ημερομηνία οφειλής.

¹⁸ Οι εκκρεμείς επιστροφές φόρων περιλαμβάνουν στοιχεία εκκρεμών επιστροφών προς φορείς εκτός ΓΚ, για τις οποίες έχει εκδοθεί και εκκαθαριστεί το σχετικό Ατομικό Φύλλο Έκπτωσης (ΑΦΕΚ) μέχρι και το τέλος του μήνα αναφοράς. Δεν περιλαμβάνονται οι εκκρεμείς επιστροφές από τα Τελωνεία και ειδικά για τις κατηγορίες ΕΦΚ και ΦΠΑ σε βιομηχανίες, ξενοδοχεία, αλιευτικά σκάφη και πλοία καθώς και όποιες επιστροφές πραγματοποιούνται από τα Τελωνεία και αφορούν ιδιώτες ή ελεύθερους επαγγελματίες

¹⁹ Από την συνολική αύξηση των 708 εκατ. ευρώ οι υποχρεώσεις των φορέων της ΓΚ αυξήθηκαν κατά 374 εκατ. ευρώ και οι επιστροφές φόρων κατά 335 εκατ. ευρώ.

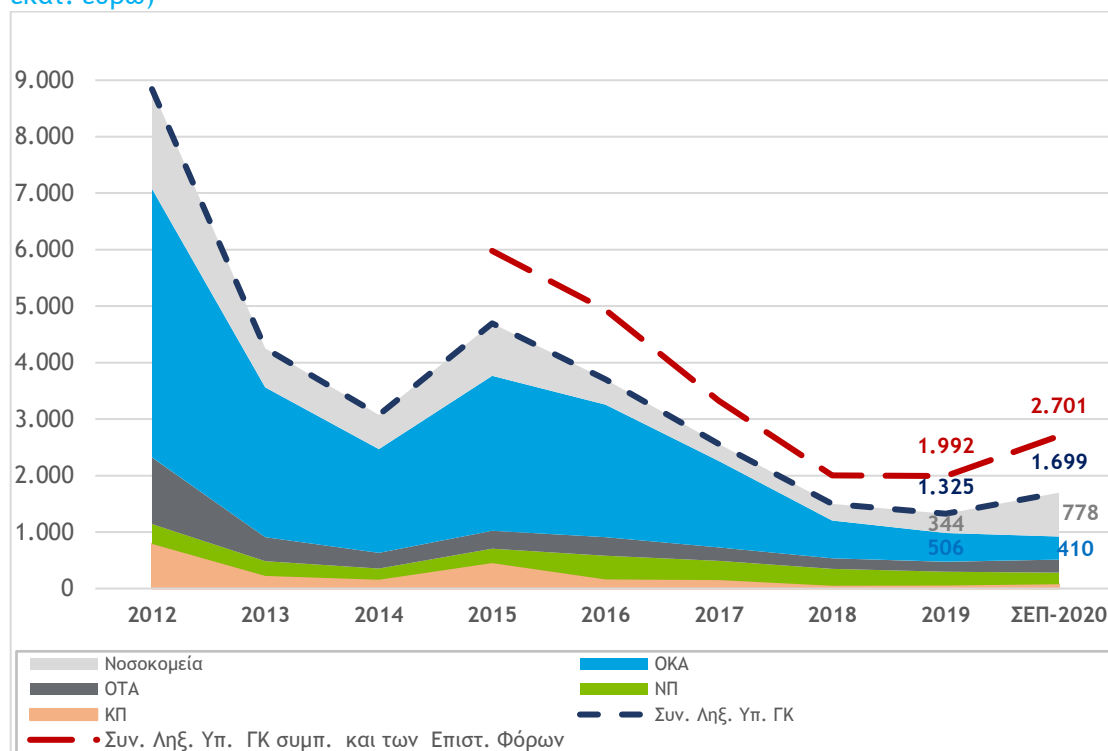
²⁰ Το Σεπτέμβριο οι εκκρεμείς επιστροφές φόρων ανήλθαν σε 778 εκατ. ευρώ εκ των οποίων τα 718 εκατ. ευρώ αφορούσαν άμεσους φόρους.

²¹ Οι ληξιπρόθεσμες οφειλές των Νοσοκομείων και του ΕΟΠΥΥ αναφέρουν μικτά ποσά επί των οποίων υφίσταται απαίτηση ειδικών εκπτώσεων («rebate» και «clawback»), οι οποίες δεν έχουν ακόμη συμψηφιστεί.

στο σύνολο της σχεδόν, από τους άμεσους φόρους, χωρίς οι επιστροφές αυτές ωστόσο να έχουν καταστεί ληξιπρόθεσμες εις βάρος του ελληνικού Δημοσίου.²²

Διάγραμμα 23: Ληξιπρόθεσμες Υποχρεώσεις ΓΚ και υποτομέων της 2012- Σεπ. 2020 (σε εκατ. ευρώ)

Πηγή: Δελτίο Μηνιαίων Στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης Σεπτεμβρίου 2020, ΓΛΚ

Η παρούσα οικονομική συγκυρία εκ των πραγμάτων θα προκαλέσει την αναθεώρηση του χρονοδιαγράμματος ως προς την εκκαθάριση του συνόλου των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του ελληνικού Δημοσίου²³. Πέραν, των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων που θα δημιουργηθούν, ως αποτέλεσμα της αρνητικής οικονομικής συγκυρίας λόγω της πανδημίας, έμφαση θα πρέπει να δοθεί σε πάγια διαθρωτικά προβλήματα τα οποία «γεννούν» συνεχώς νέες ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις. Σημαντικό μέρος αυτών προέρχεται από εκκρεμείς συντάξεις των ΟΚΑ. Αν και το σύνολο των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων των ΟΚΑ, μειώθηκε σε επίπεδο εννεάμηνου, από 506 εκατ. ευρώ σε 410 εκατ. ευρώ, το απόθεμα διατηρείται σχετικά υψηλά, το οποίο εν πολλοίς οφείλεται σε καθυστερήσεις στην απονομή συντάξεων.²⁴ Η αξιοποίηση εργαλείων όπως η εξαγγελθείσα αυτοματοποίηση της διαδικασίας απονομής των συντάξεων και η ψηφιοποίηση του ΕΦΚΑ, θα μπορούσαν να επιταχύνουν την επεξεργασία των αιτημάτων και να μειώσουν δραστικά το υφιστάμενο απόθεμα ληξιπρόθεσμων

²² Αφορούν εκκρεμείς επιστροφές φόρων που έχουν προέλθει από άμεση φορολογία για τις οποίες δεν έχουν παρέλθει 90 ημέρες από την έκδοση του Ατομικό Φύλλο Έκπτωσης (ΑΦΕΚ) και επομένως καθίστανται μη ληξιπρόθεσμες.

²³ Το προηγούμενο πλάνο καθορίστηκε τον Οκτώβριο του 2019, στα πλαίσια της ενισχυμένης εποπτείας και η πλήρης εκκαθάριση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων αναμενόταν να ολοκληρωθεί στο τέλος του 2020, με εξαίρεση τις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις των ΟΚΑ που αφορούν εκκρεμείς συντάξεις η εκκαθάριση των οποίων αναμενόταν να ολοκληρωθεί στα μέσα του 2021.

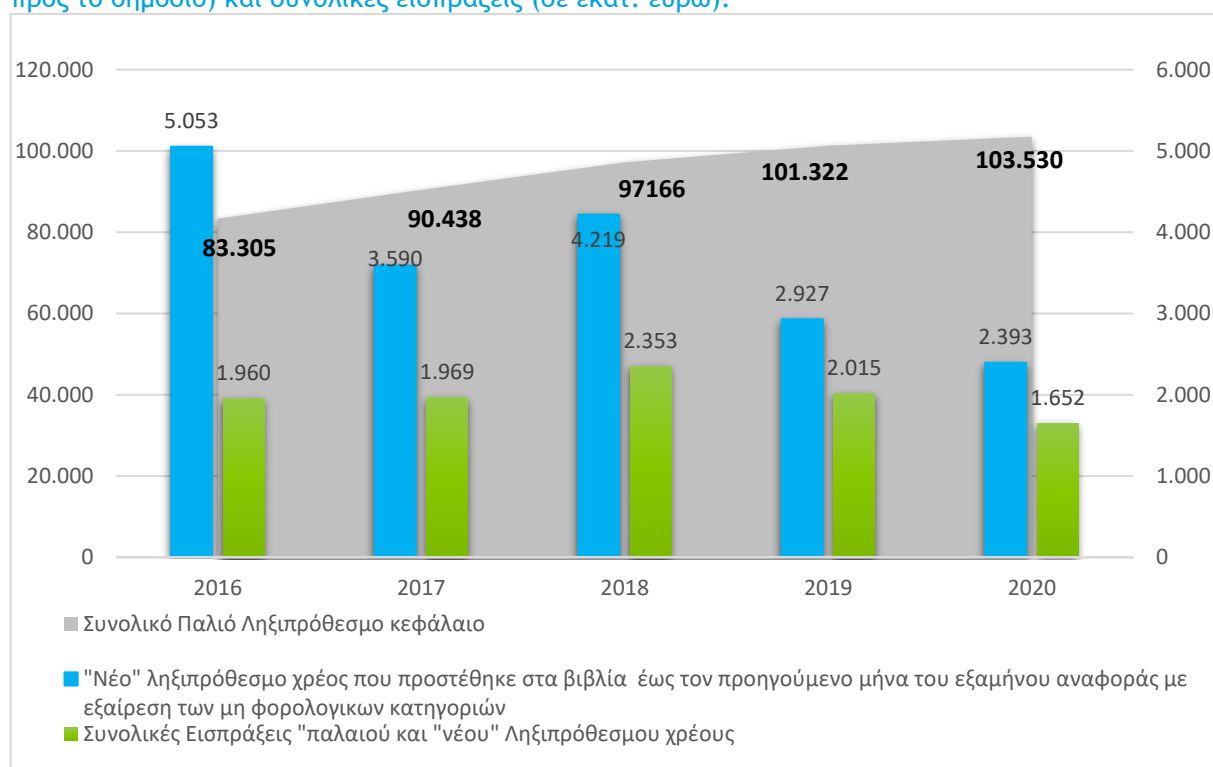
²⁴ Το 2020 συσσωρεύτηκαν επιπλέον ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις που προήλθαν από μαζικά αιτήματα συνταξιοδότησης κατά την διάρκεια του 2019 καθώς ο Νόμος 4611/2019 ΦΕΚ 73/Α/17-5-2019 έδωσε την δυνατότητα σε πολλούς, ως επί τω πλείστον, ελεύθερους επαγγελματίες να κάνουν χρήση των ευνοϊκότερων διατάξεων για επανυπολογισμό και ρύθμιση των οφειλών τους προς τα ασφαλιστικά ταμεία και κατόπιν αυτού το δικαίωμά τους να υποβάλλουν αίτημα συνταξιοδότησης.

υποχρεώσεων του ελληνικού Δημοσίου που αντιστοιχεί σε αιτήματα συνταξιοδότησης.

2.2. Ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις του ελληνικού Δημοσίου

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, το σωρευτικό υπόλοιπο των φορολογικών απαιτήσεων του ελληνικού Δημοσίου εξακολούθησε να αυξάνεται τους πρώτους πέντε μήνες του 2020 με φθίνοντα ωστόσο ρυθμό. Συγκεκριμένα, το «συνολικό παλαιό ληξιπρόθεσμο κεφάλαιο» τον Μάιο του 2020 ανήλθε σε 103,5 δισ. ευρώ, αυξημένο κατά 2.208 εκατ. ευρώ σε σχέση με το Μάιο του 2019 και κατά 4.156 εκατ. ευρώ το 2018. Μειωμένες ήταν οι νέες ληξιπρόθεσμες οφειλές²⁵ την περίοδο Ιανουαρίου-Μαΐου 2020 κατά 534 εκατ. ευρώ σε σχέση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους, ακολουθώντας την πτωτική τάση των τελευταίων δύο ετών. Σημαντικά μειωμένες ήταν όμως, τους πρώτους πέντε μήνες του 2020 σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες πέρυσι, οι συνολικές εισπράξεις έναντι παλαιού και νέου ληξιπρόθεσμου χρέους, οι οποίες περιορίστηκαν κατά 363 εκατομμύρια και έφθασαν τα 1.652 εκατ. ευρώ.

Διάγραμμα 24: Ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις ελληνικού Δημοσίου (οφειλές φορολογουμένων προς το δημόσιο) και συνολικές εισπράξεις (σε εκατ. ευρώ).

Πηγή: Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε)

*Τα στοιχεία του "νέου ληξιπρόθεσμου χρέους" υπολογίζονται με χρονική υστέρηση ενός μήνα, σε σχέση με την περίοδο είσπραξης και διαγραφής. Σημειώνεται ότι το "νέο ληξιπρόθεσμο χρέος" αφορά το ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο έως τον προηγούμενο μήνα από το μήνα αναφοράς ενώ τα στοιχεία του "παλαιού ληξιπρόθεσμου χρέους" αφορούν το "παλαιό ληξιπρόθεσμο κεφάλαιο" όπως διαμορφώνεται το μήνα αναφοράς.

** Ως "παλαιό ληξιπρόθεσμο χρέος" ορίζεται το ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο την 30/11 του προηγούμενου έτους από το έτος αναφοράς (αναγράφεται κατόπιν αφαίρεσης των διενεργούμενων εισπράξεων και διαγραφών).

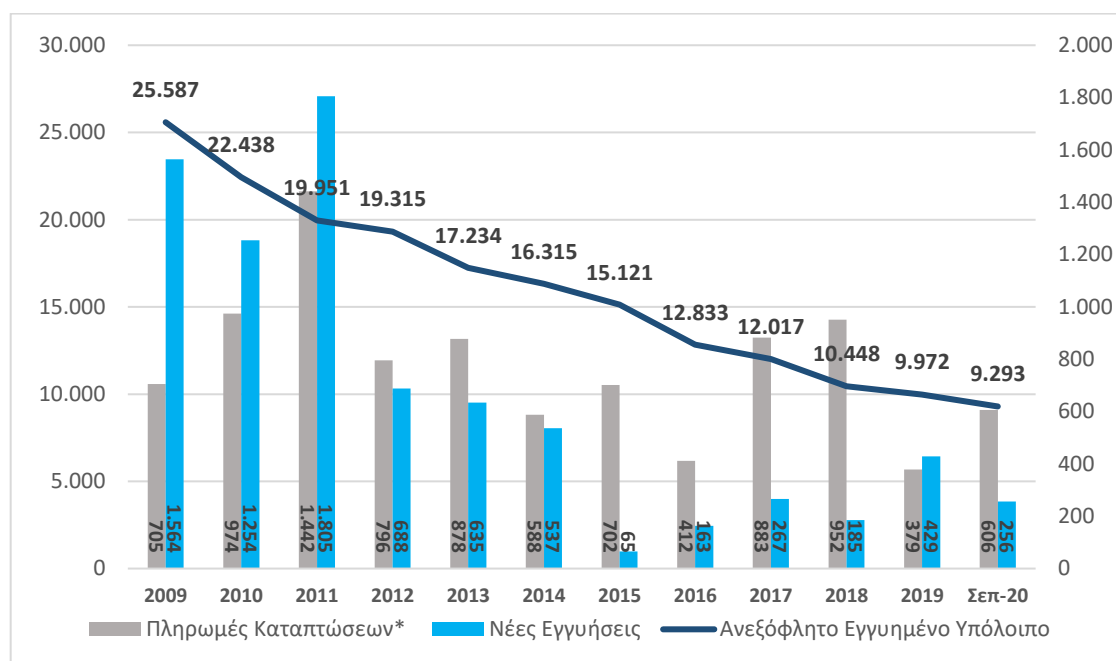
²⁵ Στο «νέο ληξιπρόθεσμο χρέος» δεν συμπεριλαμβάνονται οι «μη φορολογικές κατηγορίες» οι οποίες είναι οι εξής: Λοιπές Εισφορές, Έμμεσοι Υπέρ Τρίτων, Μισθώματα, Υπηρεσίες, Δάνεια, Υπέρ Διαφόρων Τρίτων, Λοιπά Πρόστιμα μη Φορολογικά, Παράβολα, Καταλογισμοί και Λοιπά μη Φορολογικά.

2.3. Εγγυήσεις ελληνικού Δημοσίου

Το 2020 συνεχίστηκε η συρρίκνωση του ανεξόφλητου κεφαλαίου για δάνεια που είχαν παρασχεθεί σε φορείς εντός και εκτός Γενικής Κυβέρνησης (ΓΚ), με την εγγύηση του ελληνικού Δημοσίου (ΕΔ) και διαμορφώθηκε στα 9.293 εκατ. ευρώ το Σεπτέμβριο του 2020. Η μείωση του ανεξόφλητου εγγυημένου υπολοίπου οφείλεται, αφενός στις αυξημένες πληρωμές για καταπτώσεις²⁶ και αφετέρου στην συγκρατημένη παροχή νέων εγγυήσεων για δανειοδότηση φορέων εντός και εκτός Γενικής Κυβέρνησης, σε επίπεδο εννεάμηνου.

Διάγραμμα 25: Ανεξόφλητο εγγυημένο υπόλοιπο, πληρωμές καταπτώσεων εγγυήσεων και παρεχόμενες νέες εγγυήσεις ελληνικού Δημοσίου (ΕΔ) 2009-Σεπ 2020

Πηγή: ΥΠΟΙΚ - ΓΛΚ - Γενική Διεύθυνση Θησαυροφυλακίου & Δημόσιου Λογιστικού

*Οι Πληρωμές για καταπτώσεις εγγυήσεων είναι σε ακαθάριστη βάση

Το 2018 θεσμοθετήθηκαν τα κριτήρια για την παροχή νέων εγγυήσεων από το ΕΔ²⁷, βάσει της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας περί κρατικών ενισχύσεων, προκειμένου αυτές να πραγματοποιούνται με διαφανή και αντικειμενικό τρόπο και να αποφεύγεται η καταχρηστική ενεργοποίηση αυτού του εργαλείου δημοσιονομικής πολιτικής²⁸. Επιπρόσθετα, βρίσκεται σε εξέλιξη σχέδιο δράσης το οποίο αποσκοπεί στην εκκαθάριση του υπολοίπου των παρεχόμενων κρατικών εγγυήσεων, ιδιαίτερα στο μέρος που αφορά τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και φυσικά πρόσωπα, το ύψος των οποίων ανέρχεται σε 3.252 εκατ. ευρώ (

²⁶ Ανέρχονται σε 606 εκατ. ευρώ για το εννεάμηνο, δηλαδή πολύ πιο ψηλά από την αντίστοιχη περυσινή περίοδο. Από αυτά 581 εκατ. ευρώ αφορούσαν παρελθούσες δανειακές υποχρεώσεις του ΟΣΕ. Η πληρωμή του ανωτέρω ποσού, λόγω κατάπτωσης της εγγύησης, δεν αποτελεί δαπάνη του ΚΠ καθόσον αφορά καταπτώσεις εγγυήσεων φορέων των οποίων τις δανειακές υποχρεώσεις έχει αναλάβει προηγουμένως το ελληνικό δημόσιο. Συνέπεια της πρακτικής αυτής είναι η αύξηση του δημοσίου χρέους, την ημερομηνία ανάληψης του χρέους, ενώ κατά την χρονική στιγμή κατάπτωσης της εγγύησης δεν προκύπτει αντίστοιχη επιβάρυνση των δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού, με το αποτέλεσμα να είναι πλέον «ουδέτερο» δημοσιονομικά σε επίπεδο ΓΚ.

²⁷ Με το ν. 4549/2018 (άρθρα 91-108)

²⁸ Βλ. Παράρτημα 1 της εαρινής έκθεσης του ΕΔΣ 2017

Πίνακας 14).

Πίνακας 14: **Ανεξόφλητα εγγυημένα υπόλοιπα φορέων εντός και εκτός ΓΚ στις 30/09/2020**

ΦΟΡΕΙΣ ΕΝΤΟΣ ΓΚ		ΦΟΡΕΙΣ ΕΚΤΟΣ ΓΚ	
Κρατικές Επιχειρήσεις		Δημόσιες Επιχειρήσεις (ΔΕΚΟ)	
ΕΑΣ	137,12	ΑΤΤΙΚΗ ΟΔΟΣ	00,00
ΕΑΒ	00	ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΕΡΟΛΙΜΕΝΑΣ	134,35
ΟΣΕ	800,49	ΔΕΗ	1.849,06
ΑΤΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ	1.871,61	ΑΔΜΗΕ	370,00
Υποσύνολο	2.809,22	ΔΕΣΦΑ	161,25
Δημόσιοι Οργανισμοί		ΔΕΗΑΝ	85
ΕΘΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	3,97	Υποσύνολο	2.599,66
ΕΤΑΔ	64,66	Εγγυήσεις Φυσικών Προσώπων & Επιχειρήσεων	
ΚΤΥΡ (ΟΣΚ)	350,62	ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	1.550,92
ΤΠ&Δ	98,07	ΠΛΗΓΕΝΤΕΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ	1.700,87
Υποσύνολο	517,32	Υποσύνολο	3.251,79
ΟΤΑ			
ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ	74,39		
ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	10		
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	21,34		
ΔΗΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	9,30		
Υποσύνολο	115,03		
Σύνολο ταξινομημένων	3.441,57	Σύνολο μη ταξινομημένων	5.851,45
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ		9.293,02²⁹	

Πηγή: ΥΠΟΙΚ - ΓΛΚ - Γενική Διεύθυνση Θησαυροφυλακίου & Δημόσιου Λογιστικού- Στοιχεία Σεπτεμβρίου 2020

Η υγειονομική κρίση και η συνακόλουθη ύφεση που προκλήθηκε στην ελληνική και ευρωπαϊκή οικονομία, προκάλεσαν την επέκταση της παροχής κρατικών εγγυήσεων, με σκοπό να περιοριστούν κατά το δυνατόν, οι επιπτώσεις της πανδημίας στην οικονομία των κρατών μελών της ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό, το ελληνικό Δημόσιο παρείχε κρατικές εγγυήσεις για την δημιουργία νέων μέσων για τον μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων στην οικονομία³⁰. Συγκεκριμένα:

1. Παρείχε εγγύηση προς το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων (ΕΤαΕ) μέχρι του ποσού των 353 εκατ. ευρώ περίπου, για την παροχή δανειακών κεφαλαίων από το Πανευρωπαϊκό Ταμείο Εγγυήσεων (Pan-European Guarantee Fund») σε μικρομεσαίες και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση των οικονομικών συνεπειών της πανδημίας³¹.

²⁹ Στο ποσό αυτό δεν συμπεριλαμβάνονται οι εγγυήσεις του ΕΔ προς τα πιστωτικά ιδρύματα για την παροχή ρευστότητας (Ν. 3723/2008), οι εγγυήσεις του ΕΔ προς την Τράπεζα της Ελλάδος για κάλυψη πιστώσεων πιστωτικών ιδρυμάτων που εδρεύουν στην Ελλάδα, με σκοπό την αντιμετώπιση προσωρινών βραχυχρόνιων προβλημάτων ρευστότητας (Emergency Liquidity Assistance-ELA) (Ν. 3845/2010), καθώς και οι εγγυήσεις που παρασχέθηκαν από το ΕΔ στο πλαίσιο εφαρμογής του σχεδίου «Ηρακλής», για την κάλυψη ομολογιών υψηλής διαβάθμισης που προκύπτουν από τιτλοποιήσεις Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων (Αποφ. 53519/10/10/2019 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής).

³⁰ Περιλαμβάνονται τα μέτρα παροχής κρατικών εγγυήσεων που έχουν εφαρμοστεί έως τον Οκτώβριο του 2020.

³¹ Το Πανευρωπαϊκό Ταμείο Εγγυήσεων («Pan-European Guarantee Fund»), συστήθηκε στο πλαίσιο του ΕΤΕπ, για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας στα κράτη μέλη της ΕΕ.

2. Παρείχε εγγύηση προς την Ευρωπαϊκή Ένωση μέχρι του ποσού των 343 εκατ. ευρώ περίπου, στο πλαίσιο του προγράμματος στήριξης της απασχόλησης (SURE)³², λόγω της επιδημικής έκρηξης της νόσου.
3. Παρείχε εγγυήσεις ύψους 2 δισ. ευρώ για την σύσταση του Ταμείου Εγγυοδοσίας επιχειρήσεων COVID-19³³ της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας, για την ενίσχυση της ρευστότητάς των επιχειρήσεων που πλήττονται από τα υγειονομικά μέτρα κατά της πανδημίας με δάνεια κεφαλαίου κίνησης, μέσω εγγυοδοτικών προγραμμάτων, σε ενδιαμέσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς (τράπεζες)³⁴.

³² Το ΕΔ, Στο πλαίσιο του κανονισμού 2020/672 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, σχετικά με την θέσπιση ευρωπαϊκού μέσου προσωρινής στήριξης για τον μετριασμό των κινδύνων ανεργίας σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης (SURE) και σύμφωνα με την Αποφ.2/22377/0025/2020/03.06.2020, παρείχε στην ΕΕ εγγυήσεις για την αντιμετώπιση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης λόγω της επιδημικής έκρηξης της νόσου COVID-19. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης), έχοντας συγκεντρώσει το σύνολο των εγγυήσεων και από τα υπόλοιπα κ-μ, προτίθεται να δανειστεί από τις κεφαλαιαγορές ή από χρηματοοικονομικούς οργανισμούς για το σκοπό αυτό 100 δισ. € για την στήριξη των κρατών. Προκειμένου να έχει επαρκείς πόρους στην περίπτωση κατά την οποία κάποιο κράτος μέλος δεν ανταποκριθεί στην υποχρέωση αποπληρωμής του δανείου του, η ΕΕ σύναψε σε προγενέστερο στάδιο με όλα τα κράτη μέλη και το καθένα ξεχωριστά συμφωνία εγγύησης συνολικού ύψους 25 δισ.

³³ Με την ΥΑ 2500/6/2020 (ΦΕΚ 1768/08.05.2020), συστήθηκε Ταμείο Εγγυοδοσίας με την επωνυμία «ΤΑΜΕΙΟ ΕΓΓΥΟΔΟΣΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ COVID-19», ως χωριστή χρηματοδοτική μονάδα εντός της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας ΑΕ (ΕΑΤ), σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 όπως ισχύει, καθώς και του Προσωρινού Πλαισίου για τη λήψη μέτρων Κρατικής Ενίσχυσης με σκοπό να στηριχθεί η ελληνική οικονομία κατά τη διάρκεια της τρέχουσας έξαρσης της νόσου COVID-19 (2020/C 91 I/01).

³⁴ Το Υπ.Οικ. εκτιμά ότι με την παροχή 2 δισ. ευρώ εγγυημένων δανεικών κεφαλαίων από το ΕΔ προς τις επιχειρήσεις, θα κινητοποιηθούν συνολικά 7 δισ. δανειακά κεφάλαια.

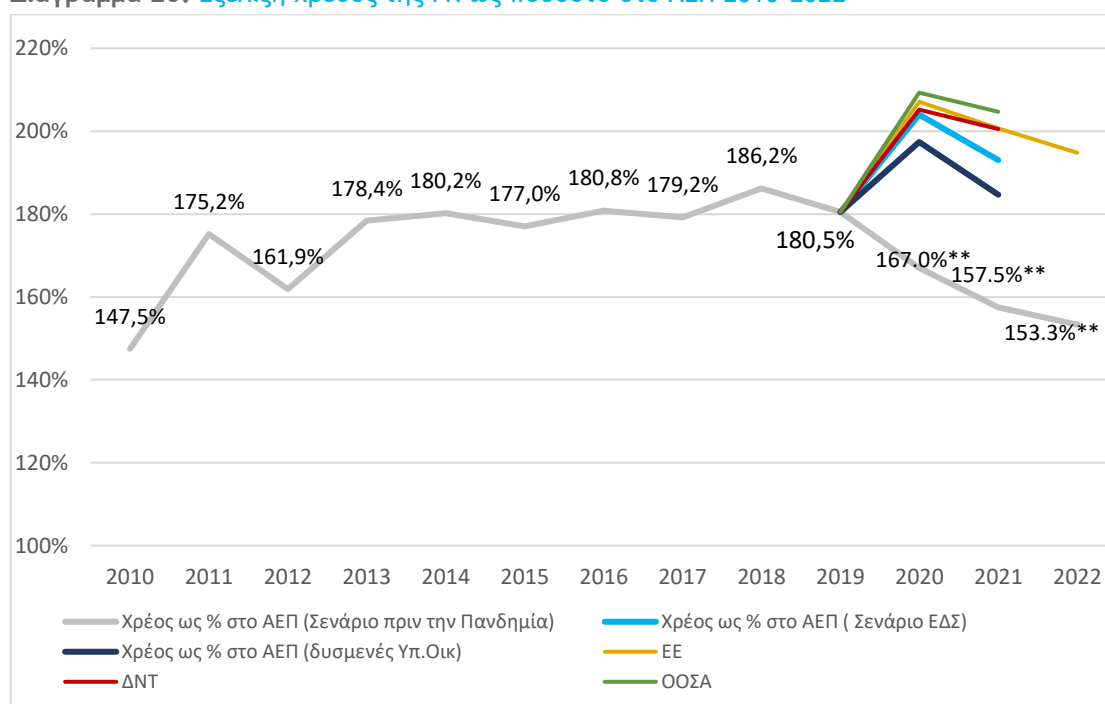

3. Δημόσιο Χρέος

- Μεγάλη αύξηση του δημοσίου χρέους το οποίο εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί το 2020 άνω του 200% του ΑΕΠ.
- Ενθαρρυντικό είναι το γεγονός ότι το κόστος εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους παραμένει σε ιστορικά χαμηλό επίπεδο.

Η εν εξελίξει οικονομική κρίση η οποία έχει προκληθεί από την πανδημία έχει προκαλέσει ισχυρή διαταραχή στα μακροοικονομικά και δημοσιονομικά μεγέθη της χώρας με συνέπεια να ανακόπτεται η προβλεπόμενη πτωτική πορεία του λόγου χρέους της Γενικής Κυβέρνησης (ΓΚ) προς ΑΕΠ, την περίοδο 2020-2022.

Διάγραμμα 26: Εξέλιξη χρέους της ΓΚ ως ποσοστό στο ΑΕΠ 2010-2022

Πηγές: 1) Εισηγητική Έκθεση ΚΠ 2020, 2) European Commission, AMECO Νοέμβριος 2020. 3) IMF, World Economic Outlook: A long and difficult ascent, Οκτώβριος 2020. 4) OECD, "Economic Outlook No 107", Ιούνιος 2020 5) ΕΔΣ «Εαρινή Έκθεση 2020», Ιούνιος, σελ. 49-51

* Ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ έχει προκύψει κατόπιν της πρόσφατης αναθεώρησης των στοιχείων για το ΑΕΠ

** Αφορούν προβλέψεις του Υπ.Οικ για την εξέλιξη του λόγου χρέους προς ΑΕΠ την περίοδο 2020-2022, πριν το ξέσπασμα της πανδημίας, χωρίς να έχει ληφθεί υπόψη η πρόσφατη αναθεώρηση των στοιχείων για το ΑΕΠ (εισηγητική ΚΠ 2020)

Με βάση το προσχέδιο του ΚΠ για το 2021, η αναπροσαρμογή επί τα χείρω της πρόβλεψης για το ΑΕΠ το 2020, καθώς και της πρόβλεψης για την τελική διαμόρφωση του δημοσιονομικού ελλείμματος, σε σχέση με όσα είχαν γίνει δεκτά στο Πρόγραμμα Σταθερότητας 2020-2021, προδιαγράφει αύξηση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ, σε ιστορικά υψηλό επίπεδο (Διάγραμμα 26). Η πιθανή επαλήθευση του πλέον δυσμενούς σεναρίου του ΕΔΣ για ύφεση πλησίον του 10% το 2020³⁵, λόγω έξαρσης του

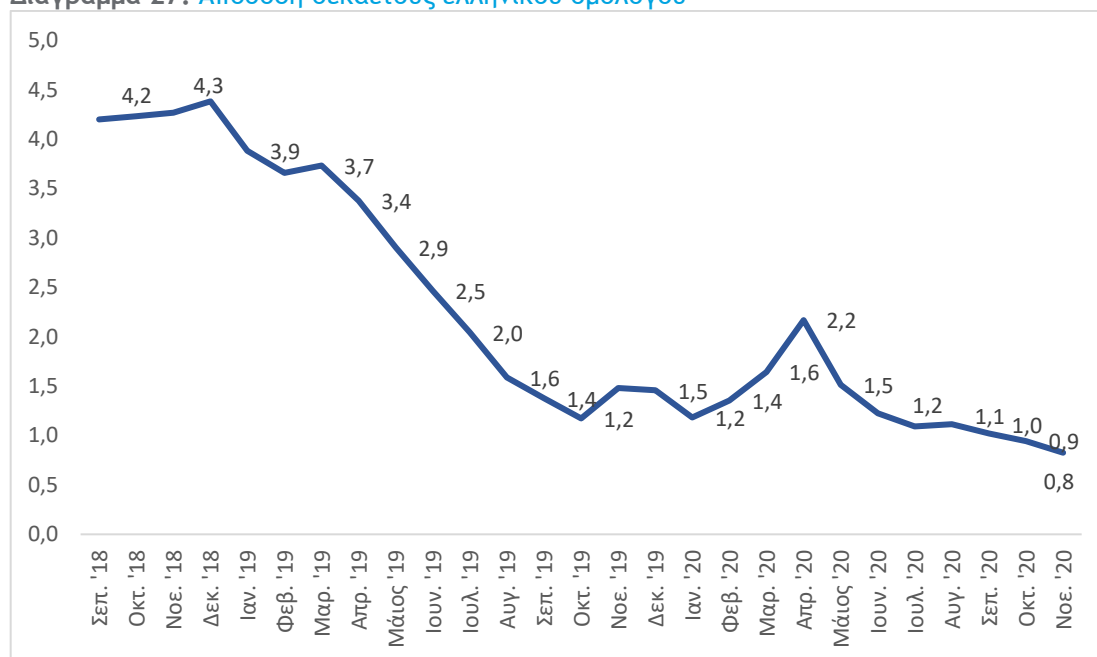
³⁵ Βλ. «Εαρινή Έκθεση 2020», Ιούνιος, Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο σελ. 49-51

επιδημιολογικού φαινομένου και των επακόλουθων μέτρων περιορισμού της οικονομικής δραστηριότητας, παράλληλα με τη διαμόρφωση του δημοσιονομικού ελλείμματος σε πολύ υψηλό επίπεδο, θα προκαλέσει αύξηση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ σε επίπεδα άνω του 200% του ΑΕΠ το 2020. Ταυτόχρονα η υψηλή αβεβαιότητα που απορρέει από την τρέχουσα συγκυρία για την εξέλιξη των μακροοικονομικών μεγεθών και το 2021, καθιστά επισφαλή την πρόβλεψη για σημαντική αποκλιμάκωσή του το επόμενο έτος.

Στις θετικές εξελίξεις, παρά τον περιορισμό της οικονομικής δραστηριότητας λόγω της πανδημίας και την πρωτοφανή ύφεση που αναμένεται να πλήξει τις Ευρωπαϊκές οικονομίες το 2020, οι αποδόσεις των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου διαμορφώθηκαν σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα, με την απόδοση του δεκαετούς ομολόγου να υποχωρεί κάτω από το 1% και να διαμορφώνεται στην περιοχή περίξ του 0,8%. (Διάγραμμα 27). Στην εξέλιξη αυτή καταλυτική είναι η σημασία της απόφασης για ένταξη των ελληνικών ομολόγων στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας³⁶. Ακόμα, σε μια πρόσφατη εξέλιξη, ο οίκος αξιολόγησης Moody's αναβάθμισε κατά μία βαθμίδα την πιστοληπτική διαβάθμιση της Ελλάδας από B1 σε Βα3. Τα ομόλογα του ελληνικού δημοσίου, ωστόσο παραμένουν δύο επίπεδα κάτω από την «επενδυτική βαθμίδα» (investment grade)³⁷.

Διάγραμμα 27: Απόδοση δεκαετούς ελληνικού ομολόγου

Πηγή : Bloomberg, βάση δεδομένων ΕΔΣ

³⁶ Με το ειδικό πρόγραμμα PEPP (Pandemic emergency purchase programme) της ΕΚΤ για την αντιμετώπιση των οικονομικών συνεπειών της πανδημίας, εντάχθηκαν για πρώτη φορά, σε πρόγραμμα αγοράς ομολόγων της ΕΚΤ τα ελληνικά ομόλογα γεγονός που αποτέλεσε την κύρια αιτία αποκλιμάκωσης των αποδόσεων από τα τέλη Μαρτίου και μετά, οδηγώντας σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα. Παράλληλα τα ελληνικά χρεόγραφα έγιναν αποδεκτά από την ΕΚΤ ως ενέχυρα και για την παροχή ρευστότητας στις ελληνικές τράπεζες.

³⁷ Τη Βαθμίδα δηλαδή που θα θεωρούνται επιλέξιμα από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Το 2020 αναπτύχθηκε έντονη εκδοτική δραστηριότητα μακροχρόνιου και βραχυχρόνιου³⁸ δανεισμού, η οποία ομαλοποίησε το προφίλ λήξεων του δημόσιου χρέους και εμπλούτισε περαιτέρω την καμπύλη αποδόσεων αναφοράς των ελληνικών κρατικών χρεογράφων. Παράλληλα, η άντληση κεφαλαίων από τις κεφαλαιαγορές, πλέον των αναγκών αναχρηματοδότησης του υφιστάμενου δανεισμού (3 δισ. ευρώ περίπου), θα εξυπηρετήσει τη χρηματοδότηση του ελλείμματος του τρέχοντος έτους, που θα προέλθει, τόσο από τα μειωμένα φορολογικά έσοδα όσο και από τις αυξημένες δαπάνες για την αντιμετώπιση της πανδημίας. Έως τον Οκτώβριο, ο Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (ΟΔΔΗΧ), είχε προβεί σε 5 κοινοπρακτικές εκδόσεις ομολόγων σταθερού επιτοκίου 7ετούς 10ετούς και 15ετούς διάρκειας, αντλώντας συνολικά 12 δισ. ευρώ από τις διεθνείς κεφαλαιαγορές (Πίνακας 15). Από τις εν λόγω εκδόσεις, οι δυο τελευταίες αφορούσαν επανεκδόσεις 10ετών και 15ετών ομολόγων που προηγήθηκαν στο έτος, με το κόστος δανεισμού να διαμορφώνεται ιστορικά χαμηλά.

Πίνακας 15: Εκδόσεις ομολόγων ελληνικού Δημοσίου 2020

Ημερομηνία Έκδοσης	Διάρκεια Τίτλου	Επιτόκιο Έκδοσης	Ύψος Έκδοσης (δισ. ευρώ)
Φεβρουάριος 2020	15ετές	1,9%	2,5
Απρίλιος 2020	7ετές	2%	2
Ιούνιος 2020	10ετές	1,56%	3
Σεπτέμβριος 2020*	10ετές	1,19%	2,5
Οκτώβριος 2020**	15ετές	1,15%	2
ΣΥΝΟΛΟ			12

Πηγή : ΟΔΔΗΧ

*αφορά την επανέκδοση του 10ετούς του Ιουνίου

**αφορά την επανέκδοση του 15ετούς του Φεβρουαρίου

Την τελευταία πενταετία, παρά την αναιμική αποκλιμάκωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ (το 2019 ήταν μόλις 0,2% χαμηλότερο από τα επίπεδα του 2015), οι θετικές μακροοικονομικές επιδόσεις σε συνδυασμό με την περιοριστική δημοσιονομική διαχείριση και την ολοκλήρωση της εφαρμογής των βραχυπρόθεσμων και μεσοπρόθεσμων μέτρων ελάφρυνσης του ελληνικού χρέους,³⁹ συνέβαλαν καθοριστικά στη μεσο-μακροπρόθεσμη διαχειρισσιμότητα του. Η δημιουργία σημαντικού ταμειακού διαθέσιμου ασφαλείας ύψους 37 δισ. ευρώ περίπου, αποτέλεσε επίσης μέρος μιας επιτυχούς στρατηγικής διαχείρισης του δημοσίου χρέους η οποία, βοήθησε στην ομαλοποίηση της χρηματοδότησης του ελληνικού δημοσίου από τις διεθνείς κεφαλαιαγορές⁴⁰. Η χρηματοδότηση του ελλείμματος λόγω

³⁸ Ο βραχυπρόθεσμος δανεισμός του Ελληνικού Δημοσίου πραγματοποιήθηκε μέσω εκδόσεων εντόκων γραμματίων τριμήνης, εξαμήνης και ετήσιας διάρκειας, καθώς επίσης και με πράξεις διαχείρισης ταμειακής ρευστότητας υπό τη μορφή *repo agreements*, με τις οποίες ο Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (ΟΔΔΗΧ) αξιοποιεί τα ταμειακά διαθέσιμα των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης προκειμένου να καλύψει τις βραχυχρόνιες ανάγκες ρευστότητας.

³⁹ Η εφαρμογή των βραχυπρόθεσμων και μεσοπρόθεσμων μέτρων ελάφρυνσης του ελληνικού χρέους, αναπροσάρμοσε τη δομή του δημοσίου χρέους, προεκτείνοντας το χρονικό ορίζοντα λήξης του έως το 2070, προκειμένου οι χρηματοδοτικές ανάγκες (GFN), να είναι σε επίπεδα πολύ κάτω του 15% μεσοπρόθεσμα, ενώ δεν αναμένονταν να ξεπεράσουν το 20% μακροπρόθεσμα.

⁴⁰ Από τα συνολικά 37 δισ. ευρώ ταμειακά διαθέσιμα τα 16 δισ. ευρώ, περίπου, προήλθε από την εκταμίευση της τελευταίας δόσης του 3ου προγράμματος οικονομικής προσαρμογής, βρίσκεται σε ειδικό λογαριασμό στην Τράπεζα της Ελλάδος και μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για την εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους κατόπιν έγκρισης των εταίρων μας. Το υπόλοιπο ποσό προέρχεται κυρίως από την συγκέντρωση των ταμειακών διαθεσίμων των φορέων

της διαχείρισης της πανδημίας από τις διεθνείς κεφαλαιαγορές αποτελεί εφικτή επιλογή με δεδομένο το χαμηλό κόστος δανεισμού, αν και είναι απαραίτητο να επισημανθεί ότι δημιουργεί πρόσθετο δημόσιο χρέος. Η αύξηση της παραγωγικότητας και της δυναμικής ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας είναι κύριες προϋποθέσεις ενίσχυσης της βιωσιμότητας της ελληνικής οικονομίας μακροπρόθεσμα. Πολλά δε θα εξαρτηθούν από την τελική έκταση, το σχεδιασμό και το χρονοδιάγραμμα εφαρμογής των πρωτοβουλιών της ΕΕ για την στήριξη των ευρωπαϊκών οικονομιών, ώστε να αποτραπεί, ιδιαίτερα για τις χώρες με υψηλό λόγο χρέους προς ΑΕΠ, μια αυστηρή δημοσιονομική προσαρμογή στη μετά-κορωνοϊό εποχή.

της γενικής κυβέρνησης και την ταμειακή διαχείριση της ρευστότητας που προέκυψε από τα πρωτογενή πλεονάσματα και δύναται να χρησιμοποιηθεί κατά τη διακριτική ευχέρεια της ελληνικής κυβέρνησης.

4. Δημοσιονομικοί στόχοι για το 2021

- Υπό αμφισβήτηση η εκτίμηση του Υπουργείου Οικονομικών για πρωτογενές έλλειμμα της τάξης του 1,1% του ΑΕΠ το 2021. Πολύ πιθανή η αναθεώρηση της εκτίμησης προς τα πάνω.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του προσχεδίου του προϋπολογισμού για το έτος 2021 (προσχέδιο) μπορούν να συμπυκνωθούν στα εξής:

Πίνακας 16: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA⁴¹ (σε εκατ. ευρώ)

	2020	2021	Δ 2020-2021	Δ% 2020-2021
I. Καθαρά έσοδα κρατικού προϋπολογισμού κατά ESA (α+β+γ+δ+ε+στ-ζ)	50.147	53.705	3.558	7,1%
α. Φόροι (1+2+3+4+5+6+7)	44.594	49.546	4.952	11,1%
β. Κοινωνικές εισφορές	54	54	0	0,0%
γ. Μεταβιβάσεις	6.803	6.647	-156	-2,3%
δ. Πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών	556	635	79	14,2%
ε. Λοιπά τρέχοντα έσοδα	2.741	2.070	-671	-24,5%
εκ των οποίων: ε1. Επιστροφές δαπανών για τόκους	6	0	-6	-100,0%
στ. Πωλήσεις παγίων περιουσιακών στοιχείων	326	30	-296	-90,8%
ζ. Επιστροφές εσόδων	4.926	5.278	352	7,1%
II. Δαπάνες κρατικού προϋπολογισμού κατά ESA (α+β+γ+δ+ε+στ+ζ+η+θ+ι)	68.528	63.884	-4.644	-6,8%
α. Παροχές σε εργαζόμενους	13.410	13.424	14	0,1%
β. Κοινωνικές παροχές	232	225	-7	-3,0%
γ. Μεταβιβάσεις	36.596	30.085	-6.511	-17,8%
δ. Αγορές αγαθών και υπηρεσιών	1.564	1.031	-533	-34,1%
ε. Επιδοτήσεις	102	80	-22	-21,6%
στ. Τόκοι (σε ακαθάριστη βάση)	5.850	5.650	-200	-3,4%
ζ. Λοιπές δαπάνες	72	91	19	26,4%
η. Πιστώσεις υπό κατανομή	10.068	11.708	1.640	16,3%
θ. Αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων	636	1.590	954	150,0%
ι. Τιμαλφή	0	0	0	-
III. Ισοζύγιο κρατικού προϋπολογισμού κατά ESA (I-II)	-18.381	-10.179	8.202	5,3%
% ΑΕΠ	-10,8%	-5,5%		
IV. Πρωτογενές αποτέλεσμα κρατικού προϋπολογισμού κατά ESA (III+II.στ-Ι.ε1)	-12.537	-4.529	8.008	4,9%
% ΑΕΠ	-7,3%	-2,4%		
V. Ισοζύγιο νομικών προσώπων κατά ESA	3.847	2.260	-1.587	-41,3%
Έσοδα	10.165	8.956	-1.209	-11,9%
Έξοδα	6.318	6.696	378	6,0%
VI. Ισοζύγιο Νοσοκομείων - ΠΦΥ κατά ESA	-66	-14	52	-78,8%
Έσοδα	2.669	2.690	21	0,8%
Έξοδα	2.735	2.704	-31	-1,1%
VII. Ισοζύγιο Κεντρικής Κυβέρνησης κατά ESA (III+V+VI)	-14.600	-7.933	6.667	45,7%
VIII. Ισοζύγιο ΟΤΑ κατά ESA	-100	-51	49	-49,0%
Έσοδα	6.209	6.349	140	2,3%
Έξοδα	6.309	6.400	91	1,4%
IX. Ισοζύγιο ΟΚΑ κατά ESA	2	1.065	1.063	53,1%
Έσοδα	43.723	43.725	2	0,0%
Έξοδα	43.721	42.660	-1.061	-2,4%
X. Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA (VII+VIII+IX)	-14.698	-6.919	7.779	52,9%
% ΑΕΠ	-8,6%	-3,7%		
XI. Ενοποιημένοι Τόκοι Γενικής Κυβέρνησης	4.976	4.837	-139	-2,8%
% ΑΕΠ	2,9%	2,6%		
XII. Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA (X+XI)	-9.722	-2.082	7.640	78,6%
% ΑΕΠ	-5,7%	-1,1%		
ΑΕΠ	170.721	185.215	14.494	8,5%

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2021

⁴¹ Μεθοδολογία European System of Accounts

(α) Το δημοσιονομικό ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης (ΓΚ) σε όρους ESA θα συνεχίσει να είναι αρνητικό και κατά το έτος 2021 κατά 6.919 εκατ. ευρώ (-3,7% του ΑΕΠ). Το πρωτογενές αποτέλεσμα της ΓΚ εκτιμάται ότι θα είναι αρνητικό κατά 2.082 εκατ. ευρώ (-1,1% του ΑΕΠ), σημαντικά χαμηλότερο από το επίπεδο του 2020.

(β) Η παραπάνω βελτίωση, σε σχέση με το 2020, προκύπτει τόσο από την αύξηση των εσόδων όσο και μείωση των δαπανών. Ειδικότερα, σύμφωνα με το προσχέδιο τα έσοδα θα είναι αυξημένα κατά 3.558 εκατ. ευρώ (+7,1%) έναντι του 2020, ενώ οι δαπάνες θα περιοριστούν κατά 4.644 εκατ. ευρώ (-6,8%) σε σχέση με το 2020.

(γ) Το προσχέδιο διατρέχεται από την υπόθεση ότι τα υφεσιακά φαινόμενα της κρίσης που ενεργοποίησε η πανδημία δεν θα επεκταθούν το 2021, έτος κατά το οποίο η οικονομία θα ανακτήσει με γρήγορο ρυθμό τις απώλειες του 2020. Η υπόθεση αυτή αποτυπώνεται χαρακτηριστικά και στα επιμέρους μεγέθη του προσχεδίου, ειδικά στις εκτιμήσεις που αφορούν τα φορολογικά έσοδα. Ειδικότερα, το προσχέδιο εκτιμά ότι τα συνολικά φορολογικά έσοδα του ΚΠ θα είναι αυξημένα κατά 4.952 εκατ. ευρώ (+11,1% σε σχέση με το 2020) ως αποτέλεσμα κυρίως της αύξησης, των έμμεσων φόρων και των φόρων εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων. Αντίστοιχα, ενισχυμένα φορολογικά έσοδα αναμένεται να έχουν τα Νομικά Πρόσωπα και οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Δεδομένου ότι το 2021 η δημοσιονομική πολιτική θα περιλαμβάνει παρεμβάσεις με στόχο τον περιορισμό της ύφεσης («επιβαρύνσεις» στον προϋπολογισμό) ύψους 2,7 δισ. ευρώ (βλ. Παράρτημα), η αύξηση των φορολογικών εσόδων μπορεί να αποδοθεί σε δύο πηγές: (α) στην ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας, και (β) στην σταδιακή αποπληρωμή φορολογικών και ασφαλιστικών υποχρεώσεων του 2020 οι οποίες είχαν ανασταλεί στα πλαίσια των εκτατών κυβερνητικών μέτρων στήριξης της οικονομικής δραστηριότητας λόγω της υγειονομικής κρίσης.

Ωστόσο, το σενάριο του Υπουργείου Οικονομικών για γενικό και πρωτογενές έλλειμμα της τάξης αντιστοίχως του 3,7% και 1,1% του ΑΕΠ στηρίζεται σε υποθέσεις, οι οποίες ενέχουν υψηλή αβεβαιότητα. Ειδικότερα τέτοιες πηγές μεγάλης αβεβαιότητας αποτελούν:

- Η παραδοχή ότι η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά 6,5% θα προκαλέσει αύξηση 22,6% των εσόδων του ΦΠΑ.
- Η αύξηση των εισοδημάτων της μισθωτής εργασίας κατά 8,0% μπορεί να προκαλέσει αύξηση των εσόδων του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων κατά 4,1%, υπό την προϋπόθεση ότι η αύξηση των εισοδημάτων της μισθωτής εργασίας θα αφορά κυρίως τα υψηλότερα εισοδήματα.
- Η εκτίμηση πως η αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ κατά 8,5% θα προκαλέσει αύξηση των φορολογικών εσόδων κατά 11,1% η οποία δεν υποστηρίζεται από τα ιστορικά δεδομένα: ο ιστορικός κανόνας δείχνει ότι η ποσοστιαία αύξηση των φορολογικών εσόδων υπολείπεται της ποσοστιαίας μεταβολής του ΑΕΠ.

Δύο καθοριστικοί παράγοντες που θα επηρεάσουν τη δημοσιονομική κατάσταση της οικονομίας είναι: α) το τελικό ύψος της αύξησης του ονομαστικού ΑΕΠ και β) η εξέλιξη του υγειονομικού προβλήματος. Στην περίπτωση που η πρόβλεψη για αύξηση του

ονομαστικού ΑΕΠ το 2021 κατά 8,5%, δεν υλοποιηθεί, ενώ παράλληλα οι επιπτώσεις της πανδημίας διατηρηθούν μετά το πρώτο τρίμηνο του 2021 θα απαιτηθούν νέα δημοσιονομικά μέτρα. Το δημοσιονομικό αποτέλεσμα θα επιδεινωθεί σημαντικά σε σχέση με την ανωτέρω εκτίμηση του Υπουργείου Οικονομικών.

Τέλος όσον αφορά στις προβλέψεις διεθνών οργανισμών σε σχέση με το δημοσιονομικό αποτέλεσμα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο έχει ελαφρώς πιο αισιόδοξη πρόβλεψη από αυτή του Υπουργείου Οικονομικών, προβλέποντας έλλειμμα της τάξης του 3% ΑΕΠ. Αντίθετα, τόσο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όσο και ΟΟΣΑ ανεβάζουν τον πήχη του δημοσιονομικού ελλείμματος για το 2021 σε 6,3% του ΑΕΠ και 6,6% του ΑΕΠ (δυσμενές σενάριο), αντίστοιχα.

Πίνακας 17: Προβλέψεις για τη πορεία του δημοσιονομικού αποτελέσματος 2021

	Ημερομηνία δημοσίευσης	2021 (προβλέψεις)
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	Νοέμβριος 2020	-6,3%
ΔΝΤ	Οκτώβριος 2020	-3,0%
ΟΟΣΑ (βασικό σενάριο)	Ιούνιος 2020	-4,9%
ΟΟΣΑ (δυσμενές σενάριο)	Ιούνιος 2020	-6,6%

Πηγές: **1)** European Commission, AMECO. **2)** IMF, World Economic Outlook: A long and difficult ascent, Οκτώβριος 2020. **3)** OECD, "Economic Outlook No 107", Ιούνιος 2020.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Δημοσιονομικές παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας κατά το 2021

Τα δημοσιονομικά μέτρα που ελήφθησαν το 2020 για την ανάσχεση της ύφεσης που προκάλεσε η πανδημία ήταν κατά κύριο λόγο εφάπαξ (one-off), καθώς και ότι το μακροοικονομικό σενάριο του Υπουργείου Οικονομικών είναι υπέρμετρα αισιόδοξο ως προς τις επιπτώσεις της πανδημίας για το 2021. Υπό, αυτές τις συνθήκες, οι επιλογές πολιτικής που υιοθετούνται στο προσχέδιο του Προϋπολογισμού για το επόμενο έτος είναι περιορισμένες σε σύγκριση με το 2020. Συγκεκριμένα, το δημοσιονομικό κόστος των μέτρων προβλέπεται να ανέλθει στα 2.688 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων περίπου τα 2/3 αφορούν μείωση εσόδων (1.738 εκατ.) και το 1/3 αύξηση δαπανών (950 εκατ.).

Αναλυτικότερα, τα νέα μέτρα για το 2021 αφορούν:

α) τη μείωση κατά 3% των ασφαλιστικών εισφορών των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα (κόστος 816 εκατ.) και

β) την απαλλαγή από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης των εισοδημάτων που προέρχονται από ιδιωτική οικονομική δραστηριότητα (767 εκατ.)⁴².

Το κόστος των ανωτέρω μέτρων αντιστοιχεί περίπου στο 60% της συνολικής επιβάρυνσης από τις παρεμβάσεις για το 2021.

Επιπρόσθετα, το 2021 συνεχίζονται τα μέτρα που αφορούν:

α) την κάλυψη των ασφαλιστικών εισφορών από τον κρατικό προϋπολογισμό και την επιδότηση 200 ευρώ ανά μήνα, σε περίπτωση πρόσληψης μακροχρόνια ανέργου, για περίοδο 6 μηνών, στο πλαίσιο του προγράμματος για τη δημιουργία 100.000 νέων θέσεων εργασίας (302 εκατ.),

β) το πρόγραμμα «ΓΕΦΥΡΑ» για την επιδότηση της πρώτης κατοικίας σε δανειολήπτες που επλήγησαν από την πανδημία (280 εκατ.),

γ) την καταβολή αποζημιώσεων ειδικού σκοπού και την κάλυψη από τον κρατικό προϋπολογισμό των ασφαλιστικών εισφορών σε εργαζόμενους (μισθωτούς & αυτοαπασχολούμενους) ή επιχειρήσεις (ιδιοκτήτες μικρών επιχειρήσεων με έως και 20 υπαλλήλους) που επλήγησαν από την πανδημία και βρίσκονται σε προσωρινή αναστολή εργασιών ή συμμετέχουν στο Πρόγραμμα ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ (181 εκατ.),

δ) την κάλυψη της μισθοδοσίας του έκτακτου υγειονομικού προσωπικού που προσλήφθηκε εντός του 2020 και του προσωπικού που προσλαμβάνεται για την κάλυψη των αναγκών των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς και τη χρηματοδοτική μίσθωση επιπλέον λεωφορείων (177 εκατ.),

ε) την επέκταση έως τον Απρίλιο του 2021 της μείωσης του ΦΠΑ σε διάφορες κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών κλάδων που πλήττονται από την πανδημία, καθώς και την αναστολή επιβολής του τέλους συνδρομητικής τηλεόρασης (113 εκατ.).

⁴² Δεν αφορά τις εισφορές που καταβάλουν οι δημόσιοι υπάλληλοι.

Πίνακας 18: Δημοσιονομικές παρεμβάσεις αντιμετώπισης των συνεπειών της πανδημίας το 2021 (εκατ. ευρώ)

α/α	Περιγραφή μέτρου	Κόστος
A.	Παρεμβάσεις στο σκέλος των εσόδων της Γενικής Κυβέρνησης	1.738
1	Μείωση κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες των ασφαλιστικών εισφορών των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα.	816
2	Αναστολή καταβολής Ειδικής Εισφοράς Αλληλεγγύης στον ιδιωτικό τομέα.	767
3	Μείωση συντελεστή ΦΠΑ στις υπηρεσίες μεταφοράς προσώπων και των αποσκευών τους.	54
4	Μείωση συντελεστή ΦΠΑ σε μη αλκοολούχα ποτά και σε υπηρεσίες διάθεσης μη αλκοολούχων ποτών και ροφημάτων.	38
5	Μείωση συντελεστή ΦΠΑ στα εισιτήρια κινηματογράφων, θεατρικών παραστάσεων και συναυλιών.	6
6	Μείωση συντελεστή ΦΠΑ στο τουριστικό πακέτο από 80/20 σε 90/10.	1
7	Αναστολή πληρωμής τέλους συνδρομητικής τηλεόρασης.	14
8	Απώλεια φορολογικών εσόδων από την μείωση 40% στις μισθώσεις κύριας κατοικίας εργαζομένων των οποίων η σύμβαση εργασίας είναι σε αναστολή, στις μισθώσεις για την κάλυψη στεγαστικών αναγκών φοιτητών που είναι τέκνα/εξαρτημένα μέλη των ως άνω, καθώς και στις επαγγελματικές μισθώσεις επιχειρήσεων.	41
B.	Παρεμβάσεις στο σκέλος των δαπανών της Γενικής Κυβέρνησης	950
9	Κάλυψη των ασφαλιστικών εισφορών από τον κρατικό προϋπολογισμό και επιδότηση 200 ευρώ σε περίπτωση πρόσληψης μακροχρόνια ανέργου, για περίοδο 6 μηνών, στο πλαίσιο του προγράμματος για τη δημιουργία 100.000 νέων θέσεων εργασίας.	302
10	Πρόγραμμα ΓΕΦΥΡΑ που αφορά στην επιδότηση της πρώτης κατοικίας για δανειολήπτες που επλήγησαν από την πανδημία Covid-19.	280
11	Κάλυψη από τον κρατικό προϋπολογισμό των ασφαλιστικών εισφορών επί του ονομαστικού μισθού, των εργαζομένων των οποίων οι συμβάσεις εργασίας τίθενται σε προσωρινή αναστολή.	37
12	Αποζημίωση ειδικού σκοπού ύψους 534 ευρώ σε μηναία βάση των εργαζομένων των οποίων οι συμβάσεις εργασίας έχουν τεθεί σε προσωρινή αναστολή.	72
13	Αποζημίωση ειδικού σκοπού ύψους 534 ευρώ σε μηναία βάση για αυτοαπασχολούμενους και ελεύθερους επαγγελματίες που επλήγησαν από την πανδημία Covid -19, βάση συγκεκριμένων ΚΑΔ.	10
14	Αποζημίωση ειδικού σκοπού ύψους 534 ευρώ σε μηναία βάση σε ιδιοκτήτες μικρών επιχειρήσεων (με έως και 20 υπαλλήλους) που επλήγησαν από την πανδημία Covid-19, βάση συγκεκριμένων ΚΑΔ.	1
15	Πρόγραμμα βραχυχρόνιας απασχόλησης ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ με κάλυψη 60% του καθαρού μισθού και των ασφαλιστικών εισφορών επί του ονομαστικού μισθού για το χρόνο μειωμένης απασχόλησης.	61
16	Προσλήψεις έκτακτου υγειονομικού προσωπικού.	131
17	Νέες προσλήψεις στα μέσα μαζικής μεταφοράς (ΟΣΥ/ΣΤΑΣΥ) και χρηματοδοτική μίσθωση (leasing) επιπλέον λεωφορείων.	46
18	Ενίσχυση του προγράμματος κοινωνικού τουρισμού του ΟΑΕΔ.	10
Συνολικό κόστος δημοσιονομικών παρεμβάσεων (A+B)		2.688

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών - Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2021.

Τέλος, σημειώνεται πως από τις αναστολές φορολογικών και ασφαλιστικών υποχρεώσεων που χορηγήθηκαν το 2020, αναμενόταν η είσπραξη 305 εκατ. το 2021. Ωστόσο, η έξαρση του επιδημικού φαινομένου σε συνδυασμό με την νέα επιδείνωση της οικονομικής δραστηριότητας, πιθανόν να προκαλέσουν την αναστολή μέρους ή του συνόλου αυτών των εισπράξεων εντός του 2021.

